

İRAN

ÜLKE RAPORU

Hazırlayan : **Asım ÇALIŞ**
Ankara - February, 2011

T.C. Başbakanlık
Dış Ticaret Müsteşarlığı
İHRACATI GELİŞTİRME ETÜD MERKEZİ

İRAN

► Temel Sosyal ve Ekonomik Göstergeler

Temel Sosyal Göstergeler

Yüzölçümü	1 648 195 km²
Yönetim Şekli	İslâm Cumhuriyeti
Nüfusu	55,8 milyon (1996 nüfus sayımı) 75,1 milyon (Şubat 2010 tahmini)
Resmi Dili	Farsça
Din	% 98 Müslüman, % 2 Diğer.
Başkent	Tahran
Başlıca Şehirleri	Tahran (7,70 milyon), Meşhed (2,41 milyon), İsfahan (1,58 milyon), Tebriz (1,37 milyon), Şiraz (1,20 milyon)
Etnik Yapısı	% 51 İranlı, % 24 Azeri, % 8 Gilaki ve Mazandarani, % 7 Kürt, % 3 Arap, % 2 Lur, % 2 Beluci, % 2 Türkmen, % 1 Diğer.
Para Birimi	Riyal

Kaynak: CIA The World Factbook Economist, Intelligence Unit Iran Main Country Report, Şubat 2010.

Temel Ekonomik Göstergeler

	2007a	2008b	2009c	2010c
Nominal GSYİH (Milyon Dolar)	286 058	337 343	361 247	416 710
Reel GSYİH'deki Artış (%)	7,8	6,5	0,5	2,9
Kişi Başı GSYİH (ABD Doları, Satın Alma Gücü Paritesi ile)	10 619	11 418	11 461	11 770
Petrol Üretimi ('000 varil/gün)	3 956	3 829a	3 740	3 820
Petrol İhracatı (Milyon Dolar)	81 764	81 855	54 149	64 953
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	17,1	25,5a	13,5	11,2
Mal İhracatı, fob (Milyar Dolar)	97,4	100,6	70,1	81,9
Mal İthalatı, fob (Milyar Dolar)	56,5	68,5	57,2	58,3
Cari Hesap Dengesi (Milyar Dolar)	34,1	24,0	2,9	13,4
Cari Hesap Dengesi (GSYİH'nin %'si)	11,9	7,1b	0,8	3,2
Dış Borç (yıl sonu; Milyar Dolar)	20,6b	21,3	19,0	18,3
Döviz Kuru IR:ABD\$ (ort)	9,281	9,428a	9,864	10,061
Döviz Kuru IR:€ (yıl sonu)	13,555	14,309a	14,005 a	14,350

Kaynak: CIA The World Factbook Economist, Intelligence Unit Iran Main Country Report, Şubat 2010. a Gerçekleşen b EIU tahmini c EIU öngörüsü

Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar

CP, ECO, FAO, G-15, G-24, G-77, IAEA, IBRD, ICAO, ICC, ICCt (imzacı), ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRCS, IHO, İLO, IMF, IMO, IMSO, Interpol, İOC, IOM, IPU, ISO, ITSO, İTU, MİGA, NAM, OIC, OPCW, OPEC, PCA, SAARC (gözlemci), SCO (gözlemci), UN, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNITAR, UNWTO, UPU, WCL, WCO, WFTU, WHO, WIPO, WMO, WTO (gözlemci).

► Genel Bilgiler

Coğrafi Konum

Tarihi İpek Yolu sayesinde eski çağlardan bu yana Avrupa ve Asya'nın kesişme noktasında yer alan

İran'ın stratejik konumu, ülkede petrolün keşfi ile daha da önemli hale gelmiştir. Ham petrol taşımacılığının yoğun olarak yapıldığı Umman Körfezi, Basra Körfezi ve Hazar Denizi'ne kıyıları olan İran; Türkiye (499 km), Afganistan (936 km), Irak (1458 km), Pakistan (909 km), Türkmenistan (992 km), Azerbaycan (432 km), Nahcivan (179 km) ve Ermenistan (35 km) ile sınıra sahiptir.

Engebeli ve dağlık arazilerin yanı sıra çöllerle kaplı düzlüklere de sahip olan İran topraklarının % 9,78'i ekilebilir arazilerden, % 1,29'u da düzenli hasat sağlanan alanlardan oluşmaktadır.

Siyasi ve İdari Yapı

Şah yönetimi 11 Şubat 1979 tarihinde devrilmiş ve ülkede aşama halinde dini esasa dayalı bir devlet düzeni kurulmuştur. İran'da gücün ulema ile halk tarafından seçilen temsilciler arasında hiyerarşik olarak paylaşıldığı, dini teokrazi ile Başkanlık sistemi karışımı kendine özgü bir yönetim biçimi hakimdir. Başbakanlık Kurumu bulunmamakta olup; yürütme erki 4 yıllık dönemler için gizli oy prensibi ile yapılan genel seçimlerde seçilen Cumhurbaşkanı'nın elindedir.

Dini Liderlik

İran'da kuvvetler ayrılığı prensibi geçerli olmakla beraber, erkler dini liderin denetimine tabidir. Mevcut dini lider, İslâm Cumhuriyeti'nin kurucusu Humeyni'den sonra seçilmiş olan Ali Hameneyi'dir. Nizami ordu, Devrim Muhafızları, İçişleri Bakanlığı ve istihbarat kuruluşları doğrudan Dini Lidere bağlıdır. Dini Lider İçişleri Bakanlığı üzerindeki yetkilerini Cumhurbaşkanı'na devredebilir.

Devlet Uzlaştırma Konseyi

Humeyni tarafından din adamı ağırlıklı Anayasayı Koruyucular Konseyi ile İslâmi Danışma Meclisi arasında yaşama sürecine ilişkin ortaya çıkabilecek uzlaşmazlıkların giderilmesi amacı ile kurulmuştur. Anayasa değişiklikleri konusunda Dini Lidere görüş bildirir. Ayrıca, Meclis ve Anayasayı Koruyucular Konseyi arasında ortaya çıkan görüş ayrılıklarını inceleyerek alınacak nihai tutum konusunda Dini Lidere öneride bulunur.

İslami Danışma Meclisi: 4 yıllık dönemler için halkın doğrudan ve gizli oy ile seçtiği 290 milletvekilinden oluşan İran Meclisi, sadece bir yasama organı niteliğinde olmayıp; idarenin tüm eylem ve işlemlerinde inceleme ve araştırma yapma yetkisine sahiptir.

Danışma Meclisi, Anayasaya ve ülkenin resmi mezhebine aykırılık teşkil edecek kanun yapamaz. Bu durumun tespiti, Anayasal bir kurum olan Anayasayı Koruyucular Konseyi'nin sorumluluğuna tabidir. Kanun teklifi Bakanlar Kurulu Üyelerinin ortak kararı, kanun tasarıları ise en az 15 milletvekilinin talebi ile meclise sunulur. Yasama Devredilmezliği ilkesi geçerli olan İran'da bu kuralın tek istisnası, zorunluluk halinde belirli kanunlarla sınırlı olmak üzere iç komisyonlara Kanun hazırlama yetkisi verilebilmesidir.

Anayasayı Koruyucular Konseyi: Dini Liderlik Makamınca seçilen güncel bilgilere sahip 6 kişilik hukukçu heyetinden oluşan Anayasal bir kurumdur. 6 yıllık dönemler itibarıyla görev yapan bu kurumun başlıca görevi; İslâmi Danışma Meclisi kararlarının Anayasa'ya ve Devletin resmi mezhebine uygunluğunu denetlemektir.

İran'da yargı erki, yasama ve yürütmeden tam bağımsız olarak iş görmektedir. Adalet Bakanlığı, yargı ve yürütme erkleri arasındaki koordinasyonu sağlamakla yükümlüdür. Yargı erkinin işleyişinden, Dini Lider tarafından içtihat verme yetkisine haiz ulema arasından 5 yıllık süre için atanan Yargı Erki Başkanı sorumludur. İran devriminin ardından mevcut Kara Avrupası Hukuk Sistemi, İslâm Hukuku ile birleştirilerek oluşturulan İran hukuk sisteminde, İslâm hukuku daha çok aile hukuku ve ceza hukuku alanlarında uygulanmaktadır.

Nüfus ve İşgücü Yapısı

Resmi verilere göre 71,5 milyon nüfusa sahip olan İran nüfusunun 2013 yılında 77,6 milyona ulaşması öngörülmektedir. Toplam nüfusun % 21,7'si 0-14 yaş arasında, % 72,9'u 15-64 yaş arasında ve % 5,4'ü 65 yaş ve üstüdür. Ülkenin yaş ortalaması 27 olup; 2009 yılı için nüfus artış hızı % 0,88 olarak tahmin edilmektedir. 2007 yılı itibarıyla ülke nüfusunun % 18'inin yoksulluk sınırının altında yaşadığı tahmin edilmektedir.

İran Nüfusunun 10 Büyük Şehre Göre Dağılımı ('000)

	2005	2010*	2015*	2020*
Tahran	7 054	7 358	7 795	8 248
Mashhad	2 363	2 655	2 882	3 075
İsfahan	1 562	1 746	1 892	2 017
Karaj	1 333	1 558	1 712	1 833
Tebriz	1 373	1 498	1 610	1 713
Şiraz	1 206	1 313	1 411	1 500
Ahvaz	964	1 066	1 152	1 227
Qom	943	1 046	1 131	1 205
Kermanshah	783	847	908	965

Urumiye	300	642	700	747
Toplam	18 148	19 728	21 192	22 529

* Tahmini veri.

Kaynak: Euromonitor International.

Nüfusun yaklaşık % 70'i kentlerde yaşamakta olup; okur-yazarlık oranı % 77'dir. Haziran 2007 itibarıyla işgücünün % 25'i tarım, % 31'i sanayi ve % 45'i hizmetler sektöründe istihdam edilmektedir. 2008 yılı için işsizlik oranı tahmini % 12,5'tir.

İşsizlik Oranı

	2004a	2005a	2006a	2007a	2008b	2009c	2010c
Kayıtlı işsizlik oranı (ort; %)	11,2	12,1	12,1	12,3b	12,5	12,9	13,2

a Gerçekleşen b EIU tahmini c EIU öngörüsü

Kaynak: EIU Iran Main Country Report, Eylül 2009.

Resmi verilere göre ülkede Eylül 2008 itibarıyla 832 000 Afgan göçmen yaşamaktadır. Bu göçmenlerden çoğu Afganistan sınırında yaşamakta olup, bir kısmı iş bulmak amacıyla şehirlere göç etmiştir. Ayrıca 2003 yılından itibaren İran'a çok sayıda Irak vatandaşı da göç etmiştir.

Nüfus ve İşgücü Büyüme Hızı Projeksiyonu

	2004-2008	2009-2013
Nüfus artış hızı (% , ort)	1,2	1,1
İşgücü artış hızı (% , ort)	1,7	2,6

Kaynak: EIU Iran Country Forecast, Eylül 2009.

Doğal Kaynaklar ve Çevre

İran'ın başlıca doğal kaynakları; petrol, doğal gaz, kömür, krom, bakır, demir cevheri, kurşun, manganez, çinko ve sülfürdür. Ülkenin başlıca tarım ürünleri; buğday ve pirinç gibi hububatlar, şeker pancarı, şeker kamışı, meyveler, kabuklu yemişler, pamuk, süt ürünleri, yün ve havyardır. İran sanayisi; petrol, petrokimyasallar, gübreler, sodyum hidroksit, tekstil, çimento vb inşaat malzemeleri, gıda işleme (özellikle şeker ve bitkisel yağ üretimi) ve metal işleme sektörlerinde yoğunlaşmıştır.

Kentlerde taşıt emisyonları, rafineriler ve sanayi atıkları kaynaklı olarak hava kirliliği görülmektedir. Ormanlık alanların tahribi, hayvanların aşırı otlatılması, çölleşme, Basra Körfezi'nde petrol kirliliği, sulak arazilerin kuraklaşması, toprağın tuzlanması, içme suyu kaynaklarının yetersizliği, kanalizasyon atıklarının yol açtığı su kirliliği ve sanayi atıklarından doğan kirlenme ülkenin başlıca çevresel sorunlarıdır.

Genel Ekonomik Durum

Ekonomik Yapı

Irak savaşı sonrasında savaşta can kaybı veren ailelere yardım amacıyla kurulan vakıflar (bonyad); geniş vergi muafiyetleri, sübvansiyonlar ve işgücü avantajları ile son derece etkili hale gelmiş devlet tekelleridir. İran ekonomisinin % 40'ı doğrudan, % 45'i de "bonyad" olarak adlandırılan vakıflar aracılığı ile dolaylı olarak devletin kontrolindedir. Kalan ekonomik faaliyetlerin % 15'i ise, muhafazakâr işadamlarının (bazaar) elindedir. Yurt dışında tahsillerini tamamlayıp İran'a geri dönen kişilerden oluşan, Batılı anlamda faaliyet gösteren özel sektör de canlanma eğilimindedir.

Dünya kesinleşmiş ham petrol rezervlerinin % 11,5'ine (Suudi Arabistan ve Kanada'nın ardından 3. sırada) sahip olan ve dünyanın en büyük 3. petrol üreticisi olan İran, doğalgaz rezervleri açısından da Rusya'nın ardından 2. sırada yer almaktadır. İran'ın ihracat gelirlerinin % 80-90'ı, bütçe gelirlerinin ise % 40-50'si petrolden elde edilmektedir.

GSYİH'nin Sektörlere Göre Dağılımı

Sektör	2007	2008	2009	2010*	2011*	2012*
Tarım	10,2	10,2	10,9	11,2	11,3	11,4
Sanayi	41,3	41,9	45,2	46,4	47,1	47,3
Hizmetler	48,5	47,8	43,9	42,4	41,6	41,4

*Öngörü

EIU Iran Main Country Profile, Mayıs,2010

İran, nükleer faaliyetlerine ilişkin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararlar nedeniyle ekonomik yaptırımlara tabidir. Bu yaptırımlar daha çok İran'ın uluslararası faaliyette bulunan banka ve

Ekonomi Politikaları

İran'a nükleer silah üretimi kaygısıyla uygulanan yaptırımlar, 2009 yılı başında petrol fiyatlarında yaşanan ani düşüş ve küresel ekonomik kriz dolayısıyla azalan uluslararası kredi imkânları nedeniyle bütçe gelirleri azalan hükümet, doğrudan yabancı yatırımlar ve özelleştirmeler yoluyla petrol ve doğal gaz üretiminin sürdürülebilirliği için gerekli yatırımların yapılmasını hedeflemektedir. Ancak özelleştirme işlemleri yavaş yürümekte, özelleştirilen kuruluşlar ise yarı-devlet kuruluşlarına dönüşmektedir. Ülkede 1000'e yakın devlet işletmesi faaliyet göstermektedir.

2005 – 2009 yıllarını kapsayan 4. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın ana teması, enflasyonla mücadele ve yerli yatırımların teşvikidir. Enerji ve petrokimya sektörlerinde yerel şirketlere tanınan avantajların devam edeceği bildirilmiştir. Ancak fiyat kontrolleri ile gıda ve enerji sübvansiyonları gibi uygulamalar, hem devlet bütçesi üzerinde yük oluşturmakta, hem de özel sektöre dayalı büyümeyi kısıtlamaktadır.

2008/09 döneminde GSYİH'nin yaklaşık % 14'ü oranında gerçekleşen bütçe fazlasının, 2009/10 bütçe döneminde (21 Mart–20 Mart) % 3,6'ya gerileyeceği tahmin edilmektedir. Ayrıca 2010–2015 yıllarını kapsayacak Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yıllık % 8 GSYİH artışı sağlanması öngörülmektedir.

Ekonomik Performans

2008 yılında enflasyon oranı % 25,5'e ulaşmış olup, 2009 yılında %13 civarında olup 2010 yılı için öngörülen oran % 10'dur. Yüksek enflasyonun temel nedenlerinden biri, petrol gelirlerine bağlı olarak artan hükümet harcamalarıdır. Ayrıca ithalatının % 40'ını Avrupa ülkelerinden Euro cinsinden yapan İran için Euro'nun değer kazanması da enflasyonist bir etki yaratmaktadır. İşsizlik oranının 2008 yılında % 12,5 olarak gerçekleştiği tahmin edilmekte, bu koşullar altında eğitilmiş işgücünün başka ülkelere göçü ülke ekonomisi için uzun vadede sorun oluşturmaktadır.

İran'ın ulusal para birimi olan Riyal'in resmi değeri ile serbest piyasa değeri arasında geçmişte çok ciddi farklılıklar söz konusu iken, 21 Mart 2002 itibarıyla ithalat ve ihracatta tek döviz kuru uygulanmasına başlanmış, resmi ve serbest piyasadaki döviz kuru eşitlenmiştir. 2009 yılında ortalama döviz kuru, 1 ABD Doları = 10,330 Riyal olarak gerçekleşmiştir.

Ekonomide Geleceğe Yönelik Beklentiler

Reel ekonomik büyümenin 2009/10 döneminde (21 Mart–20 Mart) % 0,5, 2010/11 döneminde ise % 2,9 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Reel GSYİH Artışı Projeksiyonu (%)

	2009	2010	2011	2012	2013
İran	0,5	2,9	3,5	4,1	3,8
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	1,0	4,3	4,4	4,8	4,8
Dünya	-2,6	1,8	2,3	2,8	3,0

Kaynak: EIU Iran Country Forecast, Eylül 2009.

2008/09 döneminde yüksek seyreden uluslararası petrol fiyatlarının etkisiyle ihracat gelirleri artan İran'ın dış ticaret fazlası, 2008 yılında 47 Milyar Dolar'ı aşmıştır. 2009 yılında petrol fiyatlarındaki gerilemeye bağlı olarak ihracat gelirleri de azalan İran'ın ticaret fazlasının 2009/10 döneminde 13 Milyar Dolar'a gerilemesi, 2010/11 döneminde ise yeniden yükselerek 23 Milyar Dolar'a ulaşması beklenmektedir.

2008/09 döneminde GSYİH'nin % 6'sı oranında gerçekleşen cari fazlanın, petrol fiyatlarındaki düşüş ile birlikte 2009/10 döneminde GSYİH'nin % 0,6'sına, 2010/11 döneminde ise % 3'üne gerilemesi öngörülmektedir.

Sektörler

Tarım ve Hayvancılık

İşgücünün yaklaşık dörtte birinin istihdam edildiği tarım sektörüne son yıllarda yapılan yatırımlar, ürün geliştirme, paketleme ve pazarlama çalışmaları yeni ihracat pazarlarının yaratılmasına olanak tanımıştır. İklim ve toprak çeşitliliği açısından şanslı bir ülke olan İran'da tarımsal üretim, genel olarak ülkenin kuzeyindeki ve batısındaki verimli arazilerde gerçekleştirilmektedir.

İran'da hurma, çiçek ve fıstık gibi ihracata yönelik tarımsal ürün gruplarının yanı sıra; iç tüketime yönelik olarak tütün, çay, buğday, arpa, pirinç, pamuk ve şekerpancarı gibi ürünler üretilmektedir. Hazar Denizi'nden elde edilen havyar, dünya pazarlarında önemli bir yer almaktadır. İran Tarım Bakanlığı verilerine göre, İran'ın gıda ihtiyacının % 80'i ülke içinde üretilmektedir. Tarım alanlarının ancak % 40'ının düzenli olarak sulanabilmesi, fiyat kontrolleri ve ihracata yönelik sübvansiyonlar,

İran'da Yiyecek-İçecek Tüketimi

	2004a	2005a	2006b	2007b	2008c	2009c	2010c	2011c	2012c
Et (kişi başı, kg)	23	24	25	25	26	27	27	29	30
Süt (kişi başı, litre)	59	59	60	62	63	64	65	68	71
Meyve (kişi başı, kg)	162	164	165	167	169	172	173	175	183
Sebze (kişi başı, kg)	172	175	177	179	182	184	186	190	194
Çay (kişi başı, kg)	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9

a Gerçekleşen b EIU tahmini c EIU öngörüsü.

Kaynak: EIU Iran Food, Beverages and Tobacco Forecast, 2010.

Sanayi

İran ekonomisinin petrole dayalı yapısının kırılarak sanayi üretiminin çeşitlendirilmesi amacıyla, son yıllarda elde edilen petrol gelirlerinin bir kısmı petrokimya gibi sektörlerin gelişimine aktarılmaktadır. Petrol dışında başlıca sanayi dalları; gıda işleme, makine, kimya, halıcılık ve mücevherattir. Petrol dışı sanayi üretimi artış hızı, 2010 yılı için % 4,3 olarak tahmin edilmektedir. Sanayi kuruluşlarının yaklaşık yarısı Tahran ve çevresinde yoğunlaşmaktadır.

Sanayi Üretim İstatistikleri

	2008	2009	2010	2011
Sanayi Üretimi	4,5	3,0	4,3	4,5

EIU Iran Main Country Profile, 2010

Orta Doğu'nun en büyük çelik sektörüne sahip olan İran'da otomotiv endüstrisinin yıllarca yüksek vergiler ve kotalar ile dış rekabetten korunması; beraberinde teknolojik yeniliklere uyum, kalite ve maliyet konularında çeşitli sorunları da getirmiştir. Son yıllarda Avrupalı ve Asyalı yabancı firmaların ortak girişimlerle pazara nüfuz etmesi ve İran'da üretim ve montaj tesisleri kurmaları ile bu sorunlar da aşılmaya çalışılmaktadır. Ancak otomotiv endüstrisi genel olarak, devlet kontrolündeki Iran Khodro ve Saipa gibi kuruluşların kontrolündedir.

Madencilik

1960'lı yıllara kadar ülke ekonomisinde önemli yer tutmayan madencilik sektörü, yeni rezervlerin keşfi (özellikle Kerman ve Bafq çevresinde) ve ulaştırma alanındaki gelişmeler sonucunda önem kazanmıştır. İran sadece petrol ve doğal gaz rezervleri bakımından değil; çinko, bakır, demir, uranyum, kurşun, kromit, manganez, kömür ve altın gibi madenler bakımından da zengin bir ülkedir. Önemli rezervlerin varlığına karşılık, İran'ın dünya maden üretimindeki yeri % 1,5'in altındadır.

Hidrokarbon, İran'ın başlıca ihracat gelir kaynağı olup; tarımdan sonra en fazla istihdam bu sektörde yaratılmaktadır. Uluslararası Enerji Ajansı verilerine göre 1990'lı yıllarda ve 2002 yılında günlük 3,6 milyon varil olan ham petrol üretimi, son yıllarda 4 milyon varile ulaşmıştır. 2010 ve 2020 yılları için hedeflenen üretim düzeyi sırayla 5,6 ve 7 milyon varildir. İran dünyanın en büyük 5. ham petrol ihracatçısı olmasına rağmen; petrol işleme altyapısının yeterli olmamasından ötürü benzin vb. işlenmiş petrol ürünleri ithal etmektedir.

İran, dünya bakır rezervlerinin % 4'üne ve dünyanın en büyük 2. bakır rezervine sahiptir. 2001 yılında 173 000 ton olan bakır üretimi, Sar Cheshmeh tesisinin genişletilmesi ve modernizasyonu sonrasında 2005 yılında 300 000 tona ulaşmıştır.

Maden yataklarının geliştirilmesi amacıyla, bu sektörde yatırımlar hükümet tarafından teşvik edilmektedir. Yabancı firmalar İran'da fizibilite çalışmalarından ekipman teminine kadar madencilik sektöründe aktif olarak faaliyet göstermektedirler. Çok sayıda ulusal devlet şirketinin faaliyet gösterdiği sektörden, Maden ve Metaller Bakanlığı sorumludur.

Müteahhitlik Hizmetleri

Kalifiye işgücü, deneyim ve ileri teknoloji gerektiren doğal gaz ve petrol sektörüne ait inşaatlar dışında, altyapı projelerini yerel firmaların gerçekleştirmesini sağlamak amacıyla, devlet yabancı firmalara spesifik konular dışında proje vermemektedir. Yabancı firmalar daha çok doğal gaz, petrol ve petrokimya sanayi, yol yapım projeleri, turizm sektörüne ait inşaat projeleri ve teknik müşavirlik alanlarında faaliyet göstermektedir.

35 717 milyon m³ su depolama kapasitesine sahip olan ve 550 adet baraj bulunan İran'da 140 yeni baraj yapım aşamasında olup, bu barajların faaliyete geçmesi ile birlikte toplam su depolama

kapasitesinin 58 517 milyon m³'e ulaşacağı tahmin edilmektedir. İran ilerleyen yıllarda 501 adet yeni baraj yapımını hedeflemektedir. Bu çerçevede, baraj inşaatı konusunda tecrübeli ve uluslararası başarılarla sahip Türk müteahhitlik firmaları için İran'da büyük iş fırsatları mevcuttur.

Elektrik üretimi konusunda da gelişmiş teknolojiye ihtiyaç duyan İran, mevcut elektrik santrallerinin sayısını artırma çabasıdadır. Ülke genelinde hız kazanan özelleştirme çalışmaları kapsamında, elektrik üretiminin büyük bir bölümünün özel sektöre devredilmesi ve kamu sektörü tarafından yürütülen elektrik santrali inşaatı ve elektrik üretimi faaliyetlerine yakın bir tarihte son verilmesi planlanmaktadır. Elektrik santrali inşaatı için yeterli tecrübe ve donanıma sahip olmayan İranlı müteahhitlik firmalarının, teknolojik yeterliliğe sahip yabancı firmalarla işbirliği yapması zorunluluğu çerçevesinde, Türk firmaları için bu alanda da önemli iş imkanlarının oluşacağı tahmin edilmektedir.

İnşaat

İran-Irak Savaşı'nın sona ermesiyle 1990'lı yıllarda ülkeye dönen İranlılar'ın yarattığı ek konut talebi ve İran Hükümetinin savaş sonrası yeniden yapılanmaya ağırlık vermesi ile canlanan inşaat sektörü, 2000'li yıllarda çok hızlı bir büyüme göstermiştir. Üretim maliyetlerinin yüksekliği ve inşaat sektörünün kârlılığı, küçük ve orta ölçekli işletmelerin kuruluşu için tahsis edilen kredilerin inşaat sektörüne yönelmesine ve sektörde talep patlamasının yaşanmasına yol açmıştır.

2003 yılında özel sektörün inşaat sektöründeki yatırımları bir önceki yıla göre % 13,6 artarken, 2007 yılında artış oranı % 68 oranında gerçekleşmiştir. İran Merkez Bankası tarafından açıklanan söz konusu oranların hesaplanma yönteminde arazi fiyatlarının dahil edilmediği ve arazi fiyatlarındaki artışın yıllık % 50-65 arasında olduğu dikkate alındığında, sektördeki canlılık daha iyi anlaşılmaktadır. Bu gelişmelerin sonucunda, sektörde demir ve çimento tedarikinde sıkıntılar yaşanmış, işçilik ve inşaat demiri maliyetleri artmıştır. 2007/08 döneminde kentlerde özel sektör tarafından üstlenilen proje sayısında % 80'in üzerinde artış göze çarpmaktadır. Son 3 yıl içinde konut fiyatlarında 2-3 kat artış yaşanmıştır.

Turizm

1979 devrimi ve İran-Irak savaşı sonrasında yavaş yavaş toparlanan turizm sektörü, konaklama ve ülke içi ulaşım imkanlarının ve pazarlama faaliyetlerinin yetersizliği nedeniyle istenen düzeyde bir gelişim sergileyememiştir. Turist sayısını artırmak amacıyla çeşitli ülkelerle vize muafiyeti anlaşmaları imzalanmış, karmaşık ve zaman alıcı vize işlemleri kolaylaştırılmış ve internet üzerinden rezervasyon sistemine geçilmiştir. Ülkeyi ziyaret eden turistlerin çoğu Japonya, eski Sovyet ülkeleri ve Körfez ülkeleri kökenlidir. Batı ülkelerinden gelen turistlerin sayısı oldukça düşüktür.

Turizm İstatistikleri

	2004a	2005a	2006a	2007a	2008b	2009b	2010b	2011b	2012b
Gelen Turist Sayısı ('000)	1 659	1 720	1 771	1 823	1 835	1 840	1 870	1 913	1 961
Giden Turist Sayısı ('000)	3 478	3 648	3 986	4 378	4 877	5 416	5 978	6 653	7 406
Turizm Harcamaları (Milyon Dolar)	4 353	1 380	1 579	1 646	1 908	2 042	2 187	2 357	2 506
Turizm Gelirleri (Milyon Dolar)	1 074	1 138	1 200	1 269	1 404	1 442	1 473	1 472	1 459

a Gerçekleşen b EIU tahmini.

Kaynak: EIU Iran Travel and Tourism Forecast, 2010.

Ulaştırma ve Telekomünikasyon Altyapısı

İran'ın ulaştırma ve haberleşme altyapısı, mevcut gereksinimi karşılayacak düzeydedir. Ülkede 2009 yılı itibarıyla 316 adet havaalanı bulunmaktadır. Tahran'ın 48 km güneyinde yer alan İmam Humeyni Uluslararası Havaalanı'nın yenilenmesi ihalesini 2004 yılında TAV üstlenmiş, ancak proje anlaşmazlıkla sonuçlanmıştır. Ülkedeki diğer başlıca havaalanları, Bandar Abbas, Abadan, Arak, Qeshm ve Kish'te yer almaktadır. Devlete ait İran Havayolları, yurt içinde 30 şehrin yanı sıra Körfez, Asya ve Avrupa ülkelerine uçuşlar gerçekleştirmektedir.

Toplam 8 442 km uzunluğundaki demiryolu altyapısının 3 000 km uzatılması için çok sayıda projenin hayata geçirilmesi planlanmaktadır. Tahran'dan ülkenin güneyine Körfez'deki Bandar İmam Humeyni (Khorramshahr'a uzanır) ve Bandar Abbas Limanı ile Kerman'a (İsfahan and Şiraz'a uzanır) 3 ana demiryolu hattı bulunmaktadır. İran-Pakistan-Afganistan sınırına yakın Zahedan ile Kerman arasında da bir demiryolu bağlantısı kurulması çalışmaları sürmektedir. Kuzeyde ise, Mashhad'a uzanan hat Sarakhs'a kadar geliştirilmiş olup; Gorgan'a ek bir bağlantı mevcuttur. Mashhad ile Bafq, arasındaki hat da tamamlanmış bulunmaktadır. Bafq, Tahran-Bandar Abbas hattı üzerinde olduğundan dolayı, İran'ın denize kıyısı olan kesimi (kuzeydoğusu) Körfez'e bağlanmıştır. Tahran-Tebriz arasında yer alan hat ise, Türkiye ve Azerbaycan'a bağlanmaktadır.

İran'ın toplam karayolu uzunluğu 172,927 km olup; bunun 125,908 km'si asfaltlanmıştır. A1 otoyolu (2 500 km) ülkenin kuzeybatısı (Barzagan) ile doğusunu, A2 otoyolu ise batısı ile doğusunu (Mirjaveh) birleştirmektedir. Tahran gibi büyük şehirlerde trafik sıkışıklığı yaşanabilmektedir.

Ülkenin başlıca limanları Bandar Abbas, İmam Humeyni ve Assaluyeh'dir. İran-İrak Savaşı'ndan bu yana geçen sürede Bandar Abbas Limanı, halihazırda Basra Körfezi kıyısındaki limanlardan yapılan toplam yük taşımacılığının (yıllık 20 milyon ton) dörtte üçü bu Liman vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir.

Bushehr, Bandar Lengeh ve Chabahar'da da daha küçük ancak önemli limanlar mevcuttur. Basra Körfezi'ndeki Kharg Adası, başlıca petrol terminalidir. Ayrıca, Hazar Denizi kıyısındaki limanlar da son yıllarda Orta Asya ülkeleri ile kurulan olumlu ilişkiler ve Anzeli ve Chabahar'da yürütülen modernleştirme çalışmaları sayesinde önemli ölçüde gelişim göstermiştir. Yük taşımacılığı maliyetinin düşürülmesi için Basra Körfezi'ndeki güzergahlara ulaşan bir ulusal gemicilik hattı oluşturulmuştur.

İran, bölgedeki en geniş telekomünikasyon ağına sahiptir. Hükümet son dönemde bu sektörde yatırımları teşvik etmeye ve özelleştirmeye yönelik çok sayıda önlem almıştır. Telefon hatlarının, uydu iletişim sistemlerinin, mobil telefon şebekelerinin, kırsal alandaki iletişim sistemlerinin ve bilgi iletişim sistemlerinin geliştirilmesi, önemli iş potansiyeline sahip alanlardır. Devlete ait olan İran Telekomünikasyon Şirketi'nin % 5 hissesinin Ağustos 2008'de özel sektöre devredilmesi sonucunda sektörün verimliliği ve büyüme hızı artmıştır.

Mısır'dan sonra Orta Doğu'nun en kalabalık 2. ülkesi olması ve halihazırda mobil telefon sahipliğinin % 60 düzeyinde olması (EIU, 2008) nedeniyle, İran'da telekomünikasyon sektörü gelişime açık bir yapı sergilemektedir. 2009 yılı öncesinde % 70 oranında büyüyen sektörde halihazırda 3 adet (devlete ait olan MCI ve MTN İrancell ile özel Talia) cep telefonu operatörü, 500'den fazla da internet servis sağlayıcısı faaliyet göstermektedir.

Telekomünikasyon İstatistikleri

	2006a	2007a	2008a	2009b	2010b	2011b	2012b	2013b
Telefon Hattı Sayısı ('000)	22 627	23 835	25 200c	27 000	28 100	29 000	30 200	31 000
Telefon Hattı (100 kişiye düşen)	31,6	32,9	34,4c	36,4	37,4	38,2	39,4	40,0
Mobil Telefon Aboneleri ('000)	16 239	25 613	43 640	56 104	65 862	71 913	75 322	77 902
Mobil Telefon Aboneliği (100 kişiye düşen)	22,7	35,4	59,5	75,6	87,7	94,7	98,2	100,4
İnternet Kullanıcı Sayısı ('000)	11 000	13 000	23 000	24 744	26 005	26 896	27 553	28 059
İnternet Kullanımı (100 kişiye düşen)	15,4	17,9	31,4	33,4	34,6	35,4	35,9	36,2

a Gerçekleşen b EIU öngörüsü c EIU tahmini.

Kaynak: EIU Iran Telecoms and Technology Report, Eylül 2010.

Enerji

İran, yaklaşık 138 milyar varil kesinleşmiş petrol rezervi ile dünya petrol rezervlerinin % 11,5'ine sahiptir. Ham petrol rezervlerinin çoğu ülkenin güneybatısında, Irak sınırında ve Basra Körfezi'nde yer almaktadır. İran Petrol Bakanı Nozari, Eylül 2009'da bu bölgede (Khuzestan) 9 milyar varil rezerve sahip yeni bir petrol sahasının keşfedildiğini açıklamıştır. Ülke genelinde bulunan yaklaşık 40 adet petrol sahasının çoğu iyileştirme ve modernizasyon gerektirmektedir.

İran'ın kesinleşmiş doğal gaz rezervlerinin ise 1 046 trilyon ft³ düzeyinde olduğu tahmin edilmektedir. Doğal gaz, İran'ın enerji tüketiminin yarısını oluşturmaktadır. Hükümet, doğal gaz tüketimini artırmak için ilerleyen yıllarda büyük yatırımlar gerçekleştirmeyi planlamaktadır. Doğal gaz rezervleri, Güney Pars bölgesindeki 'offshore' sahada yoğunlaşmıştır. Gerekli yatırımlar yapıp bu rezervler geliştirildiğinde, İran'ın yakın zamanda önemli bir doğal gaz ihracatçısı olması beklenmektedir.

Mayıs 2009'da İran doğal gazının Pakistan'a taşınmasını öngören, 7 Milyar Dolar değerinde bir boruhattı projesi için anlaşma imzalanmıştır. Bu hattın ilk başta Pakistan üzerinden Hindistan'a da uzanması öngörülmüş olmasına rağmen, Hindistan tarafı maliyetlerin fazlalığı nedeniyle vazgeçmiştir. 2013 yılı itibarıyla söz konusu boruhattı ile Pakistan'a yılda 11 milyar m³ gaz taşınması planlanmaktadır.

Son yıllarda elektrik üretiminin artırılması sayesinde 1990'lı yıllarda büyük şehirlerde dahi yaşanan elektrik kesintileri sona ermiştir. Hükümetin öncelikli yatırım hedeflerinden biri, ilerleyen yıllarda elektrik enerjisi üreten santrallerin çoğaltılmasıdır. Ülkede hâlihazırda 18 hidro-elektrik ve 20 petrol ile çalışan santral bulunmaktadır. Enerji Bakanlığı Yap-İşlet-Devret yöntemi ile kurulacak enerji santrallerine sıcak bakmaktadır.

Bankacılık

1979 devriminden sonra İran'daki tüm bankalar devletleştirilmiş, yabancı bankaların kurulması ve faiz geliri elde edilmesi yasaklanmıştır. Kredi arzı devletin sıkı kontrolünde olup; bu kredilerin büyük kısmından kamu kuruluşları ve "bonyad"lar yararlanmaktadır. Özel işletmeler için kredi kullanma maliyetlerinin yıllık % 30'a varması, ülkede özel sektörün gelişimini engellemektedir. Kamu kuruluşları için bu oran daha düşüktür. Yüksek enflasyon, sermayenin reel getirisini olumsuz etkilemekte, tasarruflar ve mevduatlar değer kaybetmektedir.

Kredi Maliyeti (%)

	2009	2010	2011	2012	2013
--	------	------	------	------	------

Cezayir	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
Mısır	11,5	10,8	12,0	12,0	12,5
İran	12,0	12,5	12,5	12,5	13,0
Suudi Arabistan	5,7	5,0	5,8	7,6	8,5
BAE	7,1	5,3	4,9	6,1	7,4

Kaynak: EIU Iran Country Forecast, Eylül 2009.

2002 yılında özel bankaların kurulmasına izin veren yasa kapsamında İran'da 6 adet özel banka kurulmuştur. Özel bankalara kuruluş izni verilmesi ve bankaların denetimi, İran Merkez Bankası'nın yetkisindedir. Halihazırda İran'daki bankacılık faaliyetlerinin % 15'i özel bankalar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bankacılık sektöründe teknolojik anlamda yetersizlikler mevcuttur. Devlete ait 11 bankanın 4'ünün özelleştirilmesi gündemdedir.

Yabancı bankaların İran'da şube açmalarına olanak veren yasa 2009 yılının başlarında yürürlüğe girmiştir. Bunu takiben 7 yabancı banka, şube açma izni için İran Merkez Bankası'na başvurmuştur. Mevcut durum itibarıyla yabancı bankalar İran'da temsilcilik düzeyinde faaliyet göstermektedir. Türkiye Halk Bankası ve T.C. Ziraat Bankası'nın İran'daki temsilciliklerinin adresi aşağıda yer almaktadır. Ayrıca İran Mellat Bankasının İzmir, Ankara ve İstanbul'da şubeleri bulunmaktadır.
<http://newtr.bankmellat.ir/portal.aspx> (Türkçe).

Halk Bankası Tahran Temsilciliği
Adres: 3rd Floor, Building 130,
Ghaem Magham Farahani Ave. Tehran/IRAN
Tel : 00 98 21 88304715, 88308990, 88842275
Faks: 00 98 21 88301000

Ziraat Bankası Tahran Temsilciliği
Adres: Africa Blvd. Anahita Tower No:184
Suit 604 6th Floor Tehran/IRAN
Tel : 00 98 21 88783417-18
Faks: 00 98 21 88783526
E-posta: info@ziraatbanktehran.com
tehran@ziraatbank.com.tr

İran Merkez Bankası Ekim 2006 tarihinde yayınladığı bir tebliğ ile, Dolar bazlı akreditif yerine Euro bazlı akreditif kullanılmasını tavsiye etmiştir. Nitekim ABD kendi bankalarının İran'a akreditif açmasını yasaklamış olup, üçüncü ülke bankalarının da İran'a akreditif açmaması için baskı yapmaktadır. 2006 yılının Kasım ayında itibaren bazı Arap ve Avrupa bankalarının İran'a akreditif açmaması ciddi sonuçlar doğurmuştur.

26 Temmuz 2010 tarihinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından alınan kararla İran'a yaptırımlar konusunda ABD ve AB tarafından uygulanacak yaptırımlar önem arz etmekte olup, bu meyanda özellikle ödemelerin bankacılık kanalıyla yapılmasında bir takım endişeler firmalarımız tarafından dile getirilmekte ve bankalar akreditif konusuna sıcak bakmamaktadır. Bununla ilgili bu soruna bir çözüm bulunması konusu aciliyet arz etmektedir.

Finansal Hizmetler

Şubat 1967'de kurulan Tahran Borsası'nda 420'nin üzerinde şirketin menkul kıymeti işlem görmektedir.
<http://www.iranbourse.com>

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

İslâm devrimi sonrasında çiftliklerin, şirketlerin ve bankaların devletleştirildiği ve yabancı sermayenin yasaklandığı İran'da, 3. ve 4. Beş Yıllık Kalkınma Plânları ile birlikte yatırım ortamı iyileştirilerek yabancı sermaye girişinin önü açılmıştır. Kasım 1985'de yabancı şirketlerin İran'da pazarlama ve satış ofisi açmalarına izin verilmiş; 1993 yılında Serbest Bölgeler Kanunu, Haziran 2002'de ise yeni Yabancı Yatırımı Teşvik ve Koruma Kanunu (FIPPA) yürürlüğe girmiştir.
<http://ipo.ir/index.aspx?siteid=83&pageid=338>.

2002 yılında yürürlüğe giren Yabancı Yatırımı Teşvik ve Koruma Kanunu (FIPPA) ile, devletin kararları doğrultusunda ortaya çıkabilecek şirket zararları ile ana sermaye ve kârların yurt dışına transferi devlet garantisi altına alınmıştır. Özellikle petrol, doğal gaz ve petrokimya sektörlerinde dış yatırıma önem veren İran Hükümeti, yabancı sermaye lisansı alan şirketlerin yatırımını sigortalamakta; savaş gibi olağanüstü durumlarla fabrikası kapanan yatırımcılara yatırım bedelini geri ödemeyi taahhüt etmektedir.

Yeni Kanun kapsamında yabancı sermayenin bir İran şirketi ile ortaklığı belli bir yüzde ile sınırlandırılmamış, yabancı sermayenin ülkeye giriş ve çıkışında serbest piyasa kurunun geçerli olması garanti altına alınmış, yabancı şirketler için vergiler % 60'lardan % 20'lere indirilmiş, ayrıca yatırım yapılan bölgelere göre 10-15 yıllık vergi muafiyeti dönemleri öngörülmüştür. Diğer taraftan, yatırımın İranlı bir ortakla gerçekleştirilmesi halinde yatırımın mahiyetine göre % 80'ine varan oranlarda İran bankalarından uzun vadeli ve düşük faizli kredi temin etme imkanı sağlanmıştır. Makine ve teçhizat gibi

yatırım mallarının ithalatı, gümrük vergisinden muaf tutulmuştur. Yaklaşık 510 Dolar civarındaki işçi maliyetlerinin 440 Dolar'a kadar olan bölümü vergiden muaf, bu sınırı aşan kısmı ise % 10 vergiye tabidir. Ayrıntılı bilgi için: www.investiniran.ir

Ülkeler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Ülkeler İtibarı ile İran'daki Yabancı Yatırımlar (1993-2008)

Kıta	Proje Sayısı		Yatırımların Değeri	
	Sayı	%	Milyon Dolar	%
Avrupa	270	51,7	11 059,3	32,4
Amerika	7	1,3	1 040,3	3,0
Asya	209	40,0	11 689,2	34,2
Afrika	9	1,7	7 988,8	23,4
Uluslararası	3	0,6	25,9	0,1
Çokuluslu	23	4,4	1 699,8	5,0
Okyanusya	1	0,2	682,0	2,0
Toplam	522	100	34 185,5	100

Kaynak: Organization for Investment, Economic and Technical Assistance of Iran (OIETAI)

<http://www.investiniran.ir>

Sektörler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Sektörlere Göre Yabancı Yatırımlar (1993-2008)

Sektör	Proje Sayısı	Yatırımların Değeri (Milyon Dolar)
Tarım	10	21,3
Madencilik	13	2 450,6
Sanayi	358	20 508,9
Su, Elektrik ve Gaz	8	4 771,8
İnşaat	58	906,3
Ulaştırma	16	1 826,9
Hizmetler	55	3 639,0
Diğer	4	6,3
Toplam	522	34 185,5

Kaynak: Organization for Investment, Economic and Technical Assistance of Iran (OIETAI)

<http://www.investiniran.ir>

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

İran'da Kish, Queshm, Chabahar, Aras, Arvand ve Bandar Anzali olmak üzere 6 adet serbest ticaret bölgesi bulunmaktadır. Yabancı sermayenin teşviki amacıyla tasarlanan Serbest Ticaret Bölgelerinde yabancılara % 100 sermaye mülkiyet hakkı, 15 yıllık vergi muafiyeti ve vize kolaylıkları tanınmakta, ayrıca elde edilen karlar serbestçe transfer edilebilmektedir. <http://en.tpo.ir/documents/document/12236/12468/1.aspx>

İran'ın iç bölgelerinde yer alan Özel Ekonomik Bölgeler (Special Economic Zones), yatırımcılara daha cazip yatırım ve altyapı koşulları sunmaktadır. <http://en.freezones.ir>. İran'da toplam 17 adet Özel Ekonomik Bölge bulunmaktadır. Serbest ticaret bölgeleri ve özel ekonomik bölgeler, Cumhurbaşkanlığına bağlı Yüksek Konsey (High Council of Special Economic and Free Trade Zone) Genel Sekreterliği tarafından yönetilmektedir.

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

İran'da bulunan tüzel kişiliğe haiz ticarî şirket türleri (kollektif şirket, komandit şirket, anonim şirketi, limited şirketi ve koperatifler) Türk Ticaret Kanununda tanımlanan ticaret şirketleri ile benzerlik göstermektedir. Ocak 2009 itibarıyla FIPPA Kanunu kapsamı dışında kalan yatırımlarda da % 100 yabancı sermayeli şirket kuruluşuna izin verilmiştir. Asgari kuruluş sermayesi anonim şirketler için 2

1 milyon kıyası, minimum şirketler için ise 1 milyon kıyasıdır.

İran Mevzuatı Uyarınca Şirket Kuruluşu İçin Gerekli Belgeler:

1) Bütün sayfaları şirket ortakları tarafından imzalanan şirket kuruluş sözleşmesi,

Şirket kuruluş sözleşmesinin (Şirket Ana Sözleşmesi) milletlerarası özel hukuku açısından yabancılik unsuru içermesi halinde başta oturma ve çalışma vizelerinin alınması ve ödemeye esas teşkil eden vergi matrahının saptanması esnasında farklılıklara neden olması sebebi ile, anılan sözleşmelerin yabancılar hukukunda deneyimli hukukçular tarafından hazırlanması büyük bir öneme sahiptir.

2) Kurulacak şirket türüne göre doldurulmuş, ticarî şirket tescil dairesinin hazırlamış olduğu matbu formlar,

3) Şirket ortaklarının onaylı kimlik sureti, yabancı uyruğa sahip olmaları halinde Pasaportlarının onaylı sureti ve ikametgâh adresleri,

Yabancı bir şirketin bir İran şirketine ortak olmak istemesi durumunda;

a) Yabancı tüzel kişiliğe ait kuruluş sözleşmesi onaylı sureti (ticarî şirket ana sözleşmesi),

b) İran'da kurulacak şirkete ortak olacak tüzel kişilik (ticarî şirket) ortaklarının onaylı imza sirküleri sureti,

c) İran'da kurulacak olan şirkete ortak olunacağına ve ortaklığın kimin tarafından temsil edileceğini beyan eden yönetim kurulu kararının onaylı sureti,

4) Şirket ortakları tarafından seçilmiş en az iki murakıp ve bir sekretere ait nüfus cüzdanlarının onaylı sureti,

5) Ticarî şirket tescil dairesine verilmek üzere Anonim şirket sermayesinin en az % 35'inin bankaya yatırıldığına dair dekont.

İran'da Şube ve Temsilcilik Açılması

12.11.1997 tarihinde İran Meclisinden geçirilen tek maddelik yasa çerçevesinde ülkelerin karşılıklılık kuralına uyulması şartıyla yabancı şirketlerin İran'da temsilcilik açması kolaylaştırılmıştır. Bu konuya ilişkin mevzuat 03.05.1999 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile şekillendirilmiştir.

İran'da temsilcilik açılması için başvuruların İran Maliye Bakanlığı'na bağlı olan Şirket Tescil Dairesine yapılması gerekmektedir. Yabancı sermaye yatırım izni almadan tesis edilen ticari birimler kredi temini, devlet teşviklerinden, vergi ve gümrük muafiyetlerinden yararlanılması gibi İranlı şirketlerin sahip olduğu haklardan sınırlı miktarda istifade edebilmektedir. Yabancı şirketlerin kendi ülkelerinde resmi olarak tescil edildikten sonra İran'da şube tesis edebilecekleri belirtilmiştir. Yönetmelik uyarınca tescil işlemleri Tahran Tapu ve Kadastro Müdürlüğüne bağlı Şirket Tescil Dairelerinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Yabancı firmalara ait pazarlama ve satış ofisleri ise İranlı şirketlerden farklı olarak devlet kredisi ve teşviklerinden mahrum edilmiş, ithalat ve ihracat konularında yasaklı sayılmıştır.

İran Mevzuatı Uyarınca Yabancı Şirketin İran'da Şubelerini Tescil İçin Gerekli Dokümanlar:

1) Şirket tarafından yazılı başvuru,

2) Şirketin faaliyeti hakkında tanıtım yazısı.

- Şirketin hangi konularda faaliyet yaptığı,
- Şirketin neden İran'da tescil ettirmek istendiğine dair açıklamalı sebepler,
- İran'da kaç tane yabancı elemana ihtiyaç duyulacağı,
- Şirketin mali kaynakları.

3) Şirketin feshini istemeye yetkili şahıslar tarafından şirketin infisahı halinde ana şirketin kendisine verilen süre içerisinde şirketi tasfiye edeceğine dair taahhüt yazısı,

4) Şirket ana sözleşmesi,

5) Şirketin en son hesap bilançosu,

6) Noterden avukata veya İran'da şirketi temsil edecek kişi adına tanzim edilen vekaletname,

7) Şirket tasdiknamesi belgesi - Şirket kuruluşunun resmi gazetede ilanı ve değişiklikler olmuşsa en son değişikliğin tescil belgesi,

8) İmza sirküleri,

9) Devlete ait bir kuruluşla ortak olunması halinde anılan kuruluşlar ile ortak faaliyette bulunulacağına dair yazı (moarrefiname),

10) Şirketin İran'da şube ve temsilci tayini konusunda aldığı Yönetim Kurulu kararı örneği.

Yabancı ülkelerde hazırlanan bütün belgeler, Dışişleri Bakanlığı veya buldukları yerin Valiliği tarafından onaylayarak İran Konsolosluğu tarafından tasdik edilmelidir. Hazırlanan bu belgeler İran'da tercüme edilir.

Ülkedeki İhaleler

İran'da açılan kamu ihaleleri ve uluslararası projelere ilişkin duyurular, İran İhale Kurumu'nun web sitesinden takip edilebilir. www.irantender.com.

► Dış Ticaret

Genel Durum

İran'ın petrol ve doğal gaz ihracatından elde ettiği gelirlere bağlı olarak 2009 yılı ihracatı 65 Milyar dolar, ithalatı 52 milyar dolar civarındadır. 2009 yılında 13 milyar doları aşan dış ticaret fazlası ile İran, toplam 117 milyar dolarlık dış ticaret hacmini aşmıştır.

Ülkenin Dış Ticareti

Dış Ticaret Göstergeleri (Milyon Dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
2007	79,4	51	28,4	130,4
2008	106,4	58,6	47,8	165
2009	65,2	52,1	13,1	117,3

ITC Trademap

İhracatında Başlıca Ürünler

2009 yılında İran'ın ihrac ürünlerinin %80'ini ham petrol, %3'ünü işlenmiş petrol ürünleri, geri kalan kısmını da büyük ölçüde madenler oluşturmaktadır.

İhrac Ettiği Başlıca Ürünler (1 000 Dolar)

HS No	Ürün Adı	2007 Değeri (1000 \$)	2008 Değeri (1000 \$)	2009 Değeri (1000 \$)
	Diğerleri ile Birlikte Toplam	79 417 392	106 470 024	65 210 768
2709	Petrol Yağları ve Bitümenli Minerallerden Üretilen Yağlar	63360616	86475496	50643456
2710	Petrol ve Bitümenli Minerallerden Üretilen-Ham Hariç-Yağlar	2164955	3009737	2321509
9999	Başka Yerde Tanımlanmayan Ürünler	1845570	2061599	1801408
2711	Petrol Gazı ve Diğer Gazlı Hidrokarbonlar	1807022	2104797	1345957
2905	Asiklik Alkoller ve Halojenli Sulfonlu, Nitrolo vb Türevleri	684225	1466173	987301
3901	Etilen Polimerleri (İlk Şekillerde)	175025	216746	904938
2902	Siklik Hidrokarbonlar	557934	892958	805418
2601	Demir Cevherleri ve Konsantreleri	539609	953549	590019
0802	Diğer Kabuklu Meyvalar (Taze, Kuru, Kabuklu, Kabuksuz)	699377	693883	464355
2603	Bakır Cevherleri ve Konsantreleri	208133	376413	332680
7403	Aritılmış Bakır, İşlenmemiş Bakır Alaşımları	617694	373567	308653
2901	Asiklik Hidrokarbonlar	247093	817002	300397
7601	İşlenmemiş Alüminyum	191881	275908	254904
2814	Saf Amonyak ve Amonyakın Sulu Çözeltileri	129606	473471	195708
5701	Düğümlü, Sarmalı Halılar, Yer Kaplamaları	333198	230907	182993
7108	Altın, Ham, Yarı İşlenmiş, Pudra Halinde	7662	136314	136566
3907	Poliasetaller, Diğer Polieterler, Epoksit-Alkid Reçineler vb	235111	202227	136509
3102	Azotlu Mineral veya Kimyasal Gübreler	1549	8675	132301
0910	Zencefil, Safran, Zerdeçal (curcuma), Kekik, Defne Yaprakları, Köri ve Diğer Baharat	61514	107269	125510
7208	Demir-Çelik Sıcak Hadde Yassı Mamulleri-Genişlik 600 mm'den Fazla	433108	182241	113050
7401	Bakır Matları-Çöktürülmüş Bakır	131373	68351	105876
2515	Mermer, Traverten, Ekosin, Su Mermeri, Kireçli Taşlar	118005	118148	92408
2713	Petrol Koku, Petrol Bitümeni; Petrol, Mineral Yağ Kalıntıları	74856	77784	91855
2503	Her Nevi Kükürt (Süblime, Çöktürülmüş, Kolloidal Kükürt Hariç)	172496	560705	89723
	Hurma, İncir, Ananas, Avokado, Guava Armudu,			

0804	Mango (Taze-Kuru)	11520	10148	7501
3902	Propilen Yahut Diğer Olefin Polimerleri (İlk Şekillerde)	34718	97844	72720
8703	Binek Otomobilleri, Steysin Vagonlar, Yarış Arabaları	221343	248403	69389
2610	Krom Cevherleri ve Konsantreleri	60342	94434	65235
2714	Tabii Bitümen ve Tabii Asfalt, Katranlı Kumlar, Asfaltlı Kaya	46779	77470	64615
4102	Koyun ve Kuzuların Ham Derileri	71000	81128	60756

ITC Trademap

İthalatında Başlıca Ürünler

İran'ın ithal ettiği ürünler genel olarak sanayi hammaddeleri ve ara malları, sermaye malları ve gıda ürünleridir. Bu ürünler arasında binek otomobilleri (%3,2 payla) ilk sırada yer alırken, taşıt yedek parçaları (%2,8), demir ve alaşımsız çelikten yarı mamuller (%2,5), piring (%2,3) ve buğday (%1,7) onu izlemektedir.

İthal Ettiği Başlıca Ürünler (1 000 Dolar)

HS No	Ürün Adı	2007 Değeri (1000 \$)	2008 Değeri (1000 \$)	2009 Değeri (1000 \$)
	Diğerleri İle Birlikte Toplam	51 003 604	58 638 048	52 193 868
8703	Binek Otomobilleri, Steysin Vagonlar	2318528	2286205	1758967
8708	87.01-87.05 Pozisyonlardaki Taşıtların Aksam ve Parçaları	1409936	1787997	1512886
7208	Demir-Çelik Sıcak Hadde Yassı Mamulleri-Genişlik 600 mm'den Fazla	1631144	1247171	1348893
1006	Piring	444507	1140112	1195820
1001	Buğday, Çavdarla Karışık Buğday	24754	1486010	908907
7207	Demir, Alaşımsız Çelikten Yarı Mamuller	1789323	1965145	868697
2710	Petrol ve Bitümenli Minerallerden Üretilen-Ham Hariç-Yağlar	1909722	1673805	848579
7304	Demir-Çelikten (Dökme Hariç) Dikişsiz Tüp, Boru, İçi Boş Profil	374665	609526	787302
9999	Başka Yerde Tanımlanmayan Ürünler	763582	998760	738423
8411	Türbojetler, Turbo-Propeller, Diğer Gaz Türbinleri	465488	662228	705093
5407	Sentetik İplik, Monofil, Şeritlerle Dokumalar	641408	679735	679371
8414	Hava-Vakum Pompası, Hava-Gaz Kompresörü, Vantilatör, Aspiratör	439873	547905	672008
8517	Telli Telefon-Telgraf İçin Elektrikli Cihazlar	388396	827960	670469
8481	Muslukçu, Borucu Eşyası-Basınç Düşürücü, Termostatik Valf Dâhil	420640	493582	623526
8473	84.69-84.72 Pozisyonlarındaki Makinelerin Aksam ve Parçaları	476475	364853	621498
8419	Isı Değişikliği Yöntemi ile Maddeleri İşlemek İçin Cihazlar	306754	405183	619409
3004	Tedavi-Koruma İlaçları-Doze Edilmiş, Perakende Satılabilir	519162	544279	604628
7305	Demir-Çelikten Diğer Tüp ve Borular-Kaynaklı vb-Çapı> 406,4 mm	659014	727849	560860
7210	Demir-Çelik Yassı Mamul, Kaplanmış, Sıvanmış 600 mm'den Geniş	485887	499173	521353
1005	Mısır	566340	643270	511855
8413	Sıvılar İçin Pompalar, Sıvı Elevatörleri	338245	396231	435726
7216	Demir veya Alaşımsız Çelikten Profiller	886307	445703	433162
7108	Altın	119317	16114	425736
7209	Demir veya Alaşımsız Çelikten Yassı Hadde	451115	349788	425162

Malzemeler (Geniřliđi 000 tmm ve fazla)				
2304	Soya Fasulyesi Yağı Ekstraksiyonundan (özütleme) Arta Kalan Kúspe ve Diğer Katı Atıklar	244594	256997	421907
4011	Kauçuktan Havalı Yeni Dış Lastikler	331453	316960	418982
8418	Buzdolapları, Ddondurucular ve Diğer Sođutucu ve Dondurucu Cihazlar	341605	397812	413172
8409	İçten Yanmalı, Pistonlu Motorların Aksam ve Parçaları	395018	476023	409378
1201	Soya Fasulyesi	249508	307801	401410
8479	Kendine Özgü Fonksiyonlu Makina ve Cihazlar	364679	473308	400898

Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticareti

İran'ın 2009 yılı ihracatını gerçekleştirdiği başlıca ülkeler Çin (% 20), Hindistan (% 16), Japonya (% 14), G.Kore (%8), Türkiye (% 5) ve İspanya (% 4)'dır. Gerçekleştirilen ihracatın büyük kısmını ham petrol oluşturmaktadır.

Başlıca Ülkeler İtibarı ile İhracat (1 000 Dolar)

Partner Ülke	2009 yılı İhracat Değeri	Partner Ülke ile 2009 yılı Ticaret Dengesi	Yıllık Büyüme 2005-2009, %	Yıllık Büyüme 2008-2009, %	Partner Ülkenin Dünya İthalatındaki Sıralaması
Tüm Ülkeler	65210756	13016900	12	-37	
Çin	13286547	5367860	22	-32	3
Hindistan	10591667	8642579	91	-23	15
Japonya	9307896	7658436	3	-49	5
G.Kore	5745749	1753852	16	-30	12
Türkiye	3405896	1381138	3	-58	23
İspanya	2815438	2199785	14	-39	14
Hollanda	2807021	2159928	16	250	8
İtalya	2742752	-65608	-4	-52	9
Güney Afrika Cum.	2599083	2476661	5	-21	37
Tayvan	1982869	1413553	1	-61	18
Fransa	1420846	-592335	-11	-59	6
Singapur	1417313	853685	1	-11	16
Pakistan	955906	703746	28	30	56
Sri Lanka	847899	701981	17	-29	86
BAE	832641	-6782035	7	-21	28
Almanya	762561	-4445422	10	-10	4
Endonezya	356218	-150770	51	28	31
Malezya	323468	-358675	1	-58	27
İngiltere	321795	-261845	33	154	7
Belçika	303921	-278355	29	-15	11
Tayland	257284	-596796	67	8	25
Portekiz	214397	177124	11	-48	35
Hong Kong	213662	112916	3	19	10
Rusya	210944	-2565170	17	-47	19
Afganistan	177265	135988		1	133
Ermenistan	133901	119882	12	-33	135
Umman	116154	-404931	25	-44	72
Filipinler	106042	42659	-47	-64	45
Avusturya	88427	-365006	-15	-63	24
Venezuela	78789	78487	50	-3	51

Azerbaycan	7000	-11404	2	-19	100
ABD	68666	-213149	-21	-35	2
Yeni Zelanda	67157	-66176	95	-51	59
Fas	67055	52197	-34	-94	54
İsviçre	41196	-656035	-5	88	21
Avustralya	39860	-427014	23	-60	20
Etiyopya	36502	36131	26	-26	91
Cezayir	29212	29212	49	-1	50
Çek Cumh.	28181	-50177	14	115	30
Kazakistan	24136	-1254868	22	-59	58

ITC Trademap

İslam Devrimi öncesinde Batı Almanya, ABD ve İngiltere İran'ın başlıca tedarikçileri iken, devrim sonrasında ABD ve İngiltere'nin ülkeye ihracatı ani bir düşüş göstermiştir. Bu süreçte sermaye mali ithalatında Almanya önemini korumuş olmakla beraber, son yıllarda Batı ülkelerinin uyguladığı ekonomik yaptırımlar nedeniyle Asya ülkelerinin öne çıktığı gözlenmektedir.

İran'ın ithalat harcamaları, uluslararası petrol fiyatlarına paralel olarak değişkenlik göstermektedir. İran'ın 2009 yılı ithalatında Çin (% 15) yine ilk sırada yer alırken, Birleşik Arap Emirlikleri (% 14,6), Almanya (%10), G.Kore (%7), İtalya (%5) ve Rusya (%5) onu takip etmektedir. Türkiye ise İran'ın ithalatında 2008 yılına kıyasla 2 sıra yükselerek % 3,9 payla 7. sırada yer almıştır.

Başlıca Ülkeler İtibarı ile İthalat (1 000 Dolar)

Partner Ülke	2009 yılı İthalat Değeri	Partner Ülke ile 2009 yılı Ticaret Dengesi	Yıllık Büyüme 2005-2009, %	Yıllık Büyüme 2008-2009, %	Partner Ülkenin Dünya İhracatındaki Sıralaması
Tüm Ülkeler	52193856	13016900	11	-9	
Çin	7918687	5367860	27	-3	1
BAE	7614676	-6782035	17	15	38
Almanya	5207983	-4445422	0	-9	2
G.Kore	3991897	1753852	19	-8	9
İtalya	2808360	-65608	3	-11	7
Rusya	2776114	-2565170	14	-16	13
Türkiye	2024758	1381138	25	0	32
Fransa	2013181	-592335	-2	-25	6
Hindistan	1949088	8642579	17	-17	18
Japonya	1649460	7658436	9	-13	4
Kazakistan	1279004	-1254868	7	-37	48
Brezilya	1218107	-1199130	1	7	23
Arjantin	855368	-845945	800	-21	39
Tayland	854080	-596796	23	46	24
İsviçre	697231	-656035	6	-11	20
Malezya	682143	-358675	20	-7	21
Hollanda	647093	2159928	-8	-5	5
İspanya	615653	2199785	11	-11	16
İngiltere	583640	-261845	-8	-23	10
Belçika	582276	-278355	3	-17	8
Tayvan	569316	1413553	12	1	17
Singapur	563628	853685	2	30	14
Umman	521085	-404931	41	13	57
Endonezya	506988	-150770	21	-27	28
İsveç	473988	-457058	-12	-33	26
Avusturalya	466874	-427014	23	172	22

Avusturya	453433	-365006	-1	1	25
Kanada	374306	-352531	20	-42	12
ABD	281815	-213149	53	-59	3
Pakistan	252160	703746	17	-41	64
Sri Lanka	145918	701981	22	-6	84
Yeni Zelanda	133333	-66176	29	-20	59
Tunus	127796	-115591	46	-46	69
Danimarka	123320	-114994	-4	-14	33
Güney Afrika Cum.	122422	2476661	-4	-21	40
Romanya	121505	-98371	16	-28	50
Finlandiya	105856	-101444	-14	-49	36
Hong Kong	100746	112916	13	-5	11
Azerbaycan	90072	-11404	-10	-75	68
Çek Cumh.	78358	-50177	2	104	30

ITC Trademap

► Dış Ticaret Politikası ve Vergiler

Dış Ticaret Politikası

İran, Türkiye ve Pakistan ile birlikte 1985 yılında kurulan Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın kurucu üyesidir. 2015 yılına kadar üye ülkeler arasında serbest ticaret bölgesi oluşturulması hedeflenmektedir. Ancak taahhütlerin yerine getirilmesinde gecikmeler meydana gelmektedir.

Halihazırda Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olmayan ve gözlemci statüsünde bulunan İran, DTÖ'ye üyelik başvurusunu 19 Temmuz 1996'da gerçekleştirmiş, 26 Mayıs 2005 tarihinde bir çalışma grubu oluşturulmuştur. İran'ın son yıllarda izlediği dışı açılma politikaları ve Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) üyelik hedefi doğrultusunda birçok ürünün ithalatında uygulanan tarifeler dışı engeller kaldırılmış ve birçok yasaklı ürünün ithalatına izin verilmiştir. Yerli sanayiye korumak amacıyla ithalatta uygulanan yüksek Ticari Kazanç Vergisi uygulaması ise 21 Mart 2005 tarihinde kaldırılmıştır.

Daha önce ithalatta uygulanan özel kur (1 ABD Doları=1,750 İran Riyali) serbest piyasa kuru ile eşitlenerek ithalatta alınan Gümrük ve diğer vergilerinin hesaplanmasında serbest piyasa kurunun esas alınması yönünde bir değişikliğe gidilmiştir. İthalatta alınan vergilerin hesaplanmasında esas alınan kurun 4,5 kat artmış olması nedeniyle vergi oranlarında yapılan indirimlerin etkisi sınırlı olmuştur. Ayrıca yerli sanayiye korumak amacıyla bazı temel sanayi dallarında (tekstil, otomotiv vb.) ithalatta uygulanan Gümrük Vergisi oranları yüksek tutulmaktadır.

İthalat Rejimi

İran'a ithal edilecek malların, niteliğine (yerli üretiminin olup olmadığı vb.) göre İran Ticaret Bakanlığı'na müracaat ederek kaydedilmesi ve diğer Bakanlıkların (Sanayi, Sağlık, Tarım vb.) iznini gerektiren kalemlerde ilgili Bakanlıktan ithalat ön izninin alınması gerekmektedir. Bu izin, bankaların akreditif açarken de istediği bir belgedir.

İran'a ithalatı yasak maddeler arasında; lüks tüketim malları, dinen sakıncalı birtakım içecekler, gıda maddeleri, hayvansal besinler, yayın ve bantlar bulunmaktadır. İran'ın 2008 yılı ithalat ve ihracat düzenlemeleri ile ilgili detaylı bilgi, İran Ticareti Geliştirme Kurumu'nun web sitesinde mevcuttur. (<http://en.tpo.ir/documents/document/12226/13133/laws-of-2008.aspx>)

İthalatta Aranılan Genel Şartlar:

1. İran Sanayi ve Ticaret Odasından elde edilen, geçerli ticaret lisansına sahip olmak (Kartı Bazargani).
2. İhracat ve İthalat Mevzuatı Kanun Yönetmeliği ekinde yer alan listede yazılı malların ithal şartlarına göre düzenlenmesi için gerekli belgeleri almış olmak.
3. Ticaret Bakanlığında kayıt yaptırmak.
4. İlgili bankaların birinde hesap açmak.
5. Standartların yanı sıra hayvansal, bitkisel ve sağlık karantinalarını konu alan ilgili mevzuatlar ile diğer ilgili yasalara uymak.
6. Mal denetleme şirketi tayin etmek ve malın gümrükten çıkarılmasında gerekli onay belgesini almak.
7. Gümrük harç ve vergilerini vb. ödemek.
8. İhracata karşılık mal ithalatının kapsadığı alanlar ilgili kanun maddelerinde belirtilmiştir.
9. Halihazırda ülkeye giren bir kısım mal ve eşyalar fiyatlandırma mevzuatı ile ithalatçılar tarafından da uyulması gereken mal dağıtım mevzuat hükümleri kapsamındadır.

Yerli üretimi teşvik amacıyla birtakım düzenlemeler de mevcuttur. Örneğin İran'a makine ve ekipman

ihraç eden yabancı firmaların İran'da resmi temsilcilikleri bulunmak zorundadır. Sigara, tütün, puro, sigara kağıdı ve ipekböceği yumurtası ithalatı devletin tekelindedir.

İran'a ithal edilecek 500 000 İran Riyali'nin üzerinde değere sahip mallar, bir uluslararası gözetim şirketi tarafından menşe ülkede sevkiyat öncesi miktar ve kalite gözetimine tabidir. İran'a ihraç edilecek malların faturaları, İran Büyükelçiliği ve ihracatçının ülkesinde faaliyet gösteren Ticaret Odası tarafından onaylanmalıdır. İnceleme ve sertifikasyon işlemleri, sevkiyat öncesinde menşe ülkede gerçekleştirilmelidir.

Tarifeler ve Diğer Vergiler

Ürün sınıflandırmasının Armonize Kodlama Sistemi esasına göre yapıldığı İran'da, yabancı yatırımlarda kullanmak amacıyla ithal edilen sermaye malları ve hammaddeler ile ilaçlar, buğday ve diğer stratejik ürünler vergiden muafdir. Ancak birçok ürünün ithalatında gümrük vergisine ek olarak yerel vergiler uygulanmaktadır. İran üzerinden gerçekleştirilecek transit ticarete konu olan mallar, İran'da işlem görmediği takdirde gümrük vergisinden muafdir.

Avrupa Birliği Pazarı Giriş web sitesinden, İran'a ihracatta uygulanan gümrük vergileri ve gerekli ithalat dokümanları gibi konularda bilgi edinmek mümkündür. <http://mkacddb.eu.int>

Vergi Kanunu'nda yapılan son değişikliklerle, resmi muhasebeciler tarafından vergi denetimi yapılmasına izin verilmiş, vergi oranları düşürülmüş ve hesaplama işlemleri basitleştirilmiştir. Turizm işletmelerine tanınan % 50 oranında vergi muafiyeti, beş yıldızlı otelleri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Vergilendirme hususunda daha detaylı bilgi için İran Ekonomi ve Maliye Bakanlığı'nın web sitesi incelenebilir. <http://www.mefa.gov.ir/laws/dbeindex.asp?dn=1>. Katma Değer Vergisi (KDV) uygulamasına ise, öngörülen 2008/09 döneminde geçilememiş ve protestolar nedeniyle tasarı ileri bir tarihe ertelenmiştir.

Gelir Vergisi

Gelir vergisi, yıllık brüt ücret üzerinden hesaplanarak işveren tarafından 30 gün içinde vergi makamlarına ödenmektedir. Şubat 2002'den bu yana uygulanmakta olan gelir vergisi oranları şöyledir;

- 0 – 23 400 000 Riyal arası gelirler; vergiden muafdir.
- 23 400 000 – 30 000 000 Riyal arası gelirlerin; 23 400 000 Riyal'i aşan kısmına % 15 oranında vergi uygulanır.
- 30 000 000 – 100 000 000 Riyal arası gelirlerin 30 000 000 Riyal'i aşan kısmına % 20 oranında vergi uygulanır.
- 100 000 000- 250 000 000 Riyal arası gelirlerin 100 000 000 Riyal'i aşan kısmına % 25 oranında vergi uygulanır.
- 250 000 000 – 1 000 000 000 Riyal arası gelirlerin 250 000 000 Riyal'i aşan kısmına % 30 oranında vergi uygulanır.
- 1 000 000 000 Riyal'in üstündeki gelirlerin 1 000 000 000 Riyal'i aşan % 35 oranında vergi uygulanır.

Kurumlar Vergisi

İran'da ticari işletmelerin ve ortaklıkların kazançlarına % 25 oranında kurumlar vergisi ve % 0,3 oranında Ticaret Odası kesintisi uygulanmaktadır. Yabancı müteahhitler tarafından üstlenilen projelerden elde edilen kazançlar da -firma İran'da kayıtlı olsun ya da olmasın- vergilendirilmektedir. 21 Mart 2003 tarihinden önce imzalanmış olan projelere uygulanan oran % 12, bu tarihten sonraki projeler için % 20'dir.

Yabancı şirketler adına İran'da pazarlama ve pazar araştırması faaliyetleri yürüten (ticari faaliyetlerde bulunmayan) İran'da kayıtlı şube ve temsilcilikler tarafından İran'da yapılan harcamalar, genel müdürlükten alınan faturaların ibrazı halinde vergiden düşülebilmektedir.

Yerel Yönetim Vergisi

Bu vergiye tabi olanların vergilendirilebilir gelirlerinin % 3'ü oranında tahsil edilmektedir.

Tarife Dışı Engeller

İran'a yapılacak sevkiyatlarda ve yazışmalarda "Arabian Gulf" ifadesi kullanılmamalı, konşimentoda ve diğer taşıma belgelerinde gerekli hallerde bu ifadenin yerine "Iran, Persian Gulf" yazılmalıdır. İran Gümrük İdaresi web sitesi; www.irica.gov.ir.

Belgeler ve İzinler

Bitki, tohum ve canlı hayvan ithalatında, İran Tarım Bakanlığı'ndan (Ministry of Agriculture Jihad) ön izin alınması gereklidir. Bitki, hayvan, bitkisel ve hayvansal ürün ithalatında menşe ülkedeki yetkili makamlar tarafından onaylanmış sağlık sertifikası istenmektedir. Gıda maddeleri, medikal ekipmanlar, eczacılık ürünleri ve kozmetik ithalatı için test sertifikası ve İran Sağlık Bakanlığı'ndan ön izin gerekmektedir.

Bilgisayar yazılımı ve donanımı ithalatı, İran Enformasyon Yüksek Konseyi'nin iznine tabidir. Radyo yayın teçhizatı ithalatında İran Enformasyon ve Haberleşme Teknolojileri Bakanlığı'ndan özel izin alınmalıdır. Lastik ithalatında, ürünün niteliğinin standartları sağladığını gösteren imalatçı sertifikası gerekmektedir.

Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar

İran Endüstriyel Araştırma ve Standartlar Enstitüsü (ISIRI), ithal ve ihraç edilen malların kalitesini kontrol etmekle yetkilidir. ISIRI Zorunlu Standartlar Programı sağlık, güvenlik ve çevre yönetmelikleri açısından tüketici haklarını ve yerel imalatçıların düşük nitelikli ithal mallara karşı haklarını korumayı amaçlamaktadır. Zorunlu standartlar programına tabi malların gümrükten geçişi ve İran piyasasına erişiminin gerçekleşmesi için, ISIRI tarafından düzenlenmiş Uygunluk Sertifikasına (CoC) ihtiyaç bulunmaktadır. 8548 Standardın geçerli olduğu İran'da 485 ürün zorunlu standart uygulamasına tabidir. www.isiri.com

► Türkiye ile Ticaret

Genel Durum

İran ile 1996 yılında 1 Milyar Dolar civarında olan dış ticaret hacmimiz, 2008 yılı itibarıyla 10 Milyar Dolar'ı aşmıştır. Türkiye aleyhinde seyreden dış ticaret dengesi, İran'dan doğal gaz ithalatı ile birlikte son yıllarda daha da artmış ve 2008 yılı itibarıyla 6 Milyar Dolar'ın üzerinde gerçekleşmiştir. 2009 yılında, küresel ekonomik krizin etkisiyle iki ülke ticaret hacminin yaklaşık 5,5 Milyar Dolar'a gerilediği, Türkiye aleyhine dış ticaret açığının ise önceki yıllara kıyasla önemli oranda azaldığı görülmektedir.

Türkiye-xxx Dış Ticaret Değerleri (1 000 Dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Dengesi	Dış Ticaret Hacmi
2000	235 785	815 730	-579 945	1 051 515
2001	360 536	839 800	-479 264	1 200 336
2002	333 962	920 972	-587 010	1 254 934
2003	533 786	1 860 683	-1 326 897	2 394 469
2004	813 031	1 962 059	-1 149 027	2 775 090
2005	912 940	3 469 706	-2 556 766	4 382 646
2006	1 066 902	5 626 610	-4 559 709	6 693 512
2007	1 441 190	6 615 394	-5 174 204	8 056 584
2008	2 029 760	8 199 689	-6 169 929	10 229 449
2009	2 024 778	3 402 103	-1 377 325	5 426 881
2010	3 042 957	7 644 781	- 4 601 824	10 687 738

Dışa kapalı ekonomik yapısı, uyguladığı dış ticaret kontrolleri, yüksek gümrük tarifeleri, tarife dışı engeller, bankacılık ve ödemeye ilişkin sorunlar, iki ülke arasındaki ulaşım ağlarının yetersizliği ve sınır kapılarında karşılaşılan sorunlar gibi engeller nedeniyle 2003 yılına dek İran ile ticari ilişkilerimizin boyutu istenen düzeyde gerçekleşmemiştir. Benzer sebeplerle İran pazarında Türk firmaları ile rekabet edecek Avrupa firmalarının sayısı da sınırlıdır. Böyle bir ortamda Türkiye'nin İran ile coğrafi ve kültürel bağlarını kullanarak pazarda mevcut Türk malı imajını daha da geliştirmesi ve diğer ülkelere kıyasla rekabet avantajı kazanması mümkün görülmektedir. İran aynı zamanda Türkiye'nin Orta Asya pazarlarına açılımında da en kısa güzergahtır.

2010 yılında Türkiye'nin İran'a ihracatında önem arz eden başlıca ürün grupları; çelik profil, lif kevha, otomotiv yan sanayi ürünleri, sentetik iplik, cam mutfak eşyası, mobilya ve beyaz eşya başta olmak üzere çok çeşitli sanayi ürünleri sayılabilir.

Türkiye'nin İran'a İhracatında Başlıca Ürünler (Dolar)

HS No	Tüm Ürünler	2009	2010
	Tüm Ürünler	2.024.863	3.042.957
7207	Demir/alaşimsız çelikten yarı mamuller	18.071	243.031
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	3.708	176.053
4411	Lif levha, orta yoğunlukta	121.961	138.521
7214	Demir/çelik çubuklar (sıcak haddeli, dövülmüş, burulmuş, çekilmiş)	28.223	133.109
8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	82.992	115.142
5407	Sentetik iplik, monofil, şeritlerle dokumalar	66.984	82.828
7108	Altın (ham, yarı işlenmiş, pudra halinde)	0	82.319
7216	Demir/alaşimsız çelikten profil	143.191	76.409
7210	Demir/çelik vassı mamul. kaplı. sıvanmış (600mm. den aenis)	2.603	57.194

7013 Masa, mutfak, tuvalet, ev tezyinatı vb için cam eşya	44.789	47.011
9401 Oturmaya mahsus mobilyalar, aksam-parçaları	37.628	46.900
8418 Buzdolapları, dondurucular, soğutucular, ısı pompaları	36.691	45.823
3921 Plastikten diğer levhalar, yaprak, pelikül, varak ve lamalar	28.173	38.435
9403 Diğer mobilyalar vb. aksam, parçaları	30.505	34.568
8455 Metalleri haddeme makineleri, bunların silindirleri	45.296	33.401
8450 Çamaşır yıkama makineleri	27.523	28.175
8431 Ağır iş makine ve cihazlarının aksanı, parçaları	17.485	27.124
7308 Demir/çelikten inşaat ve aksanı	11.313	24.456
5702 Dokunmuş halılar, yer kaplamaları (kilim, sumak, karaman vb)	13.220	23.640
8302 Adi metallerden donanım, tertibat vb. eşya	15.896	21.186
6304 Diğer mefruşat eşyası (94.04 pozisyonundakiler hariç)	7.646	20.761
4818 Tuvalet kağıtları, kağıt havlu, mendil, kumaş, masa örtüsü vb	9.255	20.562
3916 Plastikten monofil, çubuk, profiller-enine kesiti > 1mm.	16.793	20.528
2106 Tarifinin başka yerinde yer almayan gıda müstahzarları	18.786	20.233
8481 Muslukçu, borucu eşyası-basınç düşürücü, termostatik valf dahil	13.791	20.018
3506 Diğer müstahzar tutkallar, yapıştırıcılar	12.700	18.917
8507 Elektrik akümülatörleri, separatörleri	29.750	18.745
5501 Sentetik lif demetleri	15.565	18.734
8483 Transmisyon milleri, kranklar, yatak kovanları, dişliler, çarklar	15.702	18.672
2403 Homonize edilmiş tütün ve tütün yerine geçen madde hülusalari	36.082	18.556
8409 İçten yanmalı, pistonlu motorların aksam-parçaları	18.012	18.149
3925 Plastikten inşaat malzemesi	5.664	17.707
5801 Kadife, pelüş ve halkalı (tırtıl mensucat)	14.471	17.670
0802 Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış/soyulmuş)	16.576	17.626
0805 Turunçgiller (taze/kurutulmuş)	17.452	17.231
8415 Klima cihazları-vantilatörlü, ısı, nem değiştirme tertibatlı	8.561	16.715
8536 Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı	8.468	16.691

DTM

Türkiye'nin İran'dan 2010 yılında gerçekleştirdiği ithalatta ham petrol ve doğal gaz başta olmak üzere, etilen polimerleri, otomotiv, bakır önemli yer tutmaktadır.

Türkiye'nin İran'dan İthalatında Başlıca Ürünler (Dolar)

	2009	2010
HS No Tüm Ürünler	3.405.986	7.644.782
2709 Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	1.406.364	4.163.597
2711 Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	1.630.091	2.524.344
7403 Arıtılmış bakır, işlenmemiş bakır alaşımları	41.335	235.147
3901 Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	87.777	192.904
3902 Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	11.486	65.194
3907 Poliasetaller, diğer polieterler, epoksit-alkid reçineler vb (ilk şekilde)	19.604	62.523
7901 İşlenmemiş çinko	8.088	43.456
7402 Rafine edilmemiş bakır; elektrolitik rafine için bakır anotları	11.607	32.164
7601 İşlenmemiş alüminyum	12.251	26.914
7801 İşlenmemiş kurşun	4.768	19.163
7411 Bakırdan ince ve kalın borular	3.610	17.407
7409 Bakır levha, plaka ve şeritler (kalınlığı >0, 15 mm)	6.974	14.691
7202 Ferro alyajlar	10.261	14.493

2933	Sadece azotlu heterosiklik bileşikler	8.373	13.765
8703	Otomobili, steysin vagonlar, yarış arabaları	16.144	12.149
2712	Vazelin; parafin, yağlı mum, ozakerit, linyit mumu, turb mumu vb.	7.372	11.634
8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	1.953	10.910
2901	Asiklik hidrokarbonlar	3.157	8.733
4102	Koyun ve kuzuların ham derileri	4.192	8.633
2701	Taşkömürü; taşkömüründen elde edilen briketler, topak vb. katı yakıtlar	5.082	7.161
2905	Asiklik alkoller vb. halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış/nitrozalanmış türevl	1.675	7.018
3903	Stiren polimerleri (ilk şekillerde)	4.069	6.595
3920	Plastikten diğer levha, yaprak, pelikül ve lamalar	3.029	6.485
8477	Kauçuk, plastik eşya imal ve işleme makine ve cihazları	3.518	6.270
2529	Feldispat; lösit; nefelin ve siyenit nefelin; florspat	5.805	6.121
5603	Dokunmamış mensucat (emdirilmiş)	5.792	6.017
3817	Karışım halinde alkalibenzenler, alkalinaftalenler	2.255	5.739
4104	Siğir ve at cinsi hayvanların dabalılanmış derileri	256	4.849
4002	Sentetik kauçuk, taklit kauçuk, stiren-butadien kauçuğu vb	531	4.615
6305	Eşya ambalajında kullanılan torba ve çuval	2.582	4.435
0504	Hayvan bağırsak, mesane ve midesi (taze/sogutulmuş/dondurulmuş vs.)	438	4.368

DTM

İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller

İki Ülke Arasındaki Ticaretin Altyapısını Düzenleyen Anlaşma ve Protokoller

Anlaşma / Protokol	Resmi Gazete Tarihi ve Sayısı	İmza Tarihi
Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması		12.05.1980
Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Anlaşması		09.03.1982
Ticaret Anlaşması	11.06.1997 (23016)	21.12.1996
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması (YKTK) Anlaşması	25.02.2005 (25738)	21.12.1996
Deniz Ticaret Seyrüsefer Anlaşması	15.06.1997 (23020)	21.12.1996
Gümrük Konularında İşbirliği ve Karşılıklı İdari Yardım Anlaşması	01.08.2001 (24480)	23.11.2000
Türk Eximbank-İran İhracat Garanti Fonu (EGFİ) Mutabakat Zaptı		14.06.2001
Türkiye- İran 16. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı	17.04.2002 (24729)	26.12.2001
Çifte Vergilendirmeyi Önleme (ÇVÖ) Anlaşması	09.10.2003 (25254)	17.06.2002
Karma Ulaştırma Komisyonu Mutabakat Zaptı	22.01.2003 (25001)	26.09.2002
Veterinerlik Alanında İşbirliği Anlaşması	15.01.2003 (24994)	02.10.2002
Türkiye-İran 19. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı		21.02.2007
Ortak Ticaret Komitesi 3. Dönem Toplantısı		13.12.2007
Türkiye-İran Sınai Ticareti Ortak Komitesi 4. Dönem Toplantısı Mutabakat Zaptı		31.05.2008
Türkiye-İran Sınai Ticareti Ortak Komitesi 5. Dönem Toplantısı Mutabakat Zaptı		12.10.2008
Enerji Mutabakat Zaptı		17.11.2008
Türkiye-İran 20. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı		26.11.2008
Türkiye-İran 4. Dönem Ortak Ticaret Komitesi Mutabakat Zaptı		27.04.2009
Türkiye-İran Sınai Ticareti Ortak Komitesi 6. Dönem Toplantısı Mutabakat Zaptı		07.2009

24 Mayıs 2007 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) Ticaret Anlaşması, İran ile Türkiye arasındaki ticaretin artırılması ve bölgede ekonomik entegrasyonun sağlanması yolunda önemli bir husus olup; Van Gölü Kuzey Geçiş Projesi'nin ilerleyen yıllarda tamamlanması ile iki ülke arasındaki taşımacılığın süresinin kısalması ve taşınan yük miktarının artması, böylece bölge içerisinde ticaret ve yatırım koridorlarının geliştirilmesi mümkündür.

İhracat Potansiyeli Olan Başlıca Sektörler

İran ekonomisi bir dönüşüm yaşamaktadır. Özellikle turizm, enerji, bankacılık, petrokimya, telekomünikasyon, ulaştırma ve otomotiv sektörlerinde büyük fırsatlar sunulmaktadır.

İran'ın turizm altyapısı uluslararası standartlarda geniş bir turist kitlesini ağırlamak için yeterli değildir. İran'ın turizm altyapısının oluşturulmasında, özellikle havaalanı, karayolu, otel ve konaklama tesislerinin inşası, modernizasyonu ve işletilmesi konusunda iş imkanları mevcuttur. Ayrıca İran ile deniz taşımacılığı konusunda, özellikle Hazar Denizi'nde ve Karadeniz'de ortak faaliyetler yürütülebilir.

Türkiye-İran Yatırım İlişkileri

1983 yılında İran'da faaliyetlerine başlayan Türk müteahhitleri ve müşavirlik firmaları, 20 yıl aradan sonra 2004 yılından itibaren İran pazarına yeniden girmiştir. Türk firmaları İran'da bugüne kadar toplam 531 Milyon Dolar değerinde 22 adet proje üstlenmiştir.

Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı, İran Enerji Bakanlığı ile 14 Temmuz 2007 tarihinde imzalanan Ortak Mutabakat Zaptı çerçevesinde, Güney Pars Doğal Gaz Sahası'nın Geliştirme ve Üretim Projesinin 22-23-24 nolu fazlarını üstlenmiştir.

Tahran'da çoğu ithalat ve ihracat ile ilgilenen 100'e yakın Türk firması faaliyet göstermektedir. Tebriz'de 2005 yılında kurulan, ülkenin ilk ve tek Serbest Yabancı Yatırımcı Bölgesi'nde Türk işadamlarına ait 38 yatırım bulunmaktadır; bunların ikisi % 100 Türk sermayesi ile kurulmuştur. Ayrıca Türkiye-İran sınırında yakın zamanda bir ortak sanayi bölgesi kurulması da gündemdedir.

İki Ülke Arasındaki Ticarete Yaşanan Sorunlar

İRAN İLE TİCARETTE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Türk firmaları açısından uygun bir pazar olmasına rağmen, yoğun dış ticaret bürokrasisi ve mevzuatı, birtakım keyfi uygulamalar, piyasa ve denetim mekanizmasının işleyişindeki istikrarsızlık ve teknolojik yetersizlikler gibi sorunlar, İran pazarının firmalarımız için yeterli düzeyde sürdürülebilir olmaması sonucunu beraberinde getirmektedir. Devlet yapısının ağır işlemesi, kendini bütün alanlarda göstermekte ve yapılan işlemlerin nispeten uzun sürmesine yol açmaktadır.

İran'da çalışan yabancı personelden kanunda belirlenen miktarlar üzerinden vergi alınması ve bu matrahın yüksek olması, iş adamlarının karşılaştığı sorunlardan biri olup, yurt dışı çıkışlarında yatırımcılarımızdan istenen çıkış vizesi de bir diğer bürokrasiyi teşkil etmektedir. İkili ticarete karşılaşılan diğer sorunlar arasında ise; sınır kapılarındaki (özellikle Gürbulak) altyapı, personel, teçhizat ve donanım yetersizlikleri, İran'da bazı Türk ürünlerinin taklit edilmesi (cam mamulleri, hazır giyim markaları, bazı gıda maddeleri vb.), marka ve patent mevzuatının yetersizliği, Türk ve İran Bankaları arasında geçmiş dönemde yaşanan sorunlar nedeniyle teminat mektuplarının tanınmasında ve akreditiflerin açılmasında karşılaşılan problemler, standart ve kalite alanlarında karşılaşılan sorunlar yer almaktadır.

Orta Asya Cumhuriyetleri'ne yönelik ihracat ürünlerimizin sevkiyatında bir geçiş ülkesi konumunda olan İran ile kara taşımacılığı alanındaki ilişkilerimizde ortaya çıkan sorunlar, bu ülkelere yönelik ihracatımızda olumsuz yönde etkilemektedir. Öte yandan, İran'ın Avrupa ülkeleri ile yaptığı ticarete Türkiye geçiş ülkesi konumunda olup, büyük bir TIR filosuna sahip olan İran, Türkiye ve Avrupa ülkelerinden yaptığı ithalatın İran plakalı araçlarla yapılması için zorlayıcı önlemler de almaktadır.

Türkiye ve İran'ın bazı ortak değerlere, kültürel benzerliklere ve ortak bir sınıra sahip olması ve İran'da çok sayıda Türkçe konuşan insanın bulunması gibi nedenlerle ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi açısından büyük bir avantaj mevcut bulunmaktadır. Bu avantajın iyi değerlendirilmesi her iki ülke menfaatleri açısından da büyük önem taşımaktadır. İran nüfusunun yaklaşık % 40'ını Türk kökenli Azeri nüfus oluşturmaktadır. Özellikle Doğu ve Batı Azerbaycan, Ardebil ve Zancan eyaletlerinde Türkçe çok yaygın olarak konuşulmaktadır. Ayrıca, ülke genelinde geniş bir kitle tarafından Türk televizyonlarının izlenmesi nedeniyle Türkçe konuşabilen insan sayısı artmaktadır. Buna ilaveten Türk üniversitelerinden mezun olan çok sayıda İranlı meslek sahibi ve iş adamı, ilişkilerin geliştirilmesi açısından büyük bir potansiyel teşkil etmektedir. Ancak her ülkede olduğu gibi, İran'da da Türkçe bilmeleri avantajına sığınarak bazı küçük ölçekli firmalarımıza mağdur eden bazı kişilere rastlanabilmektedir. Bu nedenle İranlı firmalarla ticari bağlantı kuracak Türk firmalarına mutlaka yazılı bir sözleşmeye dayanarak, uluslararası ticari kurallar çerçevesinde, akreditifli çalışmaları ve İran'la ticari tecrübesi olmayan ihracatçılarımızın kesin bağlantıya girmeden önce mutlaka T.C. Tahran Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği ile irtibata geçmeleri tavsiye edilmektedir.

Özellikle İslam devrimi sonrası ticari yaşamın kendine özgü özellikler kazandığı İran'da ticari acenta ve

üretim ve dağıtım süreci ile iş yapma biçimi oldukça yaygınlaşmıştır. Bu bakımdan İran pazarına girmek isteyen Türk iş adamlarının bu ülkede bulacakları bir acenta ya da aracı, çok işlerine yarayabilir. İran'a tekstil ve dokuma ürünleri ithalatı yasak olmasına karşın bu ülke piyasasının Türk malı kumaş ve giysilerle dolu olması, acenta ve distribütör yapısının pratik yararını kanıtlayan güzel bir örnektir. Nitekim fiyatları Avrupa ülkelerine göre ucuz sayılan ve kaliteli bulunan Türk ürünlerine de oldukça rağbet edilmektedir. Devletin ekonomideki ağırlığı sebebi ile tek ürünlü pazara sahip olan İran'da, lüks tüketim malları sınırlı sayıda bulunmakta ve cazip bir pazar olma özelliğini sürdürmektedir.

Son dönemde ülkemizde yaygınlaşan ISO 9000 standartları İran'da da geçerlidir. Öte yandan İran'a ihraç edilecek her nevi ambalajlı mamullerin üzerinde kolay okunabilir ve anlaşılabilir Farsça kullanım bilgilerinin bulunması, bu ülke yasaları uyarınca zorunludur. İran'da Merkez Bankası sıkı bir kambiyo kontrolü uygulamaktadır ve yaptığı ihracat karşılığı parasını Türkiye'ye transfer edecek olan iş adamlarının akreditif seçeneğini kullanmaları halinde İran Merkez Bankası onayını almaları zorunludur.

İranlı firmaların ithalat yapabilmemesinin, alacakları döviz tahsisatı ve ithal iznine bağlı olması, yürürlükte olan ihracat karşılığı ithalat uygulamasının, ülkemiz için Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerine kıyasla çok düşük oranda tatbik edilmesi, teyitli akreditif açılmaması, Türk bankaları tarafından verilen teminat mektuplarının İran bankalarının kabul edilmemesi ve ayrıca İran'ın ithalat rejiminde çok sık değişiklikler yapılması iş adamlarımızın dikkate alınması gereken diğer konular arasındadır.

10 Mart 2009 tarihli ve 27165 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar" ile bankaların konvertibl kabul edecekleri ve akreditif açacakları döviz cinsinin belirlenmesi ile ilgili Merkez Bankasının tek düzenleyici kurum olma özelliği kaldırılmış ve Merkez Bankası'nın yanı sıra tüm bankalara kendi işlemlerinde sözkonusu döviz cinslerini belirleme yetkisi getirildiği belirtilmiştir. Yine, yakın dönemde Fars Haber Ajansı, İran 'İhracatı Geliştirme Bankası'nın döviz sepetine Türk Lirası'nı da ekleme kararı aldığını duyurup, İranlıların bundan sonra, ihracat, ithalat ve bankacılık işlemlerinde istemeleri halinde Türk Lirasını kullanabilecekleri kaydedilmiştir.

Bununla beraber, gerek bankalarımızın çekinceleri ve gerekse de sağlıklı ödeme sisteminin tam anlamıyla kurulamamış olması sebebiyle, ihracatçılarımızın İran'a yapacakları ihracatlarında ödemelerin garanti altına alınabilmesi ve İhracat Kredi Sigortası önem arz etmektedir. Bu meyanda, İran başta olmak üzere komşu ülkelere yönelik olarak uygulanacak İhracat Kredi Sigortası limitlerinin mümkünse artırılması, bunun özellikle bölge ülkeleri ile ticaret yapan firmalarımıza duyurulması ve sigorta maliyetlerinin ihracatçılarımıza yüksek külfet getirmeyecek şekilde düzenlenmesi ile alternatif ödeme ve sigorta sistemleri üzerinde çalışmaların yapılmasının ikili ticarete firmalara cesaret vereceği düşünülmektedir.

İran'a yapılacak her türlü ithalatta İran Ticaret Bakanlığı'nın ve o ürün ile ilgili Bakanlığın izni zorunludur. Bunun yanında kimi dönemlerde iç fiyatları aşağı çekebilmek amacıyla özellikle bazı tarım ürünlerine ihracat yasası getirilebilmektedir. Son olarak İran'da, özellikle Tahran'da, düzenlenen uluslararası ihtisas fuarlarına Türk ihracatçılarının katılması ve müteahhitlik hizmetleri alanında işbirliği yapılması tavsiye olunmaktadır. İki ülke arasında yer alan, başta Gürbulak olmak üzere, Esendere ve Kapıköy Gümrük Kapılarında yaşanan altyapı eksikliklerinin giderilmesine yönelik çalışmalar ise Gümrük Müsteşarlığı tarafından sürdürülmektedir.

İran'dan yurt dışına yapılacak döviz havalelerinde ve akreditif açılması işlemlerinde gerekli dövizin Riyal karşılığının bankaya yatırılmasını müteakip, banka vasıtasıyla Merkez Bankası'ndan temin edilmesi veya ihracatçı şirketlerin yaptıkları ihracat karşılığı yurt dışından temin ettikleri dövizin kullanılması önem arz etmektedir.

İran ile iş yapan firmalar peşin ödeme, akreditif, vesaik mukabili veya mal mukabili ödeme yöntemlerini kullanabilmekte olup; uygulamada iki çeşit ödeme yönteminin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan birincisi, ithalatçı İran firmasının gerçekleştireceği ithalat tutarında meblağı (ya da bu meblağa tekabül eden gayrimenkulü) bankasına bloke/ipotek ettirmesi ve bankanın da bu blokaj (ya da ipotek) karşılığında parayı yurt dışındaki ihracatçı firmaya transfer etmesi ve azami bir yıl sonra parayı ithalatçı firmadan tahsil ederek blokaj/ipoteki çözmesi şeklindedir. Böylece ithalatçıların nakit ödeme sorunu aşılmaktadır. İkinci ve daha riskli bir yöntem ise adeta bir banka ve bir gümrük komisyoncusu gibi çalışan "sarrafların aracı olarak kullanılmasıdır. Bu yöntemde ithalatçının ithal etmek istediği mala ilişkin ödemeyi çalıştığı sarrafa vermesinden sonra, ihracatçı da malı sarrafın (ithalatçının değil) adına ve genellikle CIF teslim şekli üzerinden göndermektedir. Sarraf, gelen malı alıcısına, parayı ise satıcısına teslim etmekte ve bu işlem için önceden anlaşılan komisyonu alarak görevini tamamlamaktadır.

Bunlarla beraber, 26 Temmuz 2010 tarihinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından alınan kararla İran'a yaptırımlar konusunda ABD ve AB tarafından uygulanacak yaptırımlar önem arz etmekte olup, bu meyanda özellikle ödemelerin bankacılık kanalıyla yapılmasında bir takım endişeler firmalarımız tarafından dile getirilmekte ve bankalar akreditif konusuna sıcak bakmamaktadır. Bununla ilgili bu soruna bir çözüm bulunması konusu aciliyet arz etmektedir.

Pazar ile İlgili Bilgiler

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

İran'da fikri mülkiyet haklarının korunması konusunda önemli boşluklar mevcuttur. Marka haklarının korunması ile ilgili kanunların ise, yerli yabancı ayrımı gözetmeden taklit ürünlerin engellenmesi amacı ile kullanılması gerekmektedir.

Dağıtım Kanalları

İran'da ticari acenta ve distribütörlük aracılığı ile iş yapma biçimi oldukça yaygındır. Nakliye masrafları ucuz olduğu için firmalar kendi distribütörlük ağını kurmak yerine, kargo ve nakliye şirketleri ile çalışmaktadır. Ülke çapında süpermarket zincirlerinin ve alışveriş merkezlerinin sayısı hızla artmakta olup; Tahran'da bakkal ve butik gibi küçük ölçekli şirketler de oldukça yaygındır.

Tüketici Tercihleri

İran'da tüketim harcamalarını ve talebini etkileyen faktörler şunlardır;

- Nüfusun yaklaşık % 50'si 20 yaşın altında, % 70'i 30 yaşın altındadır.
- Yüksek işsizlik oranı ve enflasyon nedeniyle satın alma gücü düşüktür.
- Kırsal alanlardan kentlere yaşanan göç, çarpık kentleşme ve kayıt-dışı ekonomi sorunlarını da beraberinde getirmektedir.
- Orta sınıf zayıflamakta, gelir adaletsizliği artmaktadır.
- İthal mallara talep artmaktadır. Ancak, pazar araştırması ve reklam gibi pazarlama teknikleri ile desteklenmezse markaya bağlılık yaratmak ve bunu korumak zordur.

Hanehalkı Kişibaşı Tüketim Verileri Karşılaştırması (ABD Doları)

	2009	2013*
Cezayir	1 458	2 073
Mısır	1 543	2 360
İran	2 418	4 540
Suudi Arabistan	5 357	6 461
BAE	22 253	32 030

*EIU tahmini

Kaynak: EIU Iran Country Forecast, Eylül 2009.

Reklam ve Promosyon

İran'da sıklıkla kullanılan bir pazarlama unsuru, işletim hakkı belediyelere ait olan şehir ilan panolarıdır. Radyo ve televizyon yayınları, devletin kontrolündedir. "Tehran Times" ve "Iran Daily", İngilizce olarak yayınlanan günlük gazetelerdir. Ayrıca "Press TV" adlı İngilizce kanal, uydu aracılığıyla izlenebilmektedir.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Standart bilgilere ek olarak ürün etiketlerinde eşyanın brüt ağırlığı, ürünün menşei, imalatçının adı ve ticaret ünvanının yer alması gerekmektedir. Yiyecekler, kozmetikler ve medikal ve veterinerlik amaçlı tıbbi ürünler için özel etiketleme prosedürleri uygulanmaktadır. Etiketlerin ve kullanma talimatlarının Farsça dilinde hazırlanması bazı durumlarda kanunen gereklidir.

İran'a ihraç edilecek ürünlerin ürünün yapısına, taşıma şekline ve iklim koşullarına göre güvenli bir şekilde paketlenmesi gerekmektedir. Yabancı bir ticari marka ile ilgili şerit ve bandrol içeren ambalaj malzemelerinin ülkeye girişi yasaktır.

Ulaştırma ve Taşımacılık Maliyetleri

Türk Hava Yollarının Tahran, Tebriz ve Meshed'e seferleri bulunmaktadır. <http://www.thy.com>. Urumiye-İstanbul arasında karşılıklı uçak seferleri ise Sky Hava Yolları tarafından 15 Temmuz 2009'da başlamıştır.

Türkiye ile İran arasında demiryolu ile yolcu taşımacılığı, İstanbul-Tahran-İstanbul arasında haftada bir gün çalışan ve kuşetli vagonlardan teşkil edilmiş Trans Asya treni ve Van-Tebriz-Van arasında haftada bir gün çalışan ve I mevkii kuşetli vagonlardan teşkil edilmiş tren ile sağlanmaktadır. <http://www.tcdd.gov.tr/yolcu/ortadogu.htm>

Coğrafi yakınlığı nedeniyle Türkiye ve İran arasında demiryolu ile yük taşımacılığı ucuz ve güvenli bir yol olabilecek iken; demiryolu hizmetlerinin yetersiz olması, özellikle Van Gölü geçişlerinde yetersiz Ro-Ro uygulamaları ve güvenlik kaygıları nedeniyle vagon taşımacılığı zordur.

İran'ın güney bölgelerini kalkındırma amacıyla güney limanlarında uygulanan gümrük oranları diğer gümrük kapılarına göre daha düşüktür. Bu nedenle Türk firmaları deniz yoluyla güney limanlarına sevkiyat yapmak zorunda kalmaktadır. Buna karşılık iki ülke arasında doğrudan denizyolu taşımacılığı olmaması nedeniyle yüksek navlunlar ödenmek zorunda kalınmaktadır. Bu da İran piyasasında rekabeti düşüren bir unsurdur.

İran'a karayolları ile ürün ihraç eden Türk firmaları, nakliyede uygun navlunu ancak İran'dan yük getiren İran kamyonlarında bulabilmektedirler. Türk kamyonlarının ücreti İranlı nakliyecilere göre üçte bir oranında daha yüksek kalmaktadır. İran'a bir kamyon yükün karayolu vasıtası ile taşınma bedeli 4 000 ila 4 500 Dolar arasındadır. İran'da ülke içi taşımacılıkta ise 1 litre mazot 1,6 cent, 1 depo benzin 64 cent'tir.

► İşadamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Ticareti Etkileyen Kültürel Faktörler

İranlılar iş ilişkilerinde resmi olup; iş görüşmeleri uzun ve detaylıdır. Yabancı şirketlerle çalışan İranlılar, Batı değerlerine daha fazla aşinadır. İranlı işadamları genellikle kravat takmazlar. Ancak toplantılara ve iş görüşmelerine takım elbise ve kravat ile katılmakta fayda vardır. Bayanlar muhafazakar biçimde giyinmekte ve başlarını örtmektedir. İranlılar iş görüşmelerinde hediye vermeyi severler. Alkol ithalatı ve tüketimi kesinlikle yasaktır.

İran nüfusunun önemli bir bölümü Türkiye'ye büyük bir sempatiyle bakmaktadır. Türk üniversitelerinden mezun olan çok sayıda İranlı meslek sahibi ve iş adamı da ilişkilerin geliştirilmesi açısından büyük bir potansiyel teşkil etmektedir.

Para Kullanımı

İran'da kredi kartları geçerli değildir ve ATM (para çekme makineleri) bulunmamaktadır. Bu nedenle İran'a gidecek iş adamlarının yanlarında seyahatleri süresince yetecek kadar nakit para taşımaları tavsiye edilmektedir. İran Riyalı İran dışında konvertibl bir para olmayıp; yabancıların otel faturalarını öderken ya da yüksek tutarda alımlarda kullanabilecekleri tek geçerli yabancı para Euro'dur. İran Riyalı'nın yabancı para birimleri ile resmi değişim oranları, İran Merkez Bankası'nın web sitesinden öğrenilebilir. www.cbi.ir

Pasaport ve Vize İşlemleri

İran'a seyahat edecek Diplomatik, Hizmet, Hususi ve Umuma Mahsus Pasaport hamilleri vizeden muaftır.

Oturma izni için başvurulacak kurum ise, Naja Yabancı Vatandaşların İlişkilerin Genel Müdürlüğü'dür (Adres: Vali-e-Asr Cad. No.811, Tel:00 98 21 88 80 00 00, Faks: 00 98 21 88 90 88 62). Söz konusu izin için gerekli belgeler aşağıdadır. Oturma iznine başvuracak kişilerin olağanüstü durumlarda şahsen başvuruda bulunamamaları halinde, yasal temsilcileri vekaletname ibrazı ile onlar adına başvuruda bulunabilmektedir.

- 1) Çalışma izninin aslı ve bir adet fotokopisi.
- 2) Çalışılan firmadan temin edilmiş tanıtım yazısı.
- 3) Pasaport sahibine ait yeni çekilmiş 5 adet vesikalık fotoğraf (Başvuru sahibine ait pasaportun refakatçi hanesinde yer alan şahıslara oturma izni talebi olması halinde bu kişilere ait yeni çekilmiş 5 adet vesikalık fotoğraf)
- 4) Banka makbuzu 120.000 Riyal.
- 5) Çalışma Bakanlığı'nca hazırlanmış matbu formları eksiksiz doldurmak.
- 6) Pasaport ve vizenin asılları ile 2 nüsha fotokopileri.

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

İran yılı 21 Mart'ta başlamakta olup; ilk altı ay 31 gün, sonraki beş ay 30 gün ve onikinci ay 29 gün (ve her dört yılda bir 30 gün) çekmektedir. Hicri takvime göre 1389 yılı, Miladi takvime göre 2009 yılına tekabül etmektedir. İran'da birçok tatil İslami yıla göredir. Bu durumun istisnası ise 21-24 Mart'ta kutlanan Yeni Yıl (Nevruz)'dur. 2009 yılı için geriye kalan tatil günleri; 28 Kasım (milli tatil), 6 Aralık (dini tatil) ve 26-27 Aralık'tır (dini tatil).

İran'da kamu kurumları Perşembe ve Cuma günleri, özel şirketler ve bankalar ise yalnızca Cuma günü kapalıdır. Firmaların çalışma saatleri 08.30 – 13.00 ve 15.00 – 19.00 arasındadır. Bankaların çalışma saatleri Perşembe günleri 08.30 – 12.30 arası, diğer günler 08.30 – 16.00 arasındadır. Kamu kurumları ise 08.00 – 14.00 saatleri arasında çalışmaktadır.

Ulaşım

İran'ın uluslararası havalimanlarındaki havalimanı taksilerinin otele ulaşımında kullanılması tavsiye edilmektedir. Taksilerde taksimetre bulunmadığından yolculuk öncesi şoförle pazarlık yapılmalıdır.

Yerel Saat

GMT'den 3,5 saat, Türkiye saatinden 1,5 saat ileridedir.

Yerel Ölçü Birimleri

İran'da metrik system kullanılmaktadır.

Telefon Kodları

İran'ın uluslararası telefon kodu 98'dir. Türkiye'den İran'a yapılacak aramalarda 00 + 98 + alan kodu + telefon numarası şeklinde tuşlama yapılmalıdır.

İklim

Ülke genelinde kurak ve yarı-kurak iklim hakim olmakla beraber, Hazar Denizi kıyılarında subtropikal iklim görülmektedir. En sıcak ay olan Temmuz'da ort. hava sıcaklığı 22-37°C ve ort. yağış miktarı 3 mm iken; en soğuk ay olan Ocak'ta ortalama. hava sıcaklığı eksi 3-7°C ve ort. yağış miktarı 46 mm'dir. Tahran'da yazları sıcak ve kurak geçmekte (30-40 °C), kışları ise hava sıcaklığı 0-15 °C arasında değişmektedir. Kışın yüksek kesimlerde kar yağışı görülebilmektedir.

Genel Değerlendirme ve Öngörüler

İran, Türk iş adamları için gerek ticaret, gerekse yatırım olanakları açısından en önemli ülkelerdendir. Coğrafi yakınlığın yanı sıra iki ülke arasındaki tarihi, kültürel ve dini bağların etkisiyle Türk ürünleri İran pazarında rağbet görmektedir. Ülkenin bazı bölgelerinde Türkçe konuşulması ve Türklere sempati duyulması da oldukça önemli bir avantajdır.

İran'da genç nüfusun artışı ile beraber tüketim talebi de artmaktadır. Türk malı imajı İran pazarında yerleşmiş olup; fuarlar, ticaret heyetleri ve tutundurma faaliyetleri ile bu imajın korunması ve daha da geliştirilmesi mümkündür. Avrupa ve Asya kökenli firmaların pazardan aldıkları payın henüz yeterince yüksek olmaması, önemli bir avantajdır. Firmalarımızın pazardaki rekabet yoğunlaşmadan, bir an önce ürünlerini İranlı tüketicilerin kullanımına sunmaları ve gerekli yatırımları yapmaları önem arz etmektedir.

İran'da özellikle turizm, enerji, bankacılık, petrokimya, telekomünikasyon, ulaştırma ve otomotiv sektörlerinde büyük fırsatlar mevcuttur. Ülke genelinde enerji ve istihdam maliyetlerinin düşük olmasının yanı sıra, gelişmiş altyapı hizmetleri sunulması da yatırımcılar açısından önemli avantajlardır.

Bankacılık faaliyetlerinin gelişmemiş olması, bazı mallarda gümrük tarifelerinin çok yüksek olması, kalifiye işgücü bulmanın zorluğu, DTÖ'ye üye olmadığı için gümrük uygulamalarının ve tarifelerin keyfi olarak değiştirilmesi, bürokratik işlemlerinin uzun sürmesi ve uygulama ile mevzuat arasındaki farklılıklar ise kısa dönemde çözüme kavuşturulması zor olan, yapısal sorunlardır.

İki ülke arasındaki karşılıklı ticaretin önümüzdeki 5 yıllık süreçte (2015 yılına kadar) 30 milyar dolara çıkarılması öngörülmektedir.

Tarım ve Gıda Ürünleri İhraç Potansiyelimiz

-

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2009 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2009	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2009 Aylık Veriler*	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 Aylık Veriler*	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Ülkenin Türkiye'ye ve Rakip Ülkelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Yaş meyve sebze	0805	Narenciye	47	17,5	789	0,65	138	61	14	13,2	Türkiye (%36) G.Afrika (%23) Çin (%19) Pakistan (%15) BAE (%4)	40-45%
Endüstriyel bitkiler	2401	Tütün	52	0	491	0,23	0	102	0	0	Brezilya (%73) Malavi (%8) Zimbabve (%6) Tayland (%5) Çin (%2)	4%
Endüstriyel bitkiler	240220	Sigara	208	37,4	198	1,33	-45	-28	36,4	1,2	İsviçre (%45) Umman (%21) Türkiye (%18) G.Kore (%5) Singapur (%5)	4%
Çay	0902	Çay	217	27 Bin	7,8	4,88	-13	-13	11 Bin	84 Bin	SriLanka (%59) BAE (%20) Hindistan (%17) Çin (%1) Umman (%1)	15-60%

Kaynak : Tablonun hazırlanmasında Türkiye'ye ilişkin rakamlarda TUIK, diğer ülkelere ilişkin istatistik rakamlarında UN-ITC TradeMap, gümrük vergisi konusunda AB ülkeleri için TARIC diğer ülkeler için kendi gümrük idarelerinin verileri kullanılmıştır.

* Veriler 9 aylıktır.

Bakliyat

İran yıllık 100-110 bin ton civarında mercimek üretimi bulunmasına rağmen son yıllarda mercimek ithalatına da yönelmiş ve bu ithalatı son 3-4 yıl içerisinde giderek artarak 2008 yılında 37 milyon dolara yükselmiştir. İran'ın mercimek üretiminin önemli bir kısmını yeşil mercimek oluşturmakta kırmızı mercimek üretimi ise sınırlı kalmaktadır. İran ithal ettiği mercimeğin önemli bir kısmını Birleşik Arap Emirliklerinden reexport edilen mercimeklerden karşılamakta olup, bu ülkeyi Kanada'dan ithal edilen mercimekler takip etmektedir. Üçüncü sırada yer alan ülkemizin payı ise 2008 yılı itibarıyla sadece binde 5'tir. İran'ın mercimek ithalatı esas itibarıyla yeşil mercimeklerden oluşmakla beraber ülkemizin kırmızı mercimek konusunda İran'daki girişimlerinden olumlu sonuçlar elde edilebileceği düşünülmektedir.

İran yıllık 300 bin tonluk nohut üretimi ile önemli bir nohut üreticisi olmakla birlikte son yıllarda nohutta ithal etmeye başlamış ve bu ithalatı 2008 yılında 19 milyon dolara ulaşmıştır. İran nohut ithalatının yaklaşık yarısını ülkemizden gerçekleştirmekle birlikte %47'lik bir kısmını da Birleşik Arap Emirliklerinden reexport edilen nohutlardan karşılamaktadır. İran'ın nohut ithalatında ülkemizin üstünlüğünün devam ettirilmesi ve İran'ın ithalat artışı devam ettiği müddetçe, pazara Kanada, Meksika ve Hindistan gibi önemli üretici ülkelerin ülkemize rakip olmalarının engellenmesi önem taşımaktadır. Ayrıca Birleşik Arap Emirliklerinden İran'a ithal edilen nohutlarda özellikle BAE'de yerleşik İran'lı firmalarca gerçekleştirilmektedir. Firmalarımızın özellikle BAE'de yerleşik bu firmalarla da işbirliğine gitmelerinde yarar görülmektedir.

Çay

İran'da yıllık 50-60 bin ton civarında çay üretilmesine rağmen önemli miktarlarda ithalata da başvurulmaktadır. İran 2008 yılında 257 milyon dolarlık ithalatı ile tek başına dünya çay ithalatının yaklaşık %5'ini gerçekleştirmiştir. Çay ithalatı büyük ölçüde Sri Lanka, Birleşik Arap Emirlikleri ve Hindistan'dan karşılanmakta, ülkemizden ithalatı ise yok denecek düzeydedir.

İran kendi üretimini korumak için çay ithalatına zaman zaman yasaklamalar getirmekle birlikte son yıllarda kaçakçılıkla mücadele için yasaklamaları kaldırmıştır. Ülkemizde üretim maliyetlerinin yüksek oluşması nedeniyle kuru çay fiyatları da diğer üretici ülkelere göre daha yüksek düzeyde oluşmaktadır. Çay ihrac fiyatlarımız uluslararası fiyatlar düzeyine çekilebildiği takdirde ve ayrıca uluslararası piyasalarda Türk çayına karşı kalite yönüyle oluşmuş olan ön yargılar giderilebildiği ölçüde İran'ın ülkemiz çayları için iyi bir pazar olabileceği düşünülmektedir. Bu konuda İran'da çay ticaretine yön veren çay kurumu ile yapılacak bire bir görüşmelerin de önemli katkılarının olacağı düşünülmektedir.

Endüstriyel Bitkiler

İran'ın son yıllarda sigara ithalatı önemli ölçüde artış göstermiş ve 2008 yılında 277 milyon dolara yükselmiştir. İran'da sigara kaçakçılığı ile mücadele için resmi olarak sigara ithalatına izin verilmeye başlanmış ve bu yüzden ithalatı önemli ölçüde artış göstermiştir. 2008 yılı itibarıyla İran'ın sigara ithalatında ülkemiz, İsviçre'nin ardından %25'lik payı ve 68 milyon dolara ulaşan ihracatıyla ikinci sırada yer almaktadır. İran sigara pazarında pazar payımızın korunabilmesi ve artırılabilmesi konusunda İran Tütün Şirketi yetkilileri ve ithalat yapan sınırlı sayıdaki firmalarla yapılacak birebir görüşmelerin önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

İran'ın son yıllarda tütün ithalatı giderek artış göstermiş olup, 2008 yılında ithalatı 24 milyon dolara ulaşmıştır. Ancak İran'ın ithal ettiği tütünlerin hemen hemen tamamını şark tipi dışında kalan tütünler teşkil etmektedir. İran'da tütün tekelinin kaldırılmasından sonra kurulan İran tütün şirketi yetkilileri ile yapılacak görüşmelerden son derece olumlu sonuçlar alınacağı umulmaktadır. İran'da daha önce Merkezimizde gerçekleştirilen dış pazar araştırmasında henüz özelleştirilmeden önce var olan tütün tekeli yetkilileriyle de görüşmelerde bulunulmuş ve yetkililer tütün mamülleri üretimlerinde bu güne kadar Türk tütünü kullanmadıklarını ancak, üretimlerinde Türk tütünlerine de yer vermek istediklerini buna karşın Türk firmalarının İran'a tütün ihracı konusunda hiçbir girişimlerinin olmadığını belirtmişlerdir. Bu nedenle özellikle monopolün kaldırılmasından sonra kurulan İran Tütün Şirketi yetkilileri ile yapılacak birebir görüşmelerden çok olumlu sonuçlar alınabileceği düşünülmektedir.

Hububat

İran bazı yıllarda önemli miktarlarda buğday ithalatına başvurmaktadır. 2008 yılı ithalatı 2007 yılına göre önemli ölçüde artarak yaklaşık 1,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Ülkemiz de son yıllarda önemli miktarlarda buğday ithal etmiş olmakla beraber, ülkemizde iklimin iyi olduğu yıllarda ihracat için üretim fazlalıkları oluşabilmekte ve ülkemiz önemli miktarlarda buğday ihrac edebilmektedir. Ülkemizde rekoltenin yüksek olması ve iç talep karşılandıktan sonra talep fazlası ürünün elde kalması durumunda İran'ın iyi bir pazar olabileceği düşünülmektedir. İhrac fiyatlarımızın dünya ortalama fiyatları düzeyinde olması halinde iç piyasadaki talep fazlası buğdayın ihracı için İran pazarına girişte sorunla karşılaşılacağı tahmin edilmektedir.

Yaş Meyve Sebze

İran önemli bir narenciye üreticisi olmakla beraber özellikle son yıllarda yerli üretimi iç tüketimini karşılamamakta bu nedenle oluşan açık ithalatla karşılanmaktadır. İran'ın son yıllarda gittikçe artış gösteren narenciye ithalatı 2008 yılında 71 milyon dolara yükselmiştir. İthalatta portakal en önemli yeri

tutmakta, portakalı mandalina takip etmektedir. Ülkemizin de İran'a narenciye ihracatı artmakta olup, 2008 yılında 6,9 milyon dolar olarak gerçekleşen ihracatımız 2009 yılının ilk onbir ayında 17 milyon dolara yükselmiştir. 2008 yılı verilerine göre İran portakal ithalatının yarısından fazlasını Mısır'dan karşılamış olup Pakistan'ın ardından üçüncü sırada yer alan ülkemizin İran'ın ithalatındaki payı %10,5'tir.

İran'da üretilen çeşitler portakalda ülkemizde de üretilen Navel ve Valencia çeşitleri, mandalinada Clementine, Satsuma, Page ve Kinnow çeşitleri, limonda ise Eureka ve Lizbon çeşitleridir. Bu çeşitler aynı zamanda tüketime de en fazla konu olan çeşitlerdir. Ülkemizin gittikçe gelişme gösteren İran narenciye pazarında payını artırabilmesi için özellikle çeşit konusuna önem vermesi ve bu amaçla özellikle İran'ın ithalatında ön plana çıkan çeşitlerin ve standartların dikkate alınmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sanayi Ürünleri ve Hizmetler İhraç Potansiyelimiz

-

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2009 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2009	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2009 Aylık Veriler*	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 Aylık Veriler*	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Ülkenin Türkiye'ye ve Rakip Ülkelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Dolum ve ambalaj makineleri	8422	Yıkama, temizleme, kurutma, doldurma vb. işler için makine, cihaz	230	10	355	0,9	32	1	7	8	Almanya(%39) İtalya(%36) İsveç(%5) Çin(%5) Türkiye(%3)	Ev tipi bulaşık makineleri % 45, diğerleri % 25, gıda dolu ve ambalaj makineleri % 10 yedek parçalar % 4-15 (MFN)
Isıtma, soğutma ve havalandırma	8415	Klima cihazları vantilatörlü, ısı, nem değiştirme tertibatlı	414	9	253	1,2	-6	15	5	12	Çin(%34) BAE(%25) Tayland(%15) Singapur(%10) Japonya(%3)	Split klimalar % 45, taşıtlar için olanlar % 15-25, diğerleri %25, yedek parçalar % 4-4. (MFN)
Takım tezgahları	8465	Ağaç, mantar, kemik, sert kauçuk, plastik vb. işleme makineleri	45	9	51	0,5	-15	10	6	9	Çin(%24) Türkiye(%23) Almanya(%17) İtalya(%14) Avusturya(%10)	%4 (MFN)
Kozmetik ve kişisel bakım ürünleri	3304	Güzellik makyaj ve cilt bakımı için müstahzarlar	89	8	85	0,3	-30	19	6	8	BAE(%36) Fransa(%25) Türkiye(%12) Almanya(%10) İtalya(%2)	% 20-50 (MFN)
Elektrikli makineler ve kablolar	8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı	229	8	330	0,3	13	4	6	11	Fransa(%28) Almanya(%16) BAE(%14) Çin(%11) İtalya(%5)	%4-%40 (MFN)
Pompa ve kompresörler	8413	Sıvılar için pompalar, sıvı elevatörleri	368	7	201	0,7	6	9	5	7	Almanya(%32) İtalya(%20) Çin(%9) BAE(%8) Fransa(%6)	Pompalar (%20), santrifüj pompa (%30), Pompa parçaları (%10) (MFN)
Otomotiv ana ve yan sanayisi	4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	312	7	821	0,5	32	-6	7	7	BAE(%43) Çin(%46) Hindistan(%13) Japonya(%7) Tayvan(%2)	%4-%50 arasında değişmek (MFN)
Pompa ve kompresörler	8414	Hava vakum pompası, hava gaz kompresörü, vantilatör, aspiratör	509	6	269	0,8	16	16	4	5	İtalya(%20) Almanya(%13) Çin(%11) Singapur(%9) Japonya(%8)	Vakum pompaları (%20), Buzdolabı için kompresörler (%4) (MFN)
											Japonya(%52)	

Otomotiv ana ve yan sanayisi	8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	746	3	2.302	0,6	-72	58	1,6	1	Çin(%39) BAE(%4) İtalya(%2) Türkiye(%1,5)	%4 ile %90 arasında değişmekte (MFN)
İlaç sanayi	3004	Tedavide korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar, dozlandırılmış	567	3	379	0,2	67	8	2	4	Fransa(%23) İsviçre(%20) Almanya(%19) Hindistan(%6) Avusturya(%5)	% 4-65 (MFN)
Demir çelik inşaat malzemeleri	7209	Demir çelik yassı mamul, soğuk haddelenmiş kaplanmış, 600mm.den geniş	209	2	205	0,9	-56	-54	0,9	8,5	Kazakistan(%63) Rusya(%31) Türkiye(%2) Çin(%1) Belçika(%1)	% 4-10 (MFN)
Demir çelik inşaat malzemeleri	7208	Demir çelik sıcak hadde yassı mamulleri genişlik 600mm.den fazla	1.127	2	405	1,3	28	-31	2	1,5	Almanya(%30) Kazakistan(%21) Rusya(%18) Fransa(%9) Ukrayna(%7)	% 4 (MFN)
Elektronik	8528	Televizyon alıcıları, video monitörleri ve projektörler	213	1	1.760	0,2	-56	-31	0,5	0,8	Tayland(%39) Çin(%26) BAE(%15) Singapur(%9) Oman(%3)	%4-50 (MFN)
İş ve maden makineleri	8429	Dozerler, greyder, skreyper, ekskavatör, küreyici, yükleyici vb.	501	1	73	0,9	-62	36	0,4	7,5	Japonya(%41) Çin(%29) BAE(%17) İtalya(%4) Almanya(%3)	%5-20 (MFN)
Otomotiv ana ve yan sanayisi	8703	Otomobiller, binek araçlar	1.951	62 Bin	6.087	0,3	-99	-16	0,0	0,0	BAE(%36) Fransa(%34) Japonya(%17) Almanya(%6) Çin(%2)	%90 (MFN)
Otomotiv ana ve yan sanayisi	8701	Traktörler	426	37 Bin	260	0,8	-92	38	0,0	0,0	İsveç(%36) Almanya(%26) Çin(%24) Fransa(%7) Hollanda(%4)	%4 ile %15 arasında değişmekte (MFN)
Demir çelik inşaat malzemeleri	7305	Demir çelikten diğer tüp ve borular kaynaklı vb. çapı>406, 4mm	685	217 Bin	376	4,9	1904	4	0,0	0,0	Almanya(%57) Fransa(%23) Hindistan(%12) Japonya(%2) Çin(%2)	%20 (MFN)
Demir çelik inşaat malzemeleri	7216	Demir alaşımsız çelikten profil	430	143	904	1,8	206	-51	113	61	Çin(%44) Rusya(%22) Ukrayna(%12) Türkiye(%11)	% 4-10 (MFN)

											Azerbaycan(%9)	
Ağaç ve ağaç mamulleri	4411	Ağaçtan vb. maddelerden lif levhalar	185	122	214	2,0	31	-6	76	99	Türkiye(%50) BAE(%14) Çin(%12) Almanya(%9) Tayland(%6)	% 30 (MFN)
Oto ana ve yan sanayisi	8708	Motorlu kara taşıtlarının aksam ve parçaları	1.524	83	1.997	0,5	-18	8	57	87	BAE(%25) Fransa(%22) Çin(%17) Türkiye(%7) Romanya(%6)	%4 ile %25 arasında değişmekte (MFN)
Tekstil ve hazır giyim yan sanayisi	5407	Sentetik iplik, monofil, şeritlerle dokumalar	675	67	696	4,0	15	6	43	61	BAE(70) Çin(15) Türkiye(9) Hindistan(5)	% 4-70 (MFN)
Sofra ve mutfak eşyaları	7013	Masa, mutfak, tuvalet, ev tezyinatı vb. için cam eşya	251	45	402	3,3	12	-10	31	35	BAE(%49) Türkiye(%16) Çin(%12) Almanya(%10) ÇekCumh.(%4)	%45 (MFN)
Mobilya	9401	Oturmaya mahsus mobilyalar, aksam parçaları	104	38	459	0,2	-15	24	25	33	Türkiye(%43) Çin(%25) BAE(%9) Japonya(%7) Almanya(%3)	% 10-45-55 (MFN)
Beyaz eşya	8418	Buzdolapları ve dondurucular	206	37	1.319	0,5	102	-40	24	36	BAE(%32) Çin(%23) Türkiye(%9) İtalya(%5)	% 45-50. Yedek parçalar % (MFN)
Mobilya	9403	Diğer mobilyalar vb. aksam, parçaları	193	30	629	0,3	11	48	21	24	Çin(%43) BAE(%31) Türkiye(%14) İtalya(%5) Almanya(%2)	% 45-55-60 (MFN)
Elektrikli makineler ve kablolar	8507	Elektrik akümülatörleri	126	30	147	0,4	31	-9	20	12	Çin(%37) BAE(%23) Türkiye(%18) İsveç(%4) Endonezya(%3,6)	%4 ile %35 arasında değişmekte (MFN)
Beyaz eşya	8450	Çamaşır yıkama makineleri	227	28	700	1,7	122	-2	15	17	Çin(%52) Türkiye(%14) BAE(%12) İtalya(%10) Almanya(%4)	Tam otomatik makinelerde % 40 (parça başına en az 700 riyal), diğerleri % 35-40, endüstriyel makineler % 20, yedek parçalar % 15-25. (M
Plastik ve kauçuk işleme	3921	Plastikten diğer levhalar, yaprak, pelikül, varak ve	57	28	161	0,3	18	-31	17	26	Türkiye(%42) Almanya(%19) Singapur(%9) İtalya(%6)	% 4-40 (MFN)

		Malzeme										
Demir çelik inşaat malzemeleri	8214	Demir çelik çubuklar, sıcak haddeli, dövülmüş, burulmuş, çekilmiş	254	28	3.922	0,8	-13	-65	4	5	Çin(%6) Rusya(%46) Ukrayna(%30) Çin(%12) Türkiye(%5) Lüksemburg(%3)	% 15-20 (MFN)
Demir çelik inşaat malzemeleri	7207	Demir alaşımsız çelikten yarı mamüller	1.914	18	984	4,1	-74	7	18	88	Rusya(%68) Kazakistan(%19) Ukrayna(%6) Türkiye(%4) Hindistan(1)	% 4 (MFN)
Oto ana ve yan sanayisi	8409	İçten yanmalı motorların aksam ve parçaları	463	18	858	0,7	-5	17	12	12	BAE(%21) Almanya(%18) Fransa(%16) İtalya(%11) Çin(%7)	%4 ile %25 arasında değişmekte (MFN)
İş ve maden makineleri	8431	İş ve inşaat makinelerinin aksam ve parçaları	333	17	288	0,5	-13	18	12	18	İtalya(%21) Almanya(%14) İsveç(%13) Çin(%11) BAE(%9)	%4-35 (MFN)
Elektrikli makineler ve kablolar	8502	Elektrik jeneratörleri ve rotatif konvertörler	141	17	187	0,5	-9	35	14	10	Çin(%18) İngiltere(%15) BAE(%15) Türkiye(%13) İsveç(%10)	%4-%30 (MFN)
Oto ana ve yan sanayisi	8483	Transmisyon milleri, kranklar, yatak kovanları, dişliler, çarklar	172	16	151	0,4	9	17	11	14	Almanya(%33) Çin(%10) İtalya(%10) Japonya(%9) Türkiye(%9)	%4-15 (MFN)
İnşaat malzemeleri	8302	Adi metallere donanım, tertibat vb. eşya	75	16	240	0,3	5	35	10	13	Çin(%30) İtalya(%25) Türkiye(%20) BAE(%11) Almanya(%6)	% 30-40 (MFN)
Kumaş	5801	Kadife, peluş ve halkalı, tırtıl mensucat	46	14	236	1,7	-39	73	10	12	Türkiye(%52) Çin(%41) BAE(%7)	% 70 (MFN)/ 18.000 IRR/kg'dan az olmamak koşuluyla
Boru ve bağlantı parçaları	8481	Muslukçu, borucu eşyası basınç düşürücü, termostatik valf dahil	443	14	262	0,6	101	5	9	13	İtalya(%23) Çin(%20) Almanya(%19) Hollanda(%5) BAE(%5)	%40-%10-%55-%15-%4-% (MFN)
Elyaf ve iplik	5509	Sentetik devamsız liften	24	13	200	0,5	14	12	8	10	Türkiye(%48) Çin(%24) Hindistan(%19)	% 15-25 (MFN)

		iplik, dikiş hariç									Endonezya(%5) BAE(%2)	
Demir çelik inşaat malzemeleri	7309	Demir çelik depolar, sarnıçlar, küvler Hacim>300lt	20	13	54	0,6	4	-23	10	9	Türkiye(%65) Almanya(%8) Endonezya(%6) İtalya(%6) Çin(%6)	% 20 (MFN)
Tarım alet ve makineleri	8437	Tohumları temizleme, ayırma, öğütme, işleme makine ve cihazları	34	11	155	1,9	-1	11	8	13	Türkiye(%33) İsviçre(%30) İtalya(%16) Danimarka(%7) Almanya(%5)	Makineler % 10. Yedek parçalar % 4 (MFN)
Demir çelik inşaat malzemeleri	7210	Demir çelik yassı mamul, kaplı, sıvanmış (600mm.den geniş)	331	10	229	0,6	-74	-32	0,9	31	Çin(%32) Japonya(%20) Kazakistan(%15) Hindistan(%10) Malezya(%5)	% 4-10 (MFN)
Demir çelik inşaat malzemeleri	7213	Demir çelik filmaşın, sıcak haddelenmiş, rulo halinde	228	10	521	1,4	-67	7	6	5	Rusya(%49) Endonezya(%18) Türkiye(%14) Ukrayna(%14) Çin(%4)	% 10-15 (MFN)
Elektrikli makineler ve kablolar	8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler	255	10	753	0,3	-55	59	10	5	İtalya(%25) Çin(%21) Almanya(%14) Türkiye(%9) İsveç(%5)	%4-%40 (MFN)
Tekstil ve hazır giyim yan sanayisi	5810	İşlemeler, parça, şerit, motif halinde	56	10	83	3,2	-41	-42	7	5	Çin(%60) Türkiye(%29) BAE(%9)	% 45 (MFN)
Kağıt ve karton ürünleri	4811	Kağıt, karton, selüloz vatka ve selüloz liften tabakalar	81	10	57	0,5	-13	-5	6	7	Almanya(%43) Türkiye(%14) Sırbistan(%11) Çin(%9) İtalya(%8)	%4 ve %40 (MFN)
İş ve maden makineleri	8474	Toprak, taş, metal cevheri vb. ayıklama, eleme vb. için makineler	287	10	248	1,3	19	19	7	10	İtalya(%40) Almanya(%24) Danimarka(%9) Çin(%8) İngiltere(%4)	%10 (MFN)

Kaynak : Tablonun hazırlanmasında Türkiye'ye ilişkin rakamlarda TUIK, diğer ülkelere ilişkin istatistik rakamlarında UN-ITC TradeMap, gümrük vergisi konusunda AB ülkeleri için TARIC diğer ülkeler için kendi gümrük idarelerinin verileri kullanılmıştır.

* Veriler 9 aylıktır.

Ağaç ve Ağaç Mamulleri

2008 yılında, İran 297 milyon dolar tutarında mobilya ithal etmiş olup; ithalatın % 24'ünü Türkiye'den gerçekleştirmiştir. Türkiye'nin 2009 yılında toplam mobilya ihracatı 1,1 milyar dolar civarındadır. Söz konusu ihracatın % 6,2'si İran pazarına gerçekleştirilmiştir.

Yüksek ve genç nüfusla birlikte göreceli olarak ülkenin global krizden çok etkilenmemiş oluşu ülkenin pazar potansiyelini artırmaktadır. İran'da şehirli orta sınıfın tüketim harcamaları artmaktadır. İran pazarı tüketim harcamaları açısından büyük bir pazar potansiyeline sahiptir.

İranlılar yaşadıkları mekanların mobilyalarına büyük önem vermektedirler. Modern tasarımlı ahşap mobilya ve modüler mobilyaya olan talep artmaktadır. Mobilyaya uygulanan gümrük vergileri çok yüksek olup; ahşap mobilya'da %55, metal mobilyalarda %45, plastik mobilyalarda %60 düzeyindedir.

İran'a en çok ihraç edilen mobilyaların başında -genelde "çekyat" tabir edilen- yatak haline getirilebilen koltuklar ve ahşap koltuklar, yemek odası, oturma odası, yatak odası takımları yer almaktadır. Mobilya sektöründe güçlü olduğumuz alanlardan biri olan ofis mobilyaları pazarı gelişmektedir.

Beyaz Eşya

İran'ın nispeten dışa kapalı olması İran ekonomisi ve tüketici eğilimleri hakkında sağlıklı bilgilere ulaşmamızı engellemektedir. Nitekim, bu çalışmalara temel oluşturan Trade Map veri tabanında İran makamlarından edinilen dış ticaret verileri en son 2006 yılına ait olup, 2007 ve 2008 verileri istatistiksel yöntemlerle tahmin edilmektedir. Bu nedenle İran'a ilişkin en sağlıklı veriler Türkiye'nin İran'a ihracatına ilişkin verilerdir.

2008 yılında 584 milyon dolar değerinde beyaz eşya ithalatı gerçekleştiren İran'da, Çin ve BAE'den sonra % 10'luk pazar payı (57 milyon dolar) ile Türkiye 3. sırada gelmektedir. Önümüzdeki dönemde ihracatımızın 60 milyon doların üstüne çıkması ve pazar payımızın artması beklenmektedir.

İran'a beyaz eşya kapsamında ihraç ettiğimiz en önemli ürünler çamaşır makineleri ve buzdolaplarıdır. İran'ın çamaşır makinesi (%34) ve buzdolabındaki (%30) ithalatı İran'ın toplam ithalatından (%14) daha hızlı büyümekte, dolayısıyla söz konusu sektörlerin İran ithalatındaki önemi giderek artmaktadır.

Boru ve Bağlantı Parçaları

İran 2008 yılı itibarıyla 443 Milyon \$ tutarında musluk, vana ve diğer benzeri cihaz ithalatı gerçekleştirmiştir. İran ithalatında Türkiye'nin payı ise %2 dolayındadır. Bu payı ile Türkiye İran'ın en çok ihracat gerçekleştirdiği ülkeler arasında 12. sırada yer almıştır. İran'ın bu sektörde gerçekleştirdiği ithalat rakamları yıllar itibarıyla fazla değişiklik göstermemekle birlikte küçük oranlarla artış göstermektedir. Bununla birlikte Türkiye'nin İran'a sektör ihracatı son 4 yıllık dönem göz önüne alındığında %80'den fazla artış göstermiştir. 2008 yılında ise bu artış bir önceki yıla göre %150, 2009 yılında ise %100 dolayındadır. 2009 yılında İran'a toplam 14 milyon dolarlık ihracat gerçekleştiren Türkiye, durağan sektör büyüklüğü olmasına rağmen İran pazarındaki payını giderek arttırmaktadır.

Türkiye'nin İran'a gerçekleştirdiği musluk, vana ve benzeri diğer cihaz ihracatı içerisinde en yüksek payı inşaatlarda ve sıhhi tesisatlarda kullanılan 8481.90 gtip numaralı diğer muslukçu eşyası almaktadır. 2009 yılında İran'a gerçekleştirilen toplam ihracatın yarısını bu grup oluşturmaktadır. İran inşaat sektöründe son yıllarda ülkeye artan göç, artan nüfus yoğunluğu ve ek konut taleplerinin artması sonucu son yıllarda patlama yaşanmıştır. 2009 yılında yeni yerleşim birimlerinin oluşturulması, alt yapı çalışmalarının hızlandırılması, çevre düzenleme taahhüt işlerinin artması ile birlikte özel sektör tarafından üstlenilen proje sayısında %80'nin üzerinde bir artış göze çarpmaktadır. İnşaat sektöründeki hızlı büyümeye paralel olarak diğer muslukçu eşyası talebinin daha da artması beklenmektedir.

Türkiye'nin sektör içerisinde İran'a gerçekleştirdiği 8481.20 gtip numaralı yağlı hidrolik / pnömatik transmisyon valfleri ihracatı ise toplam ihracat içerisinde yaklaşık %25 pay ile diğer muslukçu eşyası ihracatının ardından en yüksek paya sahip ürün grubudur. Bu valfler boru hatlarında petrol ve doğal gaz iletiminde ve sanayide kullanılmaktadır.

İran ile Türkiye arasındaki boru, kazan, depo ve tanklar için musluklar ile vanalar ticaretinde uygulanan gümrük vergisi oranları ise değişkenlik göstermektedir. Sektör için uygulanan vergi oranları %4 ile %55 arasında değişmektedir. En çok ihracatını gerçekleştirdiğimiz ürünler olan 8481.20 gtip numaralı yağlı hidrolik / pnömatik transmisyon valfleri için uygulanan oran % 15, 8481.90 gtip numaralı diğer muslukçu eşyası için ise %4, %40, %45'tir.

Demir Çelik

İran kaynaklarına göre (Tehran Times), 2009 yılında İran yaklaşık 10 milyon ton ham çelik üretmiştir. Üretimin 9,3 milyon tonu sıcak hadde üretimidir. Sıcak hadde üretiminde 5,2 milyon tonu uzun mamul, 4,1 milyon tonu yassı mamuldür. 2009 yılında 3,2 milyon ton da inşaat demiri üretimi gerçekleştirilmiştir. 2009 yılında yarı ve nihai mamul ihracatı 582 bin ton iken ithalatı 12 milyon ton olmuştur. İran'ın 2009 yılı ham çelik tüketimi 22 milyon ton olup kişi başına düşen çelik tüketimi ise 313 kg olmuştur. Önümüzdeki yıl İran'ın ham çelik üretim kapasitesinin 15 milyon ton, yıllık çelik

malımlar üretimi kapasitesinin ise 25 milyar tonla büyüktür. (Bakanlık, 2011)

İran'ın, inşaat sektörüne önemli avantaj sağlayan doğal kaynakları bulunmaktadır. İran, dünya petrol rezervlerinin % 9'una ve dünya doğalgaz rezervlerinin % 16'sına sahiptir. İran'da ayrıca zengin demir cevheri, metalik olmayan mineraller (bakır, çinko, boksit) mermer ve granit gibi dekoratif taş rezervleri de bulunmaktadır. 2008-2013 döneminde İran inşaat sektörünün yıllık ortalama % 4,6 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir. İran'da konut ve petrol ve gaz sektörleri inşaatları hızlı bir şekilde artmaktadır. İran'da yıllık konut talebinin 1,5 milyon olmasına rağmen tamamlanan yıllık konut sayısı 700 bin civarındadır. 2008-2013 döneminde endüstriyel inşaatların da büyük gelişme göstereceği tahmin edilmektedir.

İran inşaat sanayi düşük yapı standartlarına sahiptir. Müteahhitler modern teknoloji için yatırım yapmaya istekli değildir. Belediye yönetimleri, ülkede yapı standartlarını uygulamakta ve denetlemekte başarılı olamamaktadır.

İran'da yabancı yatırımları teşvik ve koruma kanunu (FIPPA) 2002 yılında yürürlüğe girmiştir.

İran, yüksek riskli deprem kuşağında yer almaktadır. Son yaşanan depremler ile ülkenin yeniden inşaat edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bam şehrinde yaşanan deprem felaketinden sonra şehrin yeniden inşa maliyetinin uzun vadede 1 milyar \$'ı bulacağı tahmin edilmektedir.

ITC-Trademap verilerine göre; İran 2008 yılında toplam 4,5 milyar \$ değerinde demir çelik ve demir çelikten eşya ithalatı gerçekleştirmiştir. İran'ın demir çelik ve demir çelikten eşya ithalatı içinde 1,9 milyar \$ değeri ile demir çelik yarı mamuller ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada toplam 1,6 milyar \$ değeri ile demir çelik yassı ürünler gelmektedir. Ardından 430 milyon \$ ile demir çelik profiller, 228 milyon \$ ile demir çelik filmaşin ve 20 milyon \$ ile demir çelik depolar gelmektedir. Türkiye'nin demir çelik yarı mamul ve yassı mamullerde henüz yeterli üretim olmadığından ve ihtiyacın büyük bir kısmı ithalat ile karşılandığından ihracat potansiyelimiz bulunmamaktadır. Ancak son yıllarda ülkemizde demir çelik yassı ürüne yapılan ve yapılması planlanan yatırımlarla önümüzdeki yıllarda Türkiye'nin yassı mamul ihtiyacının önemli bir kısmının iç piyasadan karşılanması beklenmektedir.

İran'ın 2008 yılında 430 milyon \$ değerinde demir çelik profil ithal ettiği başlıca ülkeler, Çin (188 milyon \$), Rusya (95 milyon \$), Ukrayna (50 milyon \$), Türkiye (46 milyon \$) ve Azerbaycan (37 milyon \$) dir. Dördüncü sırada yer alan Türkiye'nin payı % 11'dir. 2004-2008 döneminde Türkiye'nin İran'a demir çelik profil ihracatı yıllık % 31 oranında artmış, İran'ın profil ithalatı ise % 27 oranında yükselmiştir. Dolayısı ile demir çelik profillerde İran pazarı gelişen bir pazar olup, Türkiye'nin payı ise yükselme eğilimindedir.

2008 yılında İran 254 milyon \$ değerinde demiri ithal etmiştir. Başlıca ithalat yaptığı ülkeler Rusya (117 milyon \$), Ukrayna (75 milyon \$), Çin (30 milyon \$), Türkiye (12 milyon \$) ve Lüksemburg (6 milyon \$) dur. Dördüncü sırada yer alan Türkiye'nin İran pazarındaki payı % 5 dir. Dünyanın en büyük inşaat demiri ihracatçısı olan ve dünyanın neredeyse her ülkesine ihracat yapan Türkiye'nin komşu ülkesinin pazarından sadece % 5 lik bir pay alması yetersiz olarak değerlendirilmektedir. 2004-2008 döneminde İran'ın inşaat demiri ithalatı yıllık % 40 oranında artmışken Türkiye'nin aynı dönem İran'a ihracatı % 256 oranında yükselme göstermiştir. Sonuç olarak İran inşaat demiri açısından gelişen bir pazardır ve Türkiye'nin komşu ülkeye çok daha fazla ihracat yapacak potansiyeli bulunmaktadır.

İran 2008 yılında 228 milyon \$ değerinde demir çelik filmaşin ithal etmiştir. İthal ettiği ülkeler sırasıyla; Rusya (111 milyon \$), Endonezya (40 milyon \$), Türkiye (31 milyon \$), Ukrayna (31 milyon \$) ve Çin (8 milyon \$) dir. Üçüncü sırada yer alan Türkiye'nin payı % 14'dür. 2004-2008 döneminde Türkiye'nin İran'a demir çelik filmaşin ihracatı yıllık % 438 oranında artmışken İran'ın profil ithalatı %7 oranında yükselmiştir. Bu çerçevede İran'ın filmaşin ithalatında gelişen bir pazar olduğu ve Türkiye'nin ihracat potansiyelinin bulunduğu dolayısı ile pazar payımızın artırılabilirliği düşünülmektedir.

2008 yılında İran 20 milyon \$ değerinde demir çelik depo ithal etmiştir. Başlıca tedarikçi ülkeler Türkiye (12,8 milyon \$), Almanya (1,6 milyon \$), Endonezya (1,2 milyon \$), İtalya (1,1 milyon \$) ve Çin (1,1 milyon \$) dir. İlk sırada yer alan Türkiye'nin payı % 65'tir. 2004-2008 döneminde Türkiye'nin İran'a demir çelik depo ihracatı yıllık % 289 oranında artmış, İran'ın depo ithalatı % 6 oranında gerilemiştir. Dolayısı ile İran demir çelik depo ithalatında daralan bir pazar olmasına karşın Türkiye pazar payını sürekli artırmaktadır.

Yukarıdaki bilgiler ışığında İran, demir çelik profil, inşaat demiri ve filmaşin açısından gelişmekte olan bir pazardır. Türkiye'nin bu üç üründe yüksek ihracat potansiyeline sahip olması ve İran'ın komşu ülkemiz olmaktan kaynaklanan nakliye avantajı da düşünüldüğünde pazar payımızın daha da yükselmesi muhtemeldir.

İran 2008 yılında 685 Milyon \$ değerinde diğer demir-çelikten tüp ve boru ithalatı gerçekleştirmiştir. Buna karşılık ülkemizin toplam ihracatı bu rakamın yarısı dolayındadır. Türkiye'nin İran'a gerçekleştirdiği ihracat ise son 4 yılda yüksek oranlı artış eğiliminde iken 2008 yılında sadece 11 bin dolar olmuştur. Bununla birlikte ekonomik durgunluğun ortadan kalkması İran ile ikili ticari ilişkilerin hareketlenmesine paralel olarak sektör ihracatı artış eğilimindedir. Ayrıca sektör projeleri çok yüksek tutarlı taahhüt işlerini kapsadığından, projeler ikili ticari anlaşmalar ve devlet ihaleleri sonrasında uygulamaya konulabilmektedir. Bu da ticaret rakamlarında dönemsel dalgalanmalara yol açabilmektedir. Türkiye, metal boru ve bağlantı parçaları sektöründe dünya ihracatındaki ilk 5 ülkeden birisidir.

İran doğal gaz ihracatçısı bir ülkedir. İran hükümeti özellikle petrol, doğal gaz ve petro kimya sektöründe olası yabancı yatırımlara odaklanmaktadır. Yabancı yatırımlar için sınırlamalar ve ithalat vergileri azaltılmakta, serbest ticaret bölgeleri oluşturulmaktadır. Bu amaçla İran doğal gaz aktarımını gerçekleştirmek amacıyla boru hattı inşasına yönelik projeler gerçekleştirilmektedir. Fransa, Malezya ve Hindistan müteahhit firmaları ülkedeki doğal gaz rezervlerinin çıkarılması ve iletimi amacıyla ülkeye

regülasyonlar doğrudan ya da dolaylı olarak gerçekleştirilmektedir. Diğer taraftan, regülasyonlar demir-çelikten diğer tüp ve borular doğal gaz transferi ve tesisatında yaygın olarak kullanılmaktadır. Gelişen İran pazarında 2008 yılı itibarıyla ani bir düşüş sonrasında, Türkiye'nin demir - çelikten diğer tüp ve boru ihracatının Türk müteahhit firmalarının İran'da gerçekleştirilen petrol ve doğal gaz üretimi ve iletimi projelerine doğrudan yatırımları paralelinde artış göstermesi beklenmektedir.

İran'ın 7305 gtip numaralı demir-çelikten diğer tüp ve boruların ithalatında uyguladığı gümrük vergisi oranı %20'dir.

Dolum ve Ambalaj Makineleri

8422 GTİP numarasında geçmesine rağmen bulaşık makinelerinden ayrı bir sektör olan gıda ambalajlama makinelerinde (şişeleme ve dolum makineleri dahil) 3,5 milyon dolar değerinde ihracat gerçekleşmiştir. Bu rakamın 2,1 milyon doları diğer paketleme makinelerine (GTİP 8422.40) aittir. İran'ın toplamda 168 milyon dolar, diğer paketleme makinelerinde ise 62 milyon dolardır. Söz konusu ürünlerde İran'a ihracatımız 2009 yılında 10 milyon dolardır.

İran'ın diğer paketleme makineleri ithalatında 2008 yılı verilerine göre İtalya % 51 payıyla lider durumdadır. Almanya ve İsveçre %15 ve %10 ile İtalya'yı takip etmektedirler. Toplam ithalatın %77'sini karşılayan bu üç ülkeden sonra İsveç %4, Çin %4 ve Türkiye %3,4 gelmektedir.

8422 GTİP numarasında yer alan ürünler bütün olarak göz önüne alındığında, sektörde İran'ın ithalatı 2004-2008 döneminde yılda ortalama %11 artarken Türkiye'nin ihracatını %44 oranında artırması önemlidir.

Elektrikli Makineler ve Kablolar

İran'ın kurulu elektrik üretim kapasitesi 49.413 Megawatt'tır (MW). 2007 yılında ülkenin elektrik üretimi 204 milyar kilowatt/saat (kW/s), tüketim ise 153 milyar kW/s olmuştur. Üretimin %91,1'i termal santrallerde, %8,8'i ise hidroelektrik santrallerde gerçekleşmiştir. Rüzgar santralleri ise sembolik bir oranda, %0,1'lik bir katkı sağlamıştır. 2007 yılı itibarıyla ülkenin iletim hatları 2572 km'ye, alt-iletim hatları ise 1933 Km'ye ulaşmıştır. Ülkenin dağıtım hatları ise 2007 yılı itibarıyla 328.000 Km orta gerilim ve 266.000 Km alçak gerilim hattında oluşmaktadır. Ülkenin çeşitli nedenlerden kaynaklanan enerji kayıplarının %20'ler civarında olduğu tahmin edilmektedir.

İran yıllık %7-9 oranındaki talep artışı tahminlerine dayanarak, kurulu kapasitesini yıllık ortalama %10 oranında arttırmayı planlamaktadır. Ayrıca iletim hatlarının genişletilmesi ve trafo merkezlerinin artırılması da planlar arasındadır. Önceki dönemlerde üretim ve dağıtım sektörlerine, iletim sektörüne göre daha fazla yatırım yapıldığından, iletim sektörünün diğer iki sektöre göre daha fazla yatırıma ihtiyacı vardır. Dağıtım sektörüyle ilgili olarak orta-gerilim hatlarının yıllık %4,7, alçak-gerilim hatlarının yıllık %3,4 ve dağıtım trafo kapasitesinin de yıllık %5,8 artırılması planlanmaktadır.

Bu verilerin ışığında, herne kadar İran Elektrik Sektörü otoriteleri tüm elektrik alt sektörlerinde ihtiyaç duyulan makine, ekipman ve malzemenin (kablolar, trafolar, diğer dağıtım-kontrol cihazları, elektrik santrali ekipmanı vb.) büyük oranda ulusal bazda üretilip tedarik edildiğini belirtse de, ithalat talebinin önümüzdeki dönemlerde belli bir düzeyde artması beklenmektedir.

İran'da kentsel bölgelerin tamamı, 20'den fazla haneye sahip kırsal bölgelerin de %99'u elektrik ağına kavuşturulmuştur. İran'da elektrik üretimi talebi aşmaktaysa da %20'lerde seyreden kayıp oranı, barajlardaki mevsimsel kuraklık ve öngörülemeyen diğer nedenlerle elektrik kesintileri de yaşanmaktadır. Örneğin 2007'nin sonunda ve 2008'de yaşanan kuraklık, hidroelektrik üretim kapasitesini dönemsel olarak %70 oranında düşürmüştür.

İran'ın elektrik jeneratörleri ithalatı 2008'de bir önceki yıla göre %35 oranında artarak 141 milyon dolara yükselmiştir. İthalatta başlıca ülkeler: Çin (%18), İngiltere (%15), BAE (%15), Türkiye (%13) ve İsveç'tir (%10). İran'ın ülkemizden "elektrik jeneratörleri ve statik konvertör" ithalatı 2008'de %77 oranında artarak 19 milyon dolara yükselmiştir. Türk ürünleri için pazar potansiyeli devam etmektedir.

İran, "elektrik jeneratörleri ve rotatif konvertör" ithalatında "MFN" ilkesi kapsamında Türkiye ve rakip ülkelere %4 ila %30 arasında değişen oranlarda gümrük vergileri uygulamaktadır.

İran'ın transformatör ithalatı 2008'de önceki yıla göre %59 oranında artarak 255 milyon dolara ulaşmıştır. İthalatta ilke beş ülke sırasıyla şöyledir: İtalya (%25), Çin (%21), Almanya (%14), Türkiye (%9) ve İsveç (%5). Türkiye'den ithalat 2008'de %111 oranında artarak 23 milyon dolar olmuştur. İran'ın elektrik sektörüne atfettiği önem de dikkate alınarak transformatör ithalatının artması beklenmektedir.

İran mevzuatı "elektrik transformatörleri ve statik konvertör" ithalatında "MFN" kapsamında Türkiye ve rakip ülkelere %4 ila %40 arasında değişen oranlarda gümrük vergileri uygulamaktadır. Ayrıca "8504.10.10", "8504.32.20", "8504.34" ürünleri için Avrupa Birliği normlarına uygunluk belgesi veya uygunluk deklarasyonu aranmaktadır.

İran'ın "1000 voltu aşmayan elektrik devresi teçhizatı" ithalatı 2008'de önceki yıla göre %4 oranında artarak 229 milyon dolar olmuştur. İthalatta ilke beş ülke sırasıyla şöyledir: Fransa (%28), Almanya (%16), BAE (%14), Çin (%11), İtalya (%5). Türkiye pazarda 7,5 milyon dolarlık ithalat ve %3,3'lük payla altıncı sıradadır.

İran, 8536 GTİP'li elektrik devresi teçhizatı ithalatında "MFN" kapsamında Türkiye ve rakip ülkelere %4

8536.20.30, 8536.20.90, 8536.50.10, 8536.50.20, 8536.50.90, 8536.61, 8536.69.90) GTİPLİ ürünler için Avrupa Birliği normlarına uygunluk belgesi veya uygunluk deklarasyonu aranmaktadır.

Elektronik

İran'ın "televizyon alıcıları, video monitör ve projektörler" ithalatı 2008 yılında 213 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Alt ürün gruplarında başlıca ürünler şunlardır: LCD ve Plazma Renkli televizyon alıcıları, (104 milyon dolar), TV alıcı cihazı bulunmayan katod-ışın lambalı (CRT) monitörler (87 milyon dolar). İran, pek çok diğer imalat sektöründe (örneğin beyaz eşya) olduğu gibi televizyon ve diğer pek çok tüketici elektroniği ürünlerinde de montaj hatlarına sahiptir. Buzdolabı, televizyon, ses sistemleri vb. tüketici ürünleri, bileşenlerin önemli bir kısmı ithal edilerek ülkede bir araya getirilmekte ve yerli malı olarak satılmaktadır. CRT ithalatının yüksek olmasının sebebi bu montaj hatlarında girdi olarak kullanılmasıdır. Ancak İran'da henüz LCD, Plazma gibi yeni teknoloji ürünler değil tüplü TV'ler üretilmektedir. İnce ekran pazarı ithalata dayalıdır. İran İslam devriminden bu yana her türlü tüketici ürünlerini milli imkanlarla yurtiçinde üretmeye ve tüketime yönelik talebi baskı altında tutmaya çalışmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için de gümrük ve eş etkili vergiler her zaman yüksek tutulmuştur. Dünya Ticaret Örgütü'ne giriş amacı çerçevesinde eş etkili vergiler son dönemde elimine edilmiş olsa da, milli olarak görülen ve geliştirilmek ve/veya korunmak istenen sektörlerde gümrük oranları halen yüksektir. Nitekim 8528 GTİP'li televizyon ve monitörlerde gümrük oranları %50'lere kadar çıkmaktadır.

İran'ın LCD ve plazma ithalatında başlıca ülkeler: Çin (%49), BAE (26), Singapur (17), Japonya (4) ve Türkiye (2) olarak sıralanmaktadır. İran'ın Türkiye'den renkli TV ithalatının hemen tamamı, ülkemizde büyük yatırımlar sonucu oluşturulan LCD televizyonlarında olmuştur. İran 2008 yılında ülkemizden 2,33 milyon dolarlık LCD TV ithal etmiş, 2009 yılında ise %56 azalma ile 1 milyon dolar civarında ithalat yapmıştır. İran önceki dönemlerde, özellikle tüketici ürünlerinde ithalat talebini kısmak için yıl içinde dönemsel de olsa ithalatı azaltıcı tedbirlere sık sık başvuruyordu. Ülke DTO üyeliği için dış ticaret serbestleştirme yönünde ciddi adımlar atsa da, 2009'un kriz ortamında dış ticaret yönetiminin bu tarz uygulamalarla ithalatı kısmaya çalıştığı tahmin edilmektedir. Diğer yandan son dönemde gündeme gelen İran ile serbest ticarete yönelik düzenlemelere gidilmesi durumunda diğer pek çok üründe olduğu gibi televizyon alıcıları için de ciddi bir ek potansiyel doğacağı düşünülmektedir.

İran, 8528 GTİP'li ürünlere "MFN" kapsamında Türkiye ve rakip ülkelere %4 ila %50 arasında değişen oranlarda gümrük vergileri uygulanmaktadır. Tüketici ürünleri olan televizyon alıcıları otomatik bilgi işlem makineleri monitörlerinde %50'lik oran söz konusu iken, montaj sanayinde girdi olarak kullanılan ara ürünlerde oran %4'tür, projektörlerde ise %4 ve %10'luk oranlar söz konusudur. Ayrıca (8528.69) GTİP'li ürünler için Avrupa Birliği normlarına uygunluk belgesi veya uygunluk deklarasyonu aranmaktadır.

Elyaf ve İplik

5407 – Sentetik filament ipliklerinden dokunmuş mensucat
5509 – Sentetik devamsız liflerden iplikler (dikiş ipliği hariç) (perakende olarak satılacak hale getirilmemiş)
5801 – Dokunmuş kadife, pelüş ve tırtıl mensucat

Tekstil ve hazır giyim sanayi İran için en önemli sektörlerden biridir. Yerli sanayi üretiminin yüzde 12,3'ünü gerçekleştiren tekstil ve hazır giyim sanayi, işgücünün de yüzde 14,8'ini istihdam etmektedir. Son yıllardaki modernizasyon çalışmaları sektörün gelişmesine katkı sağlamaktadır. Sektördeki en önemli gelişme hazır giyim dışındaki üretimde yaşanan artışlardır. Özellikle tekstil terbiyesi alanındaki gelişmeler İtalyan tekstil makinesi imalatçılarının iştahını kabartmaktadır.

İran tekstil ve hazır giyim sanayi yurtdışından kaçak yollarla gelen tekstil ve hazır giyim ürünlerinin tehdidiyle karşı karşıyadır. İran yıllık 1,4 milyar m2 giysi tüketirken yerli üretim 800 milyon m2 ile sınırlı kalmaktadır. Bu durum ülkenin ihtiyacını kaçak yollardan temin etmesine neden olmaktadır.

İran'ın 2008 yılındaki 24 milyon dolarlık (gtip: 5509) Sentetik iplik ithalatının yarısına yakın kısmı Türkiye'den karşılanmıştır. Sektörün diğer tedarikçileri, Çin, Hindistan, Endonezya ve BAE'dir. Diğer taraftan, Türkiye, İran'ın (gtip:5407) Sentetik ipliklerden kumaş ithalatından yüzde 9 pay alarak BAE ve Çin'in ardından üçüncü sırada yer almıştır. İran (gtip: 5801) dokunmuş kadife kumaş ithalatının yarısından fazlasını da Türkiye'den temin etmektedir.

İran'ın özellikle tekstil terbiyesindeki gelişmelerinden hareketle ülkenin iplik ve kumaş ihtiyacının artacağı ve Türkiye için ihracat açısından önemli fırsatlar doğuracağı düşünülmektedir.

Isıtma, Soğutma, Havalandırma

2008 yılında 414 milyon dolar değerinde klima ithalatı gerçekleştiren İran pazarına ihracatımız sadece 9 milyon dolar düzeyindedir. 2004-2008 dönemindeki ihracatımızın artış oranı (% 37) İran ithalatının büyüme oranının (% 26) üzerinde gerçekleşmiştir. İran pazarına klima ihracatımız 2009 yılında % 6 azalma göstermesine rağmen yaklaşık 9 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

İran pazarında pazar payımız düşük bir hızla da olsa artmaktadır. Pazarda Uzak Doğu ülkeleri lider durumdadır. BAE ise serbest ticaret merkezi olmasının avantajıyla pazar payı yüksek ülkeler arasındadır. Pazardaki ilk beş ülke ve payları şu şekildedir: Çin %34, BAE %25, Tayland %15,

Singapur %10, Japonya %3.

Genel hatlarıyla beyaz eşya pazarında benzer özellikler gösteren klima pazarı da kişi başına düşen ortalama milli gelir ile doğru orantılı olarak genişlemektedir.

İran'ın klima (%26) ithalatı İran'ın toplam ithalatından (%14) daha hızlı büyümekte, dolayısıyla söz konusu sektörün İran ithalatındaki önemi giderek artmaktadır.

İlaç Sanayi

İran ilaç sanayi ülkenin en önemli sanayilerinden biridir ve İran Sağlık Bakanlığının açıklamasına göre iç talebin yaklaşık %90'ı iç üretimle karşılanmaktadır. Pazarda 55 tane ilaç üreticisi firma faaliyet göstermektedir. Hükümet iç üretimi ve uluslararası firmaların ülkede yüksek teknoloji gerektiren ilaçların üretimini yapmaları için yatırımları teşvik etmektedir.

İran hükümeti 2008-2009 yılları arasında sağlık sektörünü geliştirmek, yeni halk sağlığı klinikleri ve tıp eğitimi veren fakültelerin açılması için 7,5 milyar dolarlık bütçe ayırmıştır. Bu kapsamda 2008 yılında 7000 yatak kapasiteli yeni sağlık kuruluşları hizmete girmiştir.

Ülkede toplam 730 küçük ve büyük çaplı hastane ve sağlık klinikleri vardır. Bu sağlık kurumlarının 488 tanesi devlete, 120 tanesi özel sektöre ve geri kalanları ise diğer organizasyonlara aittir. Hükümet sağlık hizmeti veren kuruluşları %56 oranında artırmayı planlamaktadır. Yukarıda verilen sağlık kuruluşları sayılarından da anlaşılacağı gibi sağlık kuruluşlarının %67'si devlete aittir ve sağlık konularında en önemli rolü devlet üstlenmektedir.

İran halkının sağlığını etkileyen çeşitli problemler mevcuttur. Ülkedeki başlıca hastalıklar; büyük kentlerdeki yoğun hava kirliliğinden dolayı yaşanan solunum hastalıkları, astım ve kanser hastalıklarıdır.

İran'ın ilaç ithalatı 2008 yılında yaklaşık 904 milyon dolar olmuştur. Son beş yılda (2004-2008) %20 oranında artmıştır. İlaç ithalatının yaklaşık % 63'ünü 3004 grubunda bulunan dozlandırılmış ve perakende hale getirilmiş ilaçlar oluşturmaktadır. Perakende hale getirilmiş ilaçların yaklaşık %60'ını başta Fransa, İsviçre ve Almanya olmak üzere gelişmiş ülkelerden ithal edilmektedir. Hindistan %6'ya yaklaşan pazar payı ile önemli tedarikçi ülkelerden biridir. Türkiye'nin İran'a ilaç ihracatı 2008 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %48 oranında artarak yaklaşık 2 milyon dolara ulaşmış, 2009 yılında ise bir önceki yıla göre %67 artışla 3 milyon dolar olmuştur. İran'ın ilaç ithalatı içindeki payı %1'in altındadır.

İran ilaç pazarı gelişen bir pazardır ve pazardaki en büyük müşteri Sağlık Bakanlığıdır. Ülkede iş yapmak isteyen firmalarımızın, öncelikle ülkenin iş yapma anlayışı doğrultusunda güvene dayalı iyi ilişkiler kurması gerekmektedir. Pazara giriş ve ticarete avantaj sağlamak amacıyla İran ile Serbest Ticaret Anlaşması imzalanması faydalı olacaktır.

İnşaat Malzemeleri

ITC-Trademap verilerine göre; İran'ın 2008 yılı adi metallerden donanım, tertibat vb. eşya ithalatı 75 milyon \$ olmuştur. Bu grup mobilya, kapı, merdiven, pencere, karoseri, bavul vs. ürünler için menteşeler, küçük tekerlekler, otomatik kapı tertibatı gibi ürünlerden oluşmaktadır. İthalat yapılan başlıca ülkeler Çin (22 milyon \$), İtalya (18 milyon \$), Türkiye (14 milyon \$), BAE (8 milyon \$) ve Almanya (4 milyon \$) dir. Üçüncü sırada yer alan Türkiye'nin payı %20'dir. 2004-2008 döneminde İran'ın adi metallerden donanım, tertibat vb. eşya ithalatı yıllık %41 oranında artmışken Türkiye'nin aynı dönem İran'a ihracatı % 40 oranında yükselme göstermiştir. 2009 yılında İran'a ihracat % 5 artışla 16 milyon dolar olmuştur. Dolayısı ile adi metallerden donanım, tertibat vb. eşyada İran gelişen bir pazar olup Türkiye de bu pazardaki payını sürekli korumuştur. Adi metallerden donanım, tertibat vb. eşya ihracatı yapan firmalarımızın İran pazarındaki paylarını artırma potansiyeli olduğu görülmektedir.

İş ve Maden Makineleri

Toplam 990 milyon dolar değerindeki iş makineleri ihracatımızda İran'ın payı 25 milyon dolarla %2,5'tir. Bu grup içinde önemli alan iş makinesi aksam ve parçalarıdır. Nitekim bu ürün grubunda İran'a ihracatımız 2009 verileri ile 28 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Toplam ihracatımız ise aynı dönemde 609 milyon dolar olmuştur. İran'ın toplam ithalatı ise 2008 yılında 333 milyon dolar değerindedir. İtalya'nın %21 ile pazar lideri olduğu aksam ve parçalarda Türkiye'nin ihracatının ve pazar payının sektör potansiyeli çerçevesinde artması beklenmektedir.

8474 GTIP kod çerçevesindeki toprak, taş, metal cevheri ayıklama ve eleme için kullanılan makineler de İran'a ihracatımızda önemli bir sektör konumundadır. 2009 verileriyle 10 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirilmiştir. İran'ın toplam ithalatının 287 milyon dolar olduğu ayıklama ve eleme makinelerinde pazarın en önemli ihracatçısı %40 ile İtalya'dır. Almanya, Danimarka, Çin ve İngiltere'de önemli ihracatçı ülkelerdendir.

8429 çerçevesindeki buldozer, greyder, ekskavatör, küreyici, yükleyici gibi iş makinelerinde İran'a ihracatımız 2009 verileri ile 1 milyon dolar düzeyindedir. Sektör ağırlıklı olarak büyük şirketlerin ve markaların kontrolündedir; pazarda Japonya yüzde 41'lik pay ile birinci sıradadır.

Kağıt ve Karton Ürünleri

İran 2008 yılında toplam 81 milyon dolar sargılık kağıt ithal etmiştir, bunun 11 milyon dolarını Türkiye’den gerçekleştirdiği ithalat oluşturmaktadır. Türkiye’nin söz konusu üründe İran’a 2009 yılında ihracatı ise 10 milyon dolardır.

Türkiye 2009 yılında dünya sargılık kağıt ihracatını artırarak 2008’de 54 milyon dolardan 57 milyon dolara çıkarmıştır. Dünya sargılık kağıt ihracatındaki artışa paralel olarak Türkiye’nin İran’a yapmış olduğu sargılık kağıt ihracatı da 2009 yılında %10 azalış göstermiştir. Diğer taraftan, 2008 yılında İran sargılık kağıt ithalatındaki ülke paylarına bakıldığında Türkiye’nin %14 payla ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. İran sargılık kağıt pazarına ithalatın neredeyse yarısına yakınına gerçekleştiren Almanya hakimdir. Sırbistan, Çin ve İtalya diğer önemli rakip ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

İran sargılık kağıt ithalatında %4 ile %40 arasında gümrük vergi oranları uygulamaktadır.

Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünleri

İran, Suudi Arabistan’dan sonra Orta Doğunun en büyük kozmetik tüketicisi ülkesidir. Bunun en büyük göstergesi ise ülkede kozmetik kullanan genç nüfusun yoğunluğudur. İranlı kadınlar arasında özellikle gençlerin yasak olmasına rağmen gün makyaj yapma alışkanlıkları bulunmaktadır.

İran kozmetik ve kişisel ürünleri pazarı son beş (2003-2008) yılda % 34 oranında büyümüştür. Kozmetik ve kişisel bakım ürünleri pazarı 2008 yılında 18.971,5 milyar IRR olmuştur. 2007 yılına göre % 6,6 oranında büyümüştür.

İran’ın kozmetik ve kişisel bakım ürünleri iç tüketimin önemli bir kısmını ithalat ile karşılamaktadır. İran, 2008 yılında 205 milyon dolar değerinde kozmetik ve kişisel bakım ürünleri ithalatı gerçekleştirmiştir. İthalat 2007 yılına göre %18 oranında artmıştır. Kozmetik ve kişisel bakım ürünleri ithalatının yaklaşık % 43’ünü güzellik ve makyaj müstahzarları oluşturmaktadır. Türkiye’nin 2009 yılında İran’a olan güzellik ve makyaj müstahzarları ihracatı 8 milyon dolar olmuştur ve 2008 yılına göre % 30 oranında azalmıştır. Pazarın başlıca tedarikçileri ve % pazar payları sırasıyla; BAE (36), Fransa (25), Türkiye (12), Almanya (10), İtalya (2)’dir.

Pazarda birçok uluslararası firmanın bilinen markaları yer almaktadır. Ayrıca pazarda doğal ve helal kozmetik ürünlerin kullanımı da çok yaygındır. Pazarda yer alan başlıca firmalar; Procter & Gamble Co, Kaf JSC (Darugar), Beiersdorf AG, Paxan Co, Unilever Group, Shampoo Sedr Sehat Co, Pakrokh Co, Pakshoo Co, ACT Cosmetics Co ve Javid Laboratory’dır. Ülkemiz firmaları olan Koşan Kozmetik, Pinkar Kimya, Erkul Kozmetik ve Evyap’ın ürünleri pazarda satılmaktadır.

Makyaj müstahzarları satışları 2007 yılına göre %13 artarak 2008 yılında 3 trilyon IRR ulaşmıştır. Pazarda 2003-2008 yılları arasında göz makyaj ürünlerinin satışları %8, dudak makyaj ürünlerinin satışları %72, tırnak ojeleri ve cilaları satışları %74 ve cilt makyaj ürünleri satışları %70 oranında artmıştır. Önümüzdeki 5 yıllık süreçte (2008-2013) makyaj ürünlerinin satışlarında % 3,9’luk azalma beklenmektedir. Makyaj ürünlerinde pazarda en büyük paya sahip olan firma Pacific Group (Etude markası ile)’dur ve pazarın %7’sine sahiptir. Diğer önemli firmalar ise ACT Cosmetics Co (My markası ile, pazar payı %6), Beiersdorf AG (Nivea Beauté markası ile, pazar payı %4), Kosan Kozmetik (Flormar markası ile, pazar payı %3,4), Ever Sheen Cosmetics Plc (Ever Sheen markası ile, pazar payı % 2,6), Pinkar Kimya (Pastel markası ile, pazar payı %2,3), Valdor Arcancel! (Arcancel! markası ile, pazar payı %2,1), Erkul Kozmetik (Golden Rose markası ile, pazar payı % 2) tir. İranlı kozmetik ürün tüketicisi parlak renkli makyaj ürünlerini özellikle parlak farlar, rujlar, allıkları ve özellikle renkli ojeleri tercih etmektedir.

Pazarda kozmetik ve kişisel bakım ürünleri satışları içinde yer alan diğer önemli bir ürün ise cilt bakım ürünleridir. 2008 yılında cilt bakım ürünleri satışları % 4 artarak 2008 yılında 2.383 milyar IRR olmuştur. Cilt bakım ürünleri satışlarındaki en büyük pay % 17 ile Beiersdorf AG firmasına aittir. Nivea pazarda bilinen en popüler cilt bakım ürünleri markasıdır. Cilt bakım ürünlerinde Beiersdorf’s Nivea, Unilever’s Dove and L’Oréal markalarıyla önümüzdeki yıllarda da pazardaki etkinliklerini devam ettirecektir.

Pazarda önümüzdeki süreçte daralma beklenmesine rağmen İranlı kozmetik tüketicisinin yoğun makyaj yapma alışkanlıkları, pazarın hep canlı kalmasına neden olacaktır. Pazarda daha düşük fiyatlı, dikkat çekici ambalajlardaki renkli kozmetiklerde Türk firmalarının yüksek gümrük vergilerine rağmen şanslarının olacağı düşünülmektedir.

Kumaş

5407 – Sentetik filament ipliklerinden dokunmuş mensucat
5509 – Sentetik devamsız liflerden iplikler (dikiş ipliği hariç) (perakende olarak satılacak hale getirilmemiş)
5801 – Dokunmuş kadife, pelüş ve tırtıl mensucat

Tekstil ve hazır giyim sanayi İran için en önemli sektörlerden biridir. Yerli sanayi üretiminin yüzde 12,3’ünü gerçekleştiren tekstil ve hazır giyim sanayi, işgücünün de yüzde 14,8’ini istihdam etmektedir. Son yıllardaki modernizasyon çalışmaları sektörün gelişmesine katkı sağlamaktadır. Sektördeki en önemli gelişme hazır giyim dışındaki üretimde yaşanan artışlardır. Özellikle tekstil terbiyesi alanındaki gelişmeler İtalyan tekstil makinesi imalatçılarının iştahını kabartmaktadır.

İran tekstil ve hazır giyim sanayi yurtdışından kaçak yollarla gelen tekstil ve hazır giyim ürünlerinin tehdidiyle karşı karşıyadır. İran yıllık 1,4 milyar m2 giysi tüketirken yerli üretim 800 milyon m2 ile

sınırlı kalmaktadır. Bu durum ülkenin ihtiyacını kaçak yollardan temin etmesine neden olmaktadır.

İran'ın 2008 yılındaki 24 milyar dolarlık (gtip: 5509) Sentetik iplik ithalatının yarısına yakın kısmı Türkiye'den karşılanmıştır. Sektörün diğer tedarikçileri, Çin, Hindistan, Endonezya ve BAE'dir. Diğer taraftan, Türkiye, İran'ın (gtip:5407) Sentetik ipliklerden kumaş ithalatından yüzde 9 pay alarak BAE ve Çin'in ardından üçüncü sırada yer almıştır. İran (gtip: 5801) dokunmuş kadife kumaş ithalatının yarısından fazlasını da Türkiye'den temin etmektedir.

İran'ın özellikle tekstil terbiyesindeki gelişmelerinden hareketle ülkenin iplik ve kumaş ihtiyacının artacağı ve Türkiye için ihracat açısından önemli fırsatlar doğuracağı düşünülmektedir.

Otomotiv Ana ve Yan Sanayi

İran otomotiv pazarı 1979 İslam Devrimi'ne kadar gelişimini hızla sürdürmüştür. Devrimden sonra ülkedeki tüm üretim tesisleri millileştirilmiş ve 1980 İran-İrak savaşı ile beraber merkezi planlamacı bir ekonomik yapı tesis edilmiştir. Otomotiv sektöründe tüm ağırlık savaşın etkisiyle ordu araçlarının üretimine verilmiştir. Savaşın bitişi ile beraber 1988'de otomotiv arzı talebi karşılayamama noktasına gelmiş ve ithalata başlanılmış ancak biriken yüksek dış borcunu kontrol altına almak için otomotiv ithalatı yasaklanmıştır.

Günümüzde, İran Orta Doğu'nun, Türkiye'den sonra ikinci büyük otomotiv üreticisidir ve aynı zamanda dünya'da en sıkı kontrole sahip otomotiv pazarlarından biridir. İran hükümetinin kontrol stratejisi ile amacı; yerli üretimi, ithalatı engellemek sureti ile korumak ve uluslararası otomotiv markaları ile yerel şirketler arası ortak girişim kurulmasını teşvik etmektir. Ülke BM ve ABD yaptırımlarına rağmen yabancı sermaye çekme ve otomotiv sektörünü uluslararası çevrelere açma konularında yavaş da olsa gelişme kaydetmektedir. İran ekonomi yönetiminin sektöre verdiği önem nedeniyle İran'ın orta vadede Ortadoğu'nun otomotiv devi haline geleceği çeşitli sektör kaynaklarıca belirtilmektedir.

İran'daki 2007 kesin rakamlarına göre mevcut araç parkı 7,29 milyondur. İran'da 2,3 milyon araç 15 yaş, 2 milyon araç ise 20 yaş üzerindedir. Ülkede her 1000 kişi başına düşen araç sayısı 94'dür.

İran'daki yüksek nüfus ve düşük araç sahipliği oranı pazarı uluslararası otomotiv markaları için cazip hale getirmektedir. Ayrıca, ithalat sınırlamaları ve yerli üreticilerin limitli üretim kapasiteleri talep birikmesine neden olmuştur. Araç parkı yıllar itibarıyla hızlı bir artış gösterse de pazar gelişime son derece açık ve doymamış bir pazardır.

İran otomotiv pazarında 2008 yılında toplam 981 bin adet araç satıldığı tahmin edilmektedir. Binek araç satışlarında %32'lik pazar payı ile Peugeot lider durumdadır. Bunu sırasıyla %31 ile Kia, %21 ile İran Khodro takip etmektedir. Ticari araç satışlarında ise %56'lık payı ile İran Khodro pazarda lider durumdadır. Pazarın 2009 yılında daraldığı ve araç satışlarında azalma olduğu tahmin edilmektedir. ABD yaptırımları gereği İran pazarında hiçbir ABD otomotiv markası faaliyet göstermemektedir.

PSA'nın en fazla talep edilen modelleri Peugeot 405, Peugeot 206 ve Pars modelleridir. İran Khodro firmasının 2008 yılı içerisinde pazarda en fazla rağbet gören modelleri İran milli arabası olarak kabul edilen Samand ve Yeni Samand'dır. Paykan Pup, Paykan X11 modelleri de firmanın rağbet gören diğer önemli modelleridir. Firma 2009 sonunda Paykan X12 modelini piyasaya sunacaktır.

İran'da 2008 yılında toplam 965 bin adet araç üretilmiştir. Üretilen bu araçların 806 bini otomobil, 158 bini hafif ticari araçtır. Üretilen araçların çoğu eski sayılabilecek modellerdir ve araçların kalitesi uluslararası standartlara göre oldukça düşüktür. Öyle ki, yerli üretim ile üretilen birçok araçta, kapıların düzgün olarak kapanmaması, frenlerin tutmaması gibi şikayetlerle sıkça karşılaşmaktadır. Bu düşük kaliteye rağmen fiyatlar dünya otomotiv piyasasına göre oldukça yüksektir.

İran'da otomotiv üreten 22 adet firma bulunmakta olup gelecekte bu sayının yeni ortak girişimler ve lisans anlaşmalarıyla artacağı tahmin edilmektedir.

İran Khodro Grubu, İran'da faaliyet gösteren en büyük otomotiv üreticisidir. Firma, 1963 yılında otobüs ve minibüs montajına yönelik olarak kurulmuştur. Günümüzde İran Khodro Co. milli markalar olan Samand ve Soren'in yanında çeşitli Peugeot (405, Pars, RD, 206, 206SD), Renault (Logan) ve Suzuki (Grand Vitara) modellerini üretmektedir.

İran'ın dünyadan oto ana sanayi ithalatında kamyon grubu, 2008 yılında bir önceki yıla göre %58 artarak 746 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. İthalatında başlıca ülkeler Japonya, Çin, BAE, İtalya ve Türkiye'dir. İran'ın 2008 yılı binek otomobil ithalatı bir önceki yıla göre %16 azalarak 2 milyar dolar olmuştur. Binek otomobil ithalatında başlıca ülkeler BAE, Fransa, Japonya, Almanya ve Çin'dir.

Türkiye'nin İran'a olan binek otomobil ihracatı 2009 yılında, 37 bin dolarlık traktör, 62 bin dolarlık binek araç 3 milyon dolarlık ise eşya taşımaya mahsus araç ihracatı gerçekleştirmiş ve 2008 yılına göre İran'a otomotiv ana sanayi ihracatında önemli azalma görülmüştür.

İran oto yan sanayi pazarı incelendiğinde, yerli yedek parça üretiminin ve satış sonrası teknik destek hizmetlerinin yetersiz olduğu görülmektedir. Yerli üretimin iç talebi arz ve kalite açısından etkin olarak karşılayamaması iç talebin ithalata kaymasına neden olmaktadır. Ancak, birçok ürüne olduğu gibi, oto yan sanayi ürünlerine de uygulanan yüksek gümrük vergisi oranları ithalatı engellemektedir. Bu nedenle, birçok oto yan sanayi parçası ülkeye kaçak yollarla sokulmaktadır.

İran, araç parkının nispeten yaşlı olması, İran oto yan sanayisinin kalite ve kapasite konularında talebi yeterince karşılayamaması, oto yedek parçaları ithalatında hem gümrük vergilerinin hem de diğer ticaret engellerinin diğer sektörlerle göre daha az olması, coğrafi yakınlığın getirdiği nakliye avantajları, iki ülke kültürünün birbirine yakın olması ve bunun getirdiği karşılıklı ticaret yapma arzusu, pazara giriş

Konusunda Türk firmaları dünya ortalaması bir avantaj yaratılmaktadır. Pazarın İran'ın ithal otoyedek parçaları ise genelde düşük kalite olarak kabul edilmektedir. Avrupa ve Japonya menşeli yedek parçalar ise genelde yüksek kalite olarak algılanmaktadır ve fiyatları yerli ürünlerden yüksektir. Türk menşeli otoyedek parçaları pazarda genel olarak sağlam, güvenilir ve kaliteli olarak nitelendirilmektedir. İranlı tüketicilerin beklentisi Avrupa menşeli ürünlere göre Türk ürünlerinin fiyatlarının daha uygun olması yönündedir.

İran'ın 2008 yılında dünyadan toplam yan sanayi ithalatı bir önceki yıla göre %3 artarak 3,4 milyar dolar olmuştur. İran'ın yan sanayi kalemlerinden 8708 motorlu araç aksamı grubunda dünyadan ithalatı 2008 yılında bir önceki yıla göre % 8 artarak 1,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. İthalatında başlıca ülkeler BAE, Fransa, Çin, Türkiye ve Romanya'dır. Bu grup içinde en fazla ithal edilen kalemler montaj karoseri aksamı, akslar ve vites kutularıdır. 2008 yılında diğer en fazla ithal edilen kalemler 463 milyon dolarla motor aksam ve parçaları, 312 milyon dolarla dış lastikler ve 126 milyon dolarla akülerdir.

Türkiye'den İran'a oto yan sanayi ihracatımız ise 2009 yılında bir önceki yıla göre %30 azalışla 138 milyon dolar olmuştur. En fazla ihracatımızın gerçekleştiği 8708 motorlu araç aksamı 2009 yılında bir önceki yıla göre %17 azalarak 83 milyon dolar olmuştur. Bu grup içinde en fazla ihraç ettiğimiz ürünler, kara taşıtlarının diğer aksam ve parçaları, montaj karoseri aksamı, debriyaj ve aksamı, direksiyon aksamı, akslar, fren ve aksamı ve amortisörlerdir. 2009 yılında diğer en fazla ihraç ettiğimiz kalemler 30 milyon dolarla aküler, 18 milyon dolarla motor ve aksamı ve 7 milyon dolarla dış lastiklerdir.

İran pazarında dünya ortalamasının üzerinde artan bir ithalat oranıyla yan sanayi kazanan bir pazar olarak öne çıkmaktadır.

İran otomotiv sektörü çok yüksek gümrük oranları ile korunmaktadır. Ana sanayinde gümrük oranları %4 ile %90 arasında değişmektedir. Yan sanayi ürünlerinde ise gümrük oranları %4 ile %50 arasındadır.

İran oto ana ve yan sanayi ürünleri ithalatında Türkiye'nin aralarında yer aldığı MFN ülkelerine uygulanan gümrük vergisi oranları uygulanmaktadır.

İran'da imalat sanayi genel olarak petro-kimya, demir-çelik, gıda, tekstil ve özellikle son dönemde otomotiv ürünlerine dayanmakla birlikte teknoloji olarak oldukça geridir. Bugün İran petrol sanayi dışında otomotiv, beyaz eşya, petro-kimya, ilaç, tekstil-hazır giyim, deri, agro-endüstri, makine-ekipman, temizlik ürünleri, mobilya, aydınlatma ekipmanı, yapı malzemeleri gibi temel endüstrileri kurmuştur ve bunları geliştirmeye çalışmaktadır.

İran otomotiv sanayi, ülke otoritelerince kilit stratejik sektör olarak görülmektedir. İran halihazırda Ortadoğu'da Türkiye'den sonra en büyük otomotiv üreticisi konumundadır. İran otomotiv sektörü, standardizasyon ve ürünlerin kalitesi ile ilgili sorunlarını henüz tam aşamamış ve ülkemizin otomotiv sektörü gibi global seviyeye ulaşamamış olmasına rağmen kurulu kapasite, önemli sayılabilecek bir kısmı karşılanamayan talep ve İran ekonomisi yönetiminin sektöre atfettiği büyük önem nedeniyle İran'ın orta vadede Ortadoğu'nun otomotiv devi olacağı çeşitli sektör kaynaklarınca belirtilmektedir.

Otomotiv ve makine imalat sanayinde kullanılan güç aktarım ekipmanı arasında sayılan ürünler: dişliler, dişli ve vites kutuları, hız değiştiriciler, tork konvertörleri, şaftlar, miller, yataklar, yatak kovanları, bilyalı ve diğer rulmanlar, debriyajlar, volanlar ve kasnaklardır. İran'ın yukarıda sayılan endüstriyel hedefleri kapsamında güç aktarım ekipmanı pazarda önemli potansiyeli olan ürünler arasındadır. İran'ın 8483 GTİPlü transmisyon aksamı ithalatı 2008'de bir önceki yıla göre %17 artarak 172 milyon dolara ulaşmıştır. İthalatta başlıca ülkeler sırasıyla: Almanya (%33), Çin (%10), İtalya (%10) ve Japonya'dır (%9). Pazarın ithalatında Türkiye 15 milyon dolar ve %9'luk payla bu ülkelerin ardından beşinci sıradadır.

İran, güç aktarım ekipmanı ithalatında (MFN) kapsamında Türkiye ve rakip ülkelere %4 ila %15 arasında değişen oranlarda gümrük vergileri uygulamaktadır. Ülkede üretimi olmayan veya yetersiz olan ürünlerde koruma oranlarının düşük (%4), belli bir yerel üretim kapasitesine ulaşmış ürünlerde ise yüksek (%10 ve %15) oranda gümrük vergisi uygulandığı görülmektedir.

Plastik ve Kauçuk İşleme Sanayi

İran'ın plastikten levhalar, filmler ve folyolar ithalatı 2008 yılında 57 milyon dolar olmuştur. 2004-2008 yılları arasında ithalatı %17 oranında artmıştır. Plastikten levhalar, filmler ve folyoların ithalatının %77'sini polyesterlerden (kondensasyon veya çevrilme polimerizasyonu ürünlerinden olanlar) olan levhalar, filmler ve folyolar; %12'sini poliüretanlardan olan levhalar, filmler ve folyolar; %5 sertleştirilmiş proteinlerden olan levhalar, filmler ve folyolar; %3,5 PVC'den olan levhalar, filmler ve folyolar; %2,5 ise stiren polimerlerinden ve rejener selülozdan olan levhalar, filmler ve folyolardan oluşturmaktadır.

İran'a diğer plastikten levhalar, filmler ve folyolar ihracatımız son beş yılda (2004-2008) %54 oranında artarak 24 milyon dolara ulaşmıştır. İran, diğer plastikten levhalar, filmler ve folyolar ithalatının %42'sini Türkiye'den gerçekleştirmektedir. Diğer önemli tedarikçi ülkeler; Almanya, Singapur, İtalya ve Çin'dir.

İran'da ambalajlanmış gıda ürünlerinde kullanılan ambalajlar son 5 yılda (2003-2008) %12 oranında artmış, önümüzdeki 2008-2013 döneminde ise %15 oranında artması beklenmektedir. Gelişen pazardaki en önemli ambalaj ürünü kullanıcıları olan gıda işleme sektörü, pazara girecek firmalarımız ve ihracatçılarımızın şansını daha da artıracaktır.

Pompa ve Kompresörler

Pompa kompresör sektörü içinde sıvılar için pompalar alanında 2008 verileri ile İran'ın toplam ithalatı 368 milyon dolar, hava pompa ve kompresörlerinde ise 509 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Türkiye'nin 2009 yılı için toplam ihracatı ise sıvı pompaları için 7 milyon dolar hava pompa ve kompresörler için ise 6 milyon dolar olmuştur. İran'a toplam pompa kompresör ihracatımız ise 13 milyon dolardır.

İran'ın sektör itibarıyla toplam ithalatı içindeki payı azalsa da Türkiye pazardaki payını artırmaktadır.

Pazardaki en büyük payı sıvı pompaları çerçevesinde % 32'lik payla Almanya almaktadır. İtalya, Çin, BAE ve Fransa diğer önemli ihracatçılarıdır. Hava pompa ve kompresörlerinde ise ilk sıradaki ülke % 20'lik payla İtalya'dır. Almanya, Çin, Singapur ve Japonya'da önemli ihracatçı ülkelerdir. Türkiye sektöründe önemli bir ihracatçıdır, elimizdeki veriler çerçevesinde de İran pazarına yönelik ihracatımızın ve pazar payımızın önümüzdeki yıllarda artacağı öngörülmektedir.

Sofra ve Mutfak Eşyaları

Toplam cam eşya ihracatımızın yüzde 9'u İran'a gerçekleştirilmektedir. 2008 yılında İran toplam 251 milyon dolarlık cam eşya ithalatı gerçekleştirmiştir. İran'ın toplam ithalatında Türkiye yüzde 16'lık payı ile ikinci konumdadır.

İran cam ev eşyası pazarının yarısına BAE hakimdir. İran'ın söz konusu ürünlerde tüm ülkelere uyguladığı gümrük oranı yüzde 45'dir.

İran cam ev eşyası ithalatı 2008 yılında bir önceki yıla göre yüzde 10 azalmış olmakla birlikte, son beş yılda ortalama yüzde 7 artmıştır. Türkiye'nin ihracatı ise İran'a son beş yılda yüzde 10 artış göstermiştir. İran cam ev eşya sektörü 2008 yılında bir önceki yıla göre daralmasına rağmen son beş yıllık ortalamalar dikkate alındığında gelişen bir sektör olduğu görülmektedir. Bu sektörde firmalarımızın önemli fırsatlar yakalayabileceği düşünülmektedir.

İran cam ev eşyaları pazarında 2009 yılı ihracatımız 45 milyon dolar olarak gerçekleşmiş ve ihracat artışımızın sürdürülmesi açısından pazara yönelik satış ve dağıtım kanallarının kurulması, doğru ortaklarla yerel pazarlarda çalışılması önem arz etmektedir. Ayrıca, pazara yönelik sektörel bazda pazar araştırması, fuar, sergi ve ilgili ülkede yerinde yapılacak çalışmalarla birlikte ihracatımızın daha da artabileceği düşünülmektedir.

Takım Tezgahları

İran'ın toplam takım tezgahları ithalatı 2007 yılında 354 milyon dolar, 2008 yılında ise bir önceki yıla göre %9,2 azalışla 321 milyon dolar olmuştur. İran'ın 2008 yılında en çok ithalat yaptığı alt-ürünler:

- Takım Tezgahlarının Aksam-Parçaları (GTİP 8466): 60,9 milyon dolar.
- Taş, Beton, Seramik, Soğuk Cam vb. İşleyen Makineler (GTİP 8464): 55 milyon dolar.
- Metal İşleme Presleri (GTİP 8462): 49,4 milyon dolar
- Ağaç, Mantar, Sert Kauçuk, Plastik vb. İşleme Makineleri (GTİP 8465): 45,2 milyon dolar

Türkiye'nin İran'a takım tezgahları ihracatı (8462,8463,8464,8465,8466) 2008 yılında 21,8 milyon dolardan 2009 yılında % 9 artışla 23,7 milyon doları aşmıştır. Türkiye İran'ın takım tezgahları ithalatında 2008 yılında %8,2'lik payla dördüncü sıradadır.

İran son yıllarda üretim ve ihracatını petrol-dışı ürünlerde çeşitlendirmeye ve imalat sanayini geliştirmeye çalışan bir ülkedir. Bu kapsamda imalat sanayinin en önemli girdileri olan takım tezgahları, ülkede önemli bir pazar potansiyeli olan ürünler arasındadır.

İran, özellikle Türk Takım Tezgahları sektörünün güçlü olduğu: Metal şekillendirme makineleri (8462, 8463); Metal-dışı sert maddeleri işleyen makineler (8464, 8465) ve takım tezgahlarının aksam parçaları (8466) ürün gruplarında Türk üreticiler için önemli potansiyel oluşturmaktadır. Türk takım tezgahları sektöründe üretiminin henüz yeterli düzeye ulaşmadığı "Metalleri talaş kaldırmak suretiyle işleyen makineler, tezgahlar, istasyonlar" (GTİP: 8456-8461) grubunda ise, Almanya, İsviçre gibi geleneksel takım tezgahı üreticileri pazarda hakimdirler. Türk üreticilerin pazardaki şansı üretim kabiliyetleri orantılı olarak gelişebilir.

Türkiye'nin İran'a takım tezgahları ihracatında 2009 yılında en güçlü ürün, 8462 GTİP'li "Metalleri dövme, işleme, kesme, sataflama presleme makineler"dir. Türkiye 10,5 milyon dolarlık ihracatıyla ve önceki yıla göre %100'e yakın artışla önem arz etmektedir.

İran Mevzuatı'na göre, takım tezgahlarına ithalatında "en çok kayırılan ulus" ilkesi (MFN) kapsamında %4 ila %20 oranında gümrük vergileri uygulanmaktadır. İran gümrük mevzuatı temel oran olarak %4'ü öngörmekle birlikte 2005 yılında Ticari Kazanç Vergisi kaldırıldığından dolayı, korunmak istenen sektörlerde gümrük vergisi artırılmıştır. Diğer yandan (8465.91) GTİP'li makineler için Avrupa Birliği normlarına uygunluk belgesi veya uygunluk deklarasyonu aranmaktadır

Tarım Alet ve Makineleri

2009 yılında İran'a yapılan 11 milyon dolarlık gıda işleme makineleri ihracatımızın önemli bölümünü

oluşturulan değirmencilik makineleri sektöründe (bugday ve diğer hububatın öğütülmesinde kullanılan makineler) Türkiye, İran'ın ithalatında önemli ülke durumundadır. 2008 yılında 33,5 milyon dolar ithalat gerçekleştiren İran, bunun 17 milyonluk kısmını Türkiye'den ithal etmiştir. İran'ın ithalatında 2008'de en çok payı olan ilk beş ülke şu şekilde sıralanmaktadır: Türkiye (%33), İsviçre (%30), İtalya (%16), Danimarka (%7), İsveç (%5).

Sektördeki ihracatımızda İran, Kazakistan, Rusya ve Suriye'den sonra 4. sırada gelmektedir. İran'ın 160 milyon dolarlık ihracatımızdaki payı %7'dir.

İran'ın ithalatının son 4 yıllık dönemdeki yıllık ortalama artış oranının % 3 olması sektörün İran'ın toplam ithalatı içindeki payının hızlı bir şekilde azaldığını göstermektedir.

Değirmencilik makineleri haricinde 130 milyon dolarlık gıda işleme makineleri ithalatı yapan İran pazarında Türkiye'nin aldığı pay sadece 6 milyon dolar düzeyindedir.

Tekstil ve Hazır Giyim Yan Sanayi

5810 – Parça, şerit veya motif halinde işlemler

İran'ın 2008 yılındaki parça, şerit veya motif halinde işlemler ithalatında Türkiye 16 milyon dolar ihracat ve yüzde 29 payla Çin'in ardından ikinci sırada yer almıştır. İran'ın parça, şerit veya motif işleme ithalatında ilk üç ülke olan Çin, Türkiye ve BAE'nin toplam payı yüzde 98'dir. Türkiye bu ürün grubunda 2009 yılında toplam ihracatının yüzde 12'ini olan 10 milyon dolarlık kısmını İran'a göndermektedir dünya genelindeki ihracattan ise yüzde 5,8 pay almaktadır. Son beş yılda İran'a bu ürün grubunun ihracatında ortalama yüzde 113 artış sağlanmıştır. İran'ın son beş yıldaki ithalatında ortalama yüzde 57 artış yaşanmıştır. Bu da göstermektedir ki Türkiye'nin İran pazarındaki payı yükselmektedir.

İran - Düzenlenen Önemli Fuarlar

Milli Katılımda Devlet Desteği Olan Fuarlar

16. İran Pack Print Uluslararası Ambalaj Paketleme, Baskı Ürünleri Matbaa Ekipmanları ve Makinaları Fuarı (Tahran - Ocak/Her Yıl)

Ambalaj, Paketleme, Baskı Ürünleri, Matbaa Ekipmanları ve Makineleri
Web Sitesi : <http://www.remfuvar.com.tr/>

İran Kapı, Pencere ve Aksesuarları Fuarı (Tahran - Ocak/Her Yıl)

Her Türü Kapı Pencere ve Sistemleri, Aksesuarları ve Kilit Sistemleri
Web Sitesi : <http://www.remfuvar.com.tr>

Bireysel Katılımda Devlet Desteği Olan Fuarlar

Agrovet - Uluslararası Tarım Makineleri, Hayvancılık ve Veterinerlik Ekipmanları (İsfahan - Ocak/Her Yıl)

Tarım, Ormancılık, Çiçekçilik, Bağcılık, Balıkçılık, Hayvancılık
Web Sitesi : <http://www.isfahan-fair.com>

HOFEX- 19. Uluslararası Ev ve Ofis Mobilyaları, Dekorasyon ve İç Dizayn Fuarı (Tahran - Şubat/Her Yıl)

Mobilya, Mobilya Makineleri, Dekorasyon Malzemeleri, Mefruşat
Web Sitesi : <http://www.irfurnitureunion.ir>

IRANCONMIN (Tahran - Temmuz/İki Yılda Bir)

Makine, İnşaat Malzemeleri, Doğal Taş, Madencilik
Web Sitesi : <http://www.imag.de>, www.palarsamaneh.com

IRANPLAST (Tahran - Temmuz/Her Yıl)

Plastik
Web Sitesi : <http://www.iranfair.com>, www.iranplast.nipc.net

IRANTEX (Tahran - Ekim/Her Yıl)

Tekstil Makineleri, Hammadde, Ev Tekstili ve Tekstil Ürünleri
Web Sitesi : <http://www.spnco.net>

Iran Agro- Uluslararası Gıda Fuarı (Tahran - Mayıs/Her Yıl)

Su Arıtma, Balıkçılık Ekipmanları, Traktörler, Tarım Makineleri, Hayvancılık, Tohumlar, Bitki Koruma, Zirai İlaçlar

Web Sitesi : <http://www.fairtrade-messe.de>, [www.palarsamaneh.com](http://palarsamaneh.com)

Iran Med & Lab (Tahran - Haziran/Her Yıl)

Medikal

Web Sitesi : <http://www.iranmedfair.ir>, www.iranfair.com

Iran Oil & Gas Show (Tahran - Nisan/Her Yıl)

Petrol, Doğalgaz, Kimyasallar ve Petrokimyasallar

Web Sitesi : <http://www.iranoilshow.com>

Iran Telecom (Tahran - Kasım/Her Yıl)

Telekomünikasyon ve Bilgi Teknolojileri

Web Sitesi : <http://www.fairtrade-messe.de>, www.palarsamaneh.com

Tehran Confair (Tahran - Ağustos/Her Yıl)

İnşaat

Web Sitesi : <http://www.iranfair.com>

Tekstil ve Deri Ürünleri ve Makineleri Fuarı (Tahran - Ağustos/İki Yılda Bir)

Tekstil ve Deri

Web Sitesi : <http://www.iranfair.com>